

KARBUNKULUS

Regény

Irta

HALIS ISTVÁN

Első kötet

NAGYKANIZSA

BALOG OSZKÁR KÖNYVNYOMDÁJA

1913

Méltóságos

RÁKOSI JENŐ URNAK

igaz tisztelettel

a szerző

Karbunkulus.

A mese-világ tengerében van egy sziget, mely csupa drágakőből áll: karbunkulusból.

Egyetlen kicsi darabja többet ér, mint a föld legnagyobb gyémántja.

A roppant messzeségből úgy fénylik, mint valami csillag.

Mindenkit elfog a vágy a szikrázó gyönyörűség után. Még sem mer senki sem az utazásra vállalkozni. Hajós sohasem jár arrafelé.

Mert aki meglátja a szigetet, az nem térhet vissza. Véghetetlen távolságból, több száz kilomaternyiről, a karbunkulus magához vonzza és nem ereszi el többé!

A rongyos malom idillje.

Majdnem az egész vármegyén végighuzódik egy fényes folyóviz. A *Sullogó*.

Tiszta vizében meg lehet látni a suhanó halat, s a fenék-borító kavicsot. Szinte szikrázik a fénytől, ahol éri a nap. De ott is ragyog, ahol árnyékban halad. Csupa vidámság árad ki nevető vizéből.

Tavasszal azonban mégdagad a Sullogó vize, és zavarossá válik. Ilyenkor rendszeren ki szokott csapni a medréből, s megnöveszti a *Morotvás* vizét.

A Morotvás tulajdonképpen egy kis tó, körülbelül husz négyszögkilométer nagyságban, mely tele van kákával meg zsombékkal, s ebben ezrivel tanyázik a vizi madár.

A Sullogó egyik oldalát az *Őrsi* herceg negyven-ezer holdas erdeje szegi, míg másik partján szántó-föld váltakozik miveletlen bozóttal.

Messzi-messzi egy malom van a part mellett.

Husz év előtt még kilenc malom kattogott a Sullogó vizén. De mióta az uradalom gőzmalmot épített, lassankint elhódította az őrlőket, és elsöpörte a vizi molnárokat.

Csupán Musza Mihály nem tért ki a félelmes erejü civilizáció hatalma elől. Hogyne ragaszkodott

volna a malomhoz? Hiszen apja is molnár volt, valamint nagyapja, szépapja, meg minden dédöse.

Pedig ugyancsak szorította a megváltozott idő. Az örök elmaradásával a pénz kezdett ritka lenni Musza Mihálynál.

Egyik baj követte a másikat. Most olyasmieért is pénzt kellett adni, amit a világ teremtésétől fogva ingyen adtak. Fizetni kellett volna az elejtett vadért, sőt a vízből kifogott halért is.

Fegyverért szintén adózni kellett volna. De nem fizetett. Ezért kényszerült a puskát eldugott helyen tartani, s alattomban használni.

Persze rajta érték a csendőrök egy hitvány vadnak elejtésén. Ezért „házkutatót“ is tartottak nála. Ekkor a kamrában megtalálták, s mindjárt el is vették a rozsdás *szigonyt*, azt az ősi halászó eszközt, melyet manapság csak Neptunnak szobrán lehet látni. Az öreg molnárt úgy elfogta a keserűség, hogy nevetett bele, miközben mondta:

— No azt elvihetik! Régen volt az az idő, mikor még az én fél kezem elbirta azt a nehéz szerszámot!

De felfedezték puskáját is az üstök aljában. Természetesen elkobozták azt is. Sőt föl is jelentették az *orvvadászt*.

Először emberségesen büntette a szolgabíró. Az öreg molnárra „büntetlen előéletére való tekintettel“ csupán pénzbírságot rótt.

Musza Mihálynak első dolga volt megint egy öreg flintát szerezni.

Ezentul jobban vigyázott, hogy meg ne csip-hessék a törvény alkalmazottjai.

Csakhogy halászni sem volt szabad. Az első években csupán azt követelte a törvény, hogy *halászati kártyát* vegyen. Később már a vizért is, a „halászati területért“ fizetni kellett volna.

Utoljára pedig egészen tilos lett a Sullogóban való halászás, mert az uradalom bérbeadta az egész folyóbeli halászatot egy részvénytársaságnak. Pedig a Sullogónak a malomparti része sohasem tartozott az uradalomhoz.

Musza Mihály azt hitte, hogy sérelem esett rajta! Ugy tartotta: „vadat, halat az Isten ad!“

Aztán nem élhetett anélkül, hogy néha ne lőjjön egy nyulat, vagy ne fogjon néhány halat. Mindenik őse így élt, miért vonják meg tőle az örök-időtől fogva gyakorolt jogot?

Ezt a magyarázatot azonban nem fogadták el a *fináncok*. Mert most még a fináncokat is rászabadította az állam a bárca nélküli halászokra, meg a vadászokra. Azok is zaklatták, nemcsak a csendőrök.

Ismét megbírságolták Musza Mihályt. Be is csukták volna, hanem szerencsére másik szolgabíró elé került, aki nem nagyon firtatta, hogy már volt-e elítélve ilyesmiért.

De a nagy szerencse mit ért Musza Mihálynak, ha nem tudott fizetni?

Lassan-lassan pusztulni kezdett minden vagyona. A lakóház meghajolt a nagy félszerrel együtt,

miként az öreg emberek szoktak meggörnyedni. Maga a malom is korhadásnak indult.

Az öreg molnár nem látta maga körül a pusztulást. Mert nem valószínű, hogy például a dusan tenyésző zöld moha ragyogó szépsége kedvéért nem javította volna az épületek tetőit! Csak a régi megszokás folytán jónak talált mindent úgy, ahogyan volt.

Azzal se törődött, hogy a környék „rongyos malom“ néven kezdi emlegetni az ő híres malomát, őt meg „rongyos molnár“-nak nevezgetik.

Mint aféle világtól elmaradt ember, nem tudta sehogyse mérlegelni az ujkori állapotot. Nappal ezután is vad után járkált, éjjel pedig halra vetette ki hálóját a malom oldalán.

Aztán másféle csapás is látogatta. Meghalt a felesége. Utána alig pár évre meghalt egyetlen gyermeke, s hamarjában a másvilágra költözött menyé is. Egész családja egy leány unokából: *Ilonából* állott. No meg egy régi szolgából, aki épen olyan rozoga volt, mint a gazdája.

Ilona csodálatos módon beillett ebbe a környezetbe. Alig mult tíz éves, már ő végezte a gazdasszony tennivalóját, s ő gondoskodott a két öregről.

A kis leány ugyyszólván magától lett gazdasszony. A szükség hajtotta rá. Ő gondoskodott mindenről. S minthogy az őrlők mindig fogyatkoztak, sőt utóbbi időben majdnem teljesen elmaradtak, tehát neki kellett előteremteni az egész szükség-

letet. Tavasztól fogva liba sereget nevelt. A libák-ból néha pecsenye került az asztalra, de nagy részüket el kellett adni, hogy az évi adót kifizethessék.

Egyszer olyan esemény adódott elő a kis leány egyforma életében, mely nagy hatással volt további sorsára.

Az történt ugyanis, hogy a molnár hajlékában keresett oltalmat egy öreg ur, mert a hirtelen kerekedett nyári zivatar miatt nem tudott tovább utazni.

A bozontos szemöldökű, vastag bajszu, frissen borotvált piros arcu öreg ur mindenkiben bizalmat gerjesztett. Puha inget, meg csokorba kötött nyakkendőt viselt. Nem volt más feltűnő rajta, mint az, hogy *vitézkötést* hordott a kabátján. Elmondta, hogy ő *Bán Gábor*, s hogy valami járatban a szomszéd faluba igyekszik.

A rongyos molnár szívesen fogadta. A kocsit beállították a pajtába, az öreg urat pedig a szobába hívták.

Beszélgetés közben a vendég egyszerre észrevesz valamit a mestergerendán, melyet az idő erősen megbarnított. Valami különös alaku vésett jegyeket. Meglepődik. Sokáig nézegeti, míg megszólal:

— Mi ez?

A rongyos molnár nem felel. A vendég észreveszi a bámuló tekintetből, hogy nem érti a kérdést. Olyan alacsony a szoba, hogy kézzel könnyen

eléri a mestergerendát. Ujjával tehát rámutat a jegyekre, és úgy kérdezi:

— Mi az, ami ide a gerendába be van vésve?

Az öreg Musza vállat von:

— Valami cifraság! Én bizony nem tudom mi légyen!

— Különös, nagyon különös! — mondja a vendég, s mivel még mindig tombol a zivatar, hát időtöltés gyanánt a kis leánynyal kezd foglalkozni. Megcirogatja Ilonát, s mesél neki a *táltos lóról*, mely emberi nyelven beszélget a gazdájával és minden ugrásra *hét* vármegyét szökik keresztül.

A mesélés alatt Ilona szeme csillogott a gyönyörűségtől, s kérte az öreg urat:

— Még! Mondjon még!

És a vendég mondott másik mesét. Tündér Ilonáról, ki a hold fényében táncol.

A kis leány kacagott, s megint azt mondta:

— Beszéljen még, bácsi!

A vendég addig mesélgetett, míg a zápor meg nem szűnt. Akkor el kellett mennie. Nem mesélhetett, hanem Ilonkának azt ígérte:

— Kicsi leányom, majd küldök én neked mesés könyvet! Lesz abban sok szép mese, meg sok gyönyörű kép! Csak tanulj meg olvasni, hogy megérthesd!

A molnárnak pedig azt mondta:

— Majd ide küldök egy szent atyát! Ő megmondja, mi az a cifraság!

Bán Gábor hazaérkezése után mindjárt elment a barátok kolostorába. Ott az egyik szerzetes foglalkozott minden olyan tudománnyal, *mely nem hoz semmitse a konyhára*. Pálnak hívták az érdeemes férfiut.

Bán Gábor elmondotta Pál atyának a rongyos malomban tett látogatását, s figyelmeztette a mester-gerenda rejtelmes cifrázatára, mely „alighanem valami régi pogány irás.“

A barátot meglepte a tudósítás. Megcsóválta a fejét és azt mondta:

— Mindenesetre megnézem, mihelyt lesz hozzá időm! Ámbár nem hiszem, hogy szerencsésen járjak!

Aztán elgondolkozva tette hozzá:

— Bizony, különös lenne, ha valami ősi írásra bukkannék, amilyent már nem használunk évszázadok óta, holott a „Szentgyörgyi-féle“ régiséget nem tudom megtalálni, pedig valahol itt előttem kallódik el.

Bán Gábor kétértelműen felelt:

— Megtalálhatja azt is szentatyám! Csak keresse!

A páter nem tulajdonított e szavaknak fontosságot. Bán Gábor pedig nem szólt többet.

Különben ez a megjegyzés arra vonatkozott, hogy a páter már sok év óta keres valami régiséget, melyet Szentgyörgyi mérnök a vármegyének hagyott, de melynek egyszerre nyoma veszett a mérnök halála után.

Bán Gábor tehát dolgot adott Pál atyának, kinél azonban ez nem tett semmi különbséget, mert annyi mindennel foglalkozott, hogy ez az egy dolog már nem számított nála.

Pál atya különben sem volt közönséges ember. A maga szorgalmából megtanulta az orosz, angol, meg a spanyol nyelvet; ezenkívül magyar régiséget gyűjtögetett, és a magyarok történetéhez új adatokat halmozott össze.

Azt suttogták róla, hogy a magyarok eredetét sikerült felvinnie a bibliai első emberig: *Ádám* ősapánkig.

Ez idő szerint *tárogatón* tanult játszani. Azzal okolta meg eme profán cselekedetét, hogy „lélek lakik abban a hangszerben!”

A páter hatalmas barna férfi volt, majdnem egész fejvel magasabb a közönséges embernél. Még a formátlan csuha sem tudta elfödni herkulesi izmait. Láttára önkénytelenül arra kellett gondolni, hogy ez a szép szál ember a régi időkben kiváló vitéz lehetett volna.

— Most pedig átadok szentatyám egy mesés könyvet. Vigye el a molnár unokájának ajándékba! — mondta Bán Gábor.

A barát átvette a könyvet, s egyelőre abban maradt a dolog. Mintha nem törődött volna vele a páter.

Eltelt pár hónap. A vendégről el is feledkeztek volna a rongyos malomban, ha Ilona nem fag-

gatja az öregapját, hogy tanítsa meg olvasni. Az öreg molnár alig győzte mondogatni:

— Majd máskor! Ráérünk még!

Néhány hónap mulva azonban egy franciskánus barát állított be a rongyos malomba.

Pál atya volt. Végre rászánta magát a furcsa vésés megtekintésére.

A barát megmondta, hogy az az öregur küldötte ide, kinek a zivatarkor menedéket adtak. Ugy kezdte a dolgát a páter, hogy Ilona kezébe adta a mesés könyvet. Az „Ezeregyéj“ egyik régi kiadását, melyet néhány rikitóan kifestett kép díszített.

— Ezt e könyvet a multkori mesélő bácsi küldi ajándékba!

A kis leány alig tudott hova lenni örömeiben. Mindjárt elosont, hogy a kapott kincsben háborítatlanul gyönyörködjék.

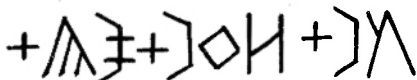
Ezután a páter Musza Mihályhoz fordult és arra kérte, hogy a mester-gerendára vésett cifraságot engedje megnézni.

A rongyos molnár nem értette ugyan, hogy mi nézni való van azon a haszontalanságon, de azért szívesen mondta:

— Csak tessék tisztelendő ur! Vizsgálgassa a meddig akarja!

A barát él az engedelemmel. Nézegeti a vésést. Majd hanyatt esik a bámulat miatt. Igazán *ősi magyar irás* az!

Nem tud ellenállani a kísértésnek, hogy megtudja az irásnak mi az értelme. Próbálja betűzni. De hiába minden törekvése. Semmire se megy vele. Azért előveszi a jegyzőkönyvét és nagy figyelmesen lemásolja. Ilyen volt:

Mikor elkészült a rajzolásal, azt mondta a gazdának:

— Erre a gerendára ősi betűk vannak vésvé! Musza bácsi tudja-e, mit jelentenek?

Az öreg molnár vidáman mondja:

— Hadd legyenek ősi betűk! Csak más baj ne érjen bennünket! Én bizony csak annyit tudok mondani, hogy egyik déd-apám építette ezt a házat. Az vésette a gerendába azt a cifraságot!

A páter még beszélgetett az öreggel, s bucsuzáskor azt mondta neki:

— Vigyázzon a gerendára! Ritka emlék az! Most pedig fogadja el tőlem ezt a Szentírást! E könyvnek olvasgatásából erőt nyer az élet küzdelmére!

Musza Mihály megköszönte a könyvet. A Szentírás öreg betűi éppen az ő öreg szeméhez valók voltak. Ünnepe napokon szorgalmasan szokta forgatni a könyv lapjait.

A pogány irás jelentősége iránt pedig Bán Gábor vagy félesztendő mulva megszólította Pál

atyát. Mert feltűnő volt, hogy a szentatya elhallgatott vele.

— Nem mondaná meg szentatyám, hogy a rongyos malomban levő irásnak mi az értelme?

És a minden tudományhoz értő Pál atyának szégyenszemre be kellett vallania:

— Még nem tudom megmagyarázni! Pedig kétségen kívül magyar irás az!

— Ejnye! hát olyan nehéz elolvasni?

— Nem a betűk olvasása nehéz, hanem azt megtalálni, mi az értelmük! Majdnem legyőzhetetlen akadály, hogy a betűk között csupán egyetlenegy magánhangzó van. Ezért azt kell hinnem, hogy minden betű egy-egy fogalmat jelent. Ebben az esetben pedig majdnem lehetetlen lesz azt megmagyarázni!

— Hm! Különös!

— No, azért én bizom! Talán sikerül! Néha annyit töröm a fejemet, hogy nem is alszom miatta!

— Annyira nem érdemes foglalkozni vele! De ha eredményes lenne a fáradozása, hát majd mondja meg!

Mikor elváltak, a szentatya mindjárt belemerült gondolataiba. Bizonyosan a pogány magyarok jutottak megint eszébe.

A rongyos molnár unokájának ajándékozotti könyv pedig csodát mivelt. A magában élő kicsiny leányt annyira izgatták az Ezeregyéj képei, hogy részint öregapjától, nagyobbrészt pedig a ritkán

jövő őrlő emberektől folyton kérdezgette a mesés könyv képeit: „Ez a madár mit csinál?“. „Hát ez kicsoda, aki aluszik a fa alatt?“

A kérdés elől semmikép se lehetett kitérni, mert a kis leány nem tágitott. Nem volt mit tenni: kézbe kellett venni a könyvet és elolvasni a mesét, ezután pedig elmagyarázni a tündérmesét a gyerekek együgyű módján. (Szegben, mint ahogy a könyvben van megírva.)

A kis leánynak legjobban tetszett a georgiai hercegnő története, ki kutyafejű népek közé került.

A szörnyű emberek a hercegnőt kriptába zárják, hogy ott pusztuljon. Csakhogy a sirboltoknak vannak hosszú folyosói, melyekben kétségbeesetten jár a hercegnő, míg egyszer csak szembetalálkozik a gyönyörűséges királyfival, kit szintén a sirboltba tettek a kutyafejű emberek. Persze kiszabadulnak a rettenetes helyről. Még pedig roppant egyszerű módon. *Kellő időben* rátalálnak a fehér kőlapra, melyre rá van írva az utasítás: „Ha a királyfi meg a georgiai hercegnő itt össze találkoznak, emeljék fel a követ, menjenek le a kő alatt levő lépcsőn, és rátalálnak a Napra!“

Ilona álmélkodva hallgatta a csodálatos történeteket, s a mesélőktől mindenféle furcsaságot kérdezgetett. Például:

— Honnan tudja, hogy a hercegnő georgiai?

Ilyenkor tökéletes felvilágosítást nyert:

— Nézd, ide van a könyvbe nyomtatva, ez a *ge*, ez meg az *or*, aztán *gi*, végén pedig *a*. Ez mind összetéve : georgia.

A kis leány addig betűzgetett a mesés könyvben, míg egyszerre csak nyitva állott előtte az olvasás tudományának kapuja. Vasárnaponként ézentul ő olvasta fel öregapjának a bibliai történeteket.

Mikor pedig magában volt, az Ezeregyéj káprázatos meséit olvasta újra meg újra. Azok elvitték őt másik világba. A tündér országba.

És úgy járt a kis majorságban, mint valami elbűvölt király leány.

Lába alig érintette a föld göröngyét, szeme folyton a távolba nézett, s nem látta a közellevő tárgy kopottságát: érezte, hogy az *idő teljességével* eljön érte a lovag, aki nem más, mint a mesebeli király fia.

Egész bizonyosan egymásra fognak találni ő meg a királyfi. Éppen úgy, mint az ezeregyéjben van megírva!

És így teltek az esztendők félig tündéralomban. Ilonának nem parancsolt soha senki.

Egyébként úgy cseperedett fel észrevétlenül, mint a fűszál az eső után. Tegnap még semmi sem látszott, s ma már pompázik.

Akármit tehetett: szabad volt. A királyi gyerekek ifjusága csak sajnálni való volt az övéhez képest. Óra számra fürödhetett a Sullogó vizében, mert úgy uszott, mint valami vizitündér. Vagy pedig a gyepen heverészhett a nap sugarában.

Ha pedig eszébe jutott, hát horgászott, vagy éppen fára mászkált madár fészekért. Az öregapja régi csónakján már akkor csinált vízi utazást, mikor az evezőt alig tudta fölemelni.

A szabad életmód szinte idő előtt kifejlesztette. Alig lépett a serdülő korba, már teljesen érett nő volt. Ruganyos termete ringott, ha megmozdult. A sok fürdözéstől fényes arcát a nap bevonta barnapiros egészséges színnel, mely az érett barackra emlékeztetett. Keblének gyönyörű gömbölyűségét sejteni lehetett a hivalkodás nélkül való ruházat alól is. Félelmet nem ismert, és gond nem volt homlokán soha.

Pedig eleget dolgozott attól fogva, hogy föl-cseperedett. Csakhogy a dolgot senki se parancsolta, s ő játék gyanánt végezte. A főzéshez utbaigazítást kapott a ritkán oda vetődő asszonyoktól, s azontul valóságos gyönyörűséget okozott neki, hogy gondoskodhatott a két nagy gyerekről. Az öregapjáról, meg a szolgáról.

Volt egy tehenük is, melyet a szolga gondozott úgy ahogy, és a tejet a kis leány a háztartásra használta.

Aztán volt olyan gyönyörűsége is, amelyen nem adódik közönséges gyerekeknek.

Ez volt *Misu*. Egy csoda állat. Egy szelid *vidra*, mely kutya módra engedelmeskedett Ilonának. Akkora volt, mint valami patkány, mikor négy év előtt az öreg Musza kifogta hálóval a Sullogó vizéből. Ilona elkeresztelte a vízi csodát

Misunak, és kijelentette, hogy felneveli. Az öreg molnár mosolyogva bólintott rá. Bizonyosnak tartotta a kis állat elpusztulását.

Hanem Misu megnőtt, és megszelidült olyan rövid idő alatt, hogy alig vették észre.

Ilona pedig örökké Misuval foglalatoskodott; s ennek folytán összebarátkoztak egészen. Ha nem aludt Misu, akkor mindjárt felkereste a játszó pajtását, Ilonát, ki gondosan távol tartotta a viztől, nehogy elszökjék.

Csakhogy Misu a maga módján megmutatta, hogy bizni lehet benne. Egyik hajnalban fickándozó halat hozott a szájában, és odakinálta Ilonának. A halat kint fogta a Sullogóban. Ragyogó apró szeme mintha csak mondta volna: „Látod, elszökhetném, de nem teszem!”

Ettől a naptól fogva Misu a *szabadok rendjébe* emeltetett. Mehetett amerre kedve tartotta.

Csakhogy Misu nagyon figyelmes állat volt. Mindig asszony közelében tartózkodott. Legfeljebb éjszaka szökött el néhány órára, akkor is előbb meggyőződést szerzett, hogy Ilona alszik-e. Ilyenkor az ajtó kilincsét lenyomta, és óvatosan, nesz nélkül surrant ki. Mert Misu a bizalom folytán most már abban a szobában hált, melyben a többiek, és melyben az ajtó sohasem volt elzárva. Szegény embernek nincs félteni valója.

Nappal együtt fürödtek a Sullogóban. Ilona vizgyöngyököt csapkodott Misu szeme közé. Misu pedig prüszkölt örömeiben. Majd együtt gyönyör-

ködtek a georgiai hercegnő történetében. Ilona olvasta a tündérmesét, Misu pedig figyelmesen szunyókált mellette, mert éjjel nem aludta ki magát.

Néha azonban megesett, hogy Misu nemcsak éjjel, hanem egész nap is távol maradt.

Ilyenkor Ilona a vizparton aggódalmasan járkált, és Misu nevét kiáltozta.

Mikor aztán Misu kiugrott a vizből, s a rossz lelkiismeret miatt félve ment Ilona elébe, akkor a leány szemrehányást tett neki: „Te rossz vagy Misu! Merre jártál? Mit csináltál?” Misu pedig bűnbánóan állott előtte, megértetni akarván, hogy ő nem tehet róla, de neki el *kellett* utazni, hogy el is mondaná merre járt, ha ez nem volna *családi titok*.

És folyton erősebb lőn Ilonának szeretete Misu iránt.

Hanem Misut mégis kiűtötték a nyeregből. Megjött a királyfi!

II.

A tündérmese hőse.

Ne mondjátok, hogy ma már nincsen romantika!

Örök életű az! Mig a réten virág illatozik, míg a bokor között szellő suttog, és a fák lombja egymásra borul, míg szerelem terem az ifju szivben: addig a számitó ész fölött mindig a romantika fog diadalmaskodni!

A szárföldi szolgabíró kérésére az uradalom a Kerek-erdő szélén levő hatalmas bükk-óriásra lépcsőt csináltatott. Így könnyen lehetett a fa tetejébe fölmenni, s élvezni a magas kilátást. Ez volt a *Látó-fa*. Mikor a székvárosba utaztában idáig ért a szolgabíró, akkor mindig megállította fogatát, és odaadott kocsisának egy csomó ujság papirost, azt parancsolván:

— Vidd fel a Látó-fára!

Az a fa-tetőre tűzött papir azt jelentette valakinek: „Ma délután!”

Az a valaki észre is vette a jelet, pedig a Sullogó másik partján jó messzire lakott. S mikor a szolgabíró négyes fogata a városból visszatérő-

ben a Kerek-erdő e pontján megállott, akkorra már az a valaki ott várta.

Az a valaki volt a rongyos molnár leánya.

A kocsis a fa alá hevert, a lovak ropogtatták az erdei füvet, napsugár szikrázott a falomb között, s fenséges béke volt a természetben.

A szolgabíró pedig Musza Ilonával járkált az őspompával borított erdőben.

Néha kiöttek a fák közül oda, hol a Sullogó vize csillogott; mosolyogva gyönyörködtek az Istentől mindenfelé széthintett ragyogó szépségben, és elragadtatva mélyedtek bele egymás szemébe.

Majd leheveredtek a félezer éves tölgyek alá, s gügyögtek értelmetlen semmiséget. Virágba borulva látták az egész mindenséget.

De hát hogyan történt mindez?

Egyszerűen: eljött a tündérmese hőse!

Négy lovon érkezett. A lovakon csengett-bongott a csörgettyü-füzér. A bakon olyan paszomántos huszár ült, milyen cifrát csak a királyok fiai tarthatnak. A lovag leugrott a bricskáról. Mintha a fü se hajolt volna meg lépése alatt, olyan könnyyedén lépkedett Ilona felé. Selymes bajuszának, meg a rövid szakállának ragyogó sárgás színe ellenállhatatlanul vonzotta a szemet. Napsugár táncolt nevető arcán, égő szemét rávetette Ilonára, és azt mondta:

— Jó napot Tündér Ilona!

Valamit még beszélt, olyanfélét, hogy ő a szárföldi szolgabíró Soóghor Gyuri, s hogy hivatalosan kellett ide jönnie.

Musza Ilonától ugyan beszélhetett. A leány előtt egyszeriben fényesre változott minden. Ismeretlen, szédületes gyönyörűség fogta el, mintha a magasból leszállott égbe tekintett volna be. A szavakat nem értette meg, csupán a beszéd zengését hallotta, mégis tudta egész bizonyosan, hogy ez a királyfi, ki érte küldetett. Most majd rátalálnak a Napra!

Nem is látta, hogy a kocsiról még egy ember szállt le. Jobb is, hogy nem vette észre, mert ennek az embernek ijesztő hivatala van: *közigazgatási végrehajtó*. S bizony nem fogja senkinek se elhinni a georgiai hercegnő, hogy a deli királyfi meg a kísérője azért jöttek, mert behajtani akarnak többrendbeli birságot, melyet orvvadászat címén reáróttak Musza Mihályra, ki „behajthatatlanság esetén tíz napi fogházzal sújtatik!”

Hanem az is igaz, hogy a királyfi se szólt semmiféle végrehajtásról, mihelyt megtudta, hogy Musza Mihály unokája az a leány, kinek szemébe nézett. Olyan bizonyosan tudta mit kell tennie, mintha csakugyan megtalálta volna a *fehér kőbe* vésett utasítást.

Ä szolgabíró jókedvűen kiáltotta a rongyos molnárnak:

— Mihály bátyám! Megbüntették ugyan a nyulakért, de azért ne busuljon semmit se! Majd rendbe hozzuk a dolgát!

Hogyne keltett volna bizalmat ez a magaviselet Musza Mihályban? Szinte hihetetlen, hogy egy

ur ennyire megértse a szegény ember dolgát, s mindjárt segítsen is rajta! Ilyen kedves embert csak nem fog elereszteni özsonna nélkül!

A rongyos molnárt kissé aggasztotta, hátha nem tud valami jó enni valót adni? Hanem Ilona elüzte öregapja gondját. Olyan izletes friss halat sütött, hogy a vendégek alig győzték dicsérgetni.

Sőt még két üveg bor is került elő valami rejtekből. Évek előtt fedezte fel Ilona a két üveget a zöldséges homokban, s azóta őrizte, hogy valami nagy ünnepség alkalmával örömet okozzon vele. Már pedig hoz-e nagyobb ünnepet az élet, mint a mostani?

A szolgabíró vidáman beszélgetett, s igyekezett mindenkinek kedvében járni. Kedveskedve föl- említette:

— Az én apám is molnár volt! Ugy bizony, Mihály bátyám! Látom a szeméből, hogy nem hiszi! Furcsa, hogy senkise hiszi el, ha igazat mondok!

Pedig az egyszer csalódott a szolgabíró. A rongyos molnárnak eszébe se jutott arra gondolni, hogy ez a hatalmas ur ne lehetne molnár fia. Ilona előtt pedig akár koldusgyereknek is mondhatta magát; a leány tudta, hogy ő *az igazi*, a várva várt királyfi. Egyébbel nem törődött.

Különben a királyfi meg a georgiai hercegnő alig váltott pár szót. Hanem a szemük pillantása mindig találkozott.

Hiába jött be Misu, és hasztalan akarta urnője figyelmét magára vonni! Ilona rá se nézett, pedig Misu oda is dörgölőzködött a ruhájához.

Elutazás előtt a vendégeknek persze meg kellett ígérniök, hogy soha el nem kerülük Musza Mihály hajlékát.

A végrehajtó ugyan megkísérelte előhozakodni jövetelük tulajdonképeni céljával, de a szolgabíró oly mérgesen sugta fülébe: „Hallgass!“ hogy nem merte megismételni a merényletet.

Bucsuzáskor a fiatalok megfogták egymás kezét, s a gyönyörtől remegő hercegnő pillanatra hozzásimult a királyfi melléhez.

A szolgabíró aztán elment néha-néha a rongyos malomba. És mindig vidámságot vitt oda. Már nem keltett aggodalmat, hogy mit adjanak enni-inni, mert attól az időtől fogva, mikor a szolgabíró először járt Musza Mihálynál, ismét mentek őrlők a régen elfelejtett malomba, s hozták a jövedelmet.

Ennek pedig az volt az oka, hogy a szárföldi szolgabíró minden emberrel megigértette, aki csak hozzá fordult hivatalos ügyben, hogy örletni valóját a rongyos malomba viszi. Az ügyes-bajos emberek persze szívesen eleget tettek a szolgabíró óhajlásának, csakhogy ügyük kedvezően intéződjék el.

Sőt a szolgabíró utasítására mindjárt az első héten két ács köszöntött be a rongyos malomba, és uj viz-kereket csinált, mert a réginek a fogai szerfölött hiányosak voltak.

Musza Mihály néha megtörölte szemét, nem káprázat-e az egész? A régi világ csakugyan visszatért: szekerek várnak napok számra, míg az őrlés sora rájuk kerül?

A Musza Mihály birságolására vonatkozó iratcsomó pedig *elveszett*, s a birságpénzt soha nem keresték.

A szárföldi szolgabíró ezután ritkán ment a rongyos malomba, hanem előre megállapított jeladás folytán az erdőben találkozott Ilonával. Nem akart gyakori megjelenésével feltűnést kelteni.

Azt a félig vad leányt csodásan átalakította a szerelem hatalma. Szelid, odaadó teremtés lett. A természetnek megfigyelése sok olyant megértetett vele, amilyent más nő sohasem tanul meg. Mintha megszűnt volna a maga külön élete. Beleolvadt egészen a szeretett férfi gondolkozás módjába.

Tanulékonyága pedig szinte meseszerű volt. Olyan tapintatosan viselte magát, hogy Soóghor Gyuri bámulatát is felköltötte.

Néha megtörtént, hogy Soóghor Gyuri éjszakának idején jött el.

Ilyenkor Ilona már várta. A Morotvásba állította csónakjukat, hogy a viz sodra el ne vigye.

Mindketten a csónakba huzódtak, és boldogan hallgatták a *Szelkiáltó* madárnak a magasból hallatszó szavát.

Borult éjszakán óra számra nézegették a vak-sötétben meg-meg csillanó folyóvizet Világos

nyári éjszakán pedig, mikor tulvilági fényességgel vonta be a sugárzó hold az egész környezetet, egy bokor mellé kötötték csónakjukat, hogy kíváncsi emberszemtől védve legyenek. Ők pedig merengve, egymás karjába borulva, szótlánul gyönyörködtek az éjszaka ragyogásában.

Néha Misu is a csónak után uszott. Csakhogy hiába kérte maga számára a figyelmet! Észre se vették; s ha föl-föl vetette magát a vízből, ez ok volt rá, hogy a két szerelmes szorosabban simuljon egymáshoz.

Szegény Misunak befellegzett! Hiába dörzsölte orrát Ilona ruhájához, ami Vidraországban olyasmit jelent: „Itt vagytok! Játsszani hívlek!” Ilona alig vette észre. Nem törődött vele.

És most mi is elhagyunk Misu, sok időre! Tudod, nálunk embereknel az a rendes szokás, hogy *csupán a szerencsésnek legyen barátja*, a szerencsétlent pedig magára hagyjuk!

III.

Szegény ember dolga csupa komédia.

Elnézünk másfelé. A megye székvárosába.

Bizonyosan mostanában jött a husároktól haza az a nyulánk, barna legény, aki most belépett az árvaszék helyiségébe.

Ámbár gatyá van rajta, mégis elárulja előbbi huszár mivoltát a sarkantyus csizma, sárga-zsinóros atilla, piros sipka, meg a kipödrött bajusz, valamint a himbáló járás. Aztán erre vall a csizmaszárba dugott nádpálca is. Mindez a *gyöngyéletből* maradt meg.

Alig mult nyolc óra, tehát csupán az iktató van a hivatalban. Ez elé járul a volt huszár, s összeütvén csizmája sarkát, azt mondja:

— Tekintetes uram, jelentkezem! Szabó János vagyok, kiszolgáltam az időmet!

Az iktató rátekint. Nyersen kérdi:

— Nem várhat? Mit akar?

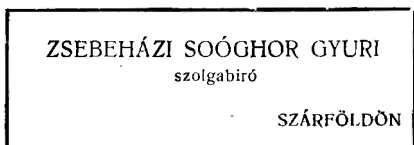
— Hát kiveszem az örökségemet az árvapénztárból! Mert a tekintetes szolgabíró ur azt mondta, hogy csak hozzam ide ezt a levelet,

meg a körösztlőmet, mingyárt kiadják a jus-somat!

— Érthetetlen dolog! — morog az iktató, — no hát adja ide azt a levelet!

A legény átad egy kis levelet, melyet ez a címzés diszit: „A tekintetes Árvaszéknek.“

Az iktató fejét csóválva szól: „Furcsa, nagyon furcsa!“ Fölbontja a boritékot. Ezt a névjegyet találja benne:

A névjegy hátsó lapján ez a néhány szó van: „Intézzék el ennek a legénynek az ügyét! Jót állok a fizetségért!“

— Ezt már értem! — kiált jó kedvűen az iktató. Tetszik neki a dolog, mert azok a kliensek legalább tíz forint *mellékjövedelmet* hoznak, kiket az *arany-gyerek* szokott küldeni. Aranygyereknek a szárföldi szolgabírót hívták az egész megyében. Mosolyogva mondja:

— Igaza van a szolgabíró urnak, barátom! Csakhogy az nem úgy megy ám! Az árvaszékkel nem lehet másképp beszélni, csak írásban!

— Írásban kell beszélni? — bámul Szabó János. — Aztán hogyan cselekedjem ezt tekintetes uram?

— Magának folyamodást kell csináltatni. Azt benyújtja ide hozzám! Innen kiadatik az előadó-

nak, onnan a számvevőnek. Majd ülést tart az árvaszék, és végzést hoz. A véghatározatot az irodába adják, ahol leírják. Végül a kiadó elküldi a feleknek az irást. Legvégül a nyilvántartó bejelenti a jogerőre emelkedést, s ezek után szabályszerű nyugtára kifizetik az örökséget.

A volt huszárgyerek megrökönyödik a hivatalos magyarázaton. Könyörögni kezd:

— Irja meg tekintetes ur, mert én nem értem a dolgot! Megfizetek emberségesen, mikor kezemre adják a pénzemet!

Az iktató nyájasan mondja:

— No majd elvégezzük, barátom! Üljön le arra a székre, és adja meg a szükséges adatokat!

A legény leül. Az iktató pedig kérdezi az *adatok*. Kiderül, hogy a volt huszár Szárföldről való, hol apja-anyja korán elhalt; hogy szülei után háza meg szőleje maradt, de mindent eladtak, s a vételért az árvapénztárba tették; hogy pásztor-gyerek gyanánt cseperedett fel anyai nagybátyjánál: Lélek Péternél, míg onnan el nem vitték katonának. Örökségéből mindekkorig nem vett ki egyetlen fillért sem.

Az iktató úgy érzi, hogy ma érdemes volt korán jönni a hivatalba. Jó keresetre van kilátás. Jegyzőkönyvet vesz fel, a legénynyel aláírattja, s rendkívül szívesen mondja:

— Legyen nyugodt Szabó barátom! Csak hagyja itt a születési bizonyítványát; maga pedig menjen szépen haza, s majd egy hét múlva

jőjjön be! Akkorra rendbe hozom a dolgát!
A szolgabíró urat pedig tisztelem!

— Áldja meg az Isten a tekintetes urat addig is! (Már tudniillik ameddig megfizethet a fáradságáért.) Az örökségemre megházasodom, s majd akkor meghivom a *vendégségre!* — hálálkodik Szabó János. És megráztván az iktató barátságosan nyujtott kezét, nyugodtan haza megy.

A hét elmulta után Szabó János pontosan beállit megint az árvaszékhez.

Vidáman köszönt, és az iktató felé nyujtja kezét.

— Szerencsés jó reggelt, tekintetes uram! Meggyüttem!

Az iktató végig nézi Szabó Jánost, mintha most látná először az életben. Majd azt kérdi édeskés hangon:

— Mit akar jó ember?

Szabó János meghökken. A hangot gyanusnak találja, s a kézfogás elmaradása aggasztja. Bátor-talanul mondja:

— Hát én vagyok a Szabó János! Az örökségemért gyüttem!

— Csak forduljon vissza barátom, és menjen másfelé!

— Hova, tekintetes uram? — kérdezi Szabó János némileg aggódva, hogy több utat kell még tennie.

— A pokolba! Ott majd kiadják az örökségét!

Szabó János bizonyosra veszi, hogy valami hiányosság történt az iktató ur fejében levő

kerekék között. Azért inkább kíváncsian, mint rosszat sejtve, kérdezi:

— Ejnye, aztán miért küld a pokolba tekintetes uram?

— Mert maga csaló! Mert az árvapénztárban nincs egy fillér öröksége sem! Itt a keresztelője, aztán lóduljon!

— Micsoda? Nincs örökségem? Nekem?

— Persze magának! Nem is volt!

— Hogyne volna?

— Nincs bizony! Én keresem mint a bolond, hogy miféle tétel alatt van nyilvántartva a szárföldi Szabó János öröksége, és nem találok. Hivom a számvevőt, később aztán hozzánk jön a közgyám is. Keressük mind a hárman. Megnézünk minden könyvet: nincs sehol a *kérdéses* örökség! Hiába dolgoztunk!

Az iktató mérges beszédét úgy kell érteni, hogy nincs mellékes jövedelem.

Szabó János nagyot bámul. Nem tudja mit csináljon. Végre megszólal:

— Nohát majd fogadok én fiskálist! Ha pedig az se tudja kikeresni, hát fölmegegyek a *király udvarába!*

E nagy mondás után Szabó János kemény lépésekkel ment ki a hivatalból.

Hanem a fenyegető magatartás rögtön megszűnt, amint kiért a városból. Alakja mintha összeesett volna. Fáradtan ballagott még vagy félóraig, míg elérte a Sullogót.

A vizparton megállott.

Végig tekintett a folyón. A víz fénylett, s ha Szabó János ráhallgat, hát vigasztalódik, mert a partsurolás zaja mintha azt mondogatta volna neki: „Oda se neki, János barátom!”

Csakhogy Szabó János nem is látta a barátságos vizet, bár szeme előtt csillogott.

Szomoruan felnézett a napsütötte égre, ahová a szerencsétlenek mindig fel szoktak nézni és azt mondta fönhangon: (a sorsüldözöttek örök időtől fogva *magukban* szoktak beszélni,) „Hejnye! Engemet agyonütöttek!”

Aztán leült a partra és gondolkozott. Vége mindennek! Már meg se házasodhatik! Hiszen ha ilyen csapás után még a leány hozzá is menne feleségül, akkor is csak annyit érne el, hogy *egy koldusból kettő lesz!*

Néhány órát töltött el Szabó János erős gondolkozásban, míg megemberelte magát. Eh! Mégis próbálkozik! Fiskálist fogad!

Fölkelt, és újra bement a székvárosba. Ügyvéd után nézett. Mindegyik örömet fogadta. De mikor elmondta, hogy pénzét akarja visszatéríttetni, mely az árvapénztárból elveszett, az a hallatlan eset adta elő magát, hogy mindenik ügyvéd azt felelte:

— Hm! Nem fogadhatom el az ügyét barátom! Nagyon bajos lenne az örökséget kikeresni, ha nincs már a gyámi pénztárban! Aztán nem akarok kellemetlenkedni a hivatalos emberekkel!

Már most mit csináljon?

Ugyis bent volt a kujtorgatásban, hát elment az árvaszéki elnökhöz, ki látva az ember kétségbeesését, reményen felül megvigasztalta, bár maga is előre tudta beszéde hiábavalóságát. Azt mondta:

— No, nincs baj! A *körgyám* az örökségért felelős!

(Akkor még körgyám volt a hivatalos neve a községi gyámnak.)

— Csakhogy már meghalt! — szólt közbe Szabó János.

— Majd megtéritik a hagyatékából.

— De én tudom, hogy a gyámom nem csalt meg! — erősködik Szabó János.

— Ha nem *sikkasztotta* volna el az örökségét, akkor itt volna a pénz a gyámi pénztárban!

Ez igaznak látszott. Csakhogy Szabó János a körgyámot ismerte, s becsületességéről meg volt győződve, tehát tudta, hogy pénze annak a kezén nem veszett el.

Nagy lelki gyötrődés között érkezett haza. Nem tudta, mihez fogjon. Kiment a szolgabíróhoz, és elpanaszolta hogyan járt.

A szolgabíró hallgatott egy darabig, végül azt mondta:

— Szabó barátom, én megmondom egyenest, hogy ne keressen soha semmiféle örökséget! Mert ha az árvaszék azt mondja, nincs örökség, akkor hasztalanul járunk utána! Maga katona

volt, legyen hát annyi ereje, hogy tudjon megnyugodni a sorsban!

— Köszönöm tekintetes uram! Megpróbálom! —
ígérte Szabó János.

Csakhogy ezt könnyű volt mondani, de a szegény ember esze sehogyse akarta elfogadni azt a rideg valóságot, hogy elveszett az öröksége.

A szegény embernek mindig van belátása. Szabó János is belátta, hogy a szerencsétlenséget nem szabad eltitkolni mátkájának családjá előtt. Meg is mondta becsületesen. A jó emberek biztatták és vigasztalták: „Majd megkerül az örökség! Isten nem engedi megcsalni az árvát!” Szabó János azonban tudta, hogy mindennek vége, hogy a rettenetes csapás tönkre tette jövőjét, melyet családi életre alapítva képzeletben olyan szépen egybeállított. Sőt menyasszonya is ilyenformán gondolkozott, mert sirva fakadott. Egyszerű érzése megsugta, hogy házasságukból sohasem lesz semmi.

Szabó János ismét a királyra gondolt nagy bajában. Roppant együgyű *istanciát* irt saját maga a királyhoz. Persze a királytól leküldötték a különös kérvényt *jelentés céljából* az árvaszékhez. A hivatalos jelentés aztán olyanformán szólt, hogy Szabó János kérelmének semmi alapja nincsen, mert az árvatárban nem volt öröksége, s a felségfolyamodást nem is lehet komolyan venni, „mert e tekintetben a nevezett egyén be nem számítható.”

Ez után várhatta Szabó János a királyi igazságot! Sohasem kapott egy betűnyi értesítést sem.

Néha elunta a várakozást. Ujra elment az árvaszékre. Megint könyörgött az elnöknek, ki csupán azért, hogy lerázza az alkalmatlankodót, azt mondta:

— Tudja mit, Szabó barátom, bizonyítsa be okirattal, hogy ennyi meg ennyi öröksége volt, akkor *megtérítetik!*

Szabó János nem értette ugyan teljesen a bibliai hangzásu szavat: megtérítetik, nem tudta, hogy ki téríti meg, hanem azért ez a szó mégis talpra állította egy időre. Járkált újra egyik hivatalból a másikba. Kezdett mulatságos alakká válni. Az volt a legderékabb hivatalnok, aki legmesszebb el tudta küldeni. A falujában meg új nevet adtak neki: a *jus-kereső* Szabó.

Mikor legutóbb elment az árvaszékre, azzal fogadta az egyik irnok, egy barátságos uri ember:

— Már rendben van a dolga, Szabó barátom! Csak még azt kellene igazolni, hogy a maga örökségét *képezett* ház meg a szülő micsoda düllőben, melyik helyrajzi szám alatt *fekszik*. Menjen el a telekkönyvi hivatalba, s hozza el a birtoknak a telekkönyvi másolatát!

Szabó János szépen elment a telekkönyvi hivatalba, ahol a telekkönyv-mutogató szintén igen barátságosan fogadta. Kikérdezte minden baját meg az atyafiságát. Végül kezet fogott vele, és azt mondta:

— Jöjjön be mához egy hétre, akkor megállapítjuk az örökségét, mert most másféle sürgős dologom van!

Igy ment be még hat egymás után való héten a telekkönyvi hivatalba Szabó János, mely idő alatt ellátta jóféle pálinkával a barátságos urat. Végre a barátságos ur megállapította, hogy a ház meg a szülő most kié, hol fekszik és mi a helyrajzi száma. Aztán átadta neki a másolatokat, és szives kézszerítés mellett bocsátotta útjára: „Itt az igazság!”

Az írást Szabó János késedelem nélkül elvitte az árvaszékhez. Az iktató felkiáltott örömeiben:

— Nincsen semmi baj! Csak nézzen be ide ugy két hónap múlva, ha erre visz az útja! Akkorra készen leszünk!

Két hónap múlva az iktató helyén másik ur ült, ki azzal fogadta:

— Ismerem az ügyét! Rendben van! Csupán a királyi adóhivatalnak értesítésére van szükség, hogy a gyám által eladott ingatlanok árát oda-fizették-e vagy nem?

Szabó János ezt már maga is fölöslegesnek tartotta s boszusan felelt:

— Ne csináljanak az urak bolondot belőlem, hiszen tudják, hogy nem fizették az adóhivatalba!

— Tökéletesen igaza van barátom, ezt mi is tudjuk! Csakhogy erről *írásnak* kell lenni!

— No ha kell, meghozom azt is!

Szabó János sietett az adóhivatalba. Ott már várták. Az árvaszéktől az alatt átizentek telefonon

az adóhivatalba: „Most megy ama bizonyos Szabó János, kinek ügyét becses figyelmükbe ajánltuk!”

Mikor aztán belépett Szabó János az adóhivatalba, szívesen fogadták, és nagyon megörvendeztették azt mondván:

— Éppen jókor jött! Itt a királyi *főinspektor*! Most jelentkezhetik nála, ha baja van!

— Hol van? Mingyárt bemegyek hozzá! — szólt Szabó János, — ki könnyén elhitte, hogy *cibileknél* is van, mint a katonáknál olyanféle főember, ki elfogadja mindenki panaszát.

— Persze mintha ez csak ugy menne! Először be kell jelenteni ő excellenciájának! — akadékoskodik a hivatalszolga.

Végre tíz perchnyi várakozás után Szabót bevezették a hátulsó szobába. Ott ült ő kegyelmesége egy rozoga széken. Néhány hivatalnok állott körülötte, tiszteletteljesen hallgatva. A főinspektor a fején tartotta a zsinóros sapkát, zsebéből pedig vastag arany lánc csüngött. Mind a lánc, mind a sapka a hivatalszolgáé volt, minthogy a kegyelmes úr tulajdonképen egy éhenkórász napidijas, ki ezt a fölséges tréfát kieszelte az árvaszéki diurnistákkal.

Szabó János bátran oda lépett a nagy férfiu elé, és kalapot levéve katonásan szalutált.

— Jelentem, alásan ekszelenc főinspektor urnak, hogy a szüleim után maradt kis örökségemet nem adja ki az árvaszék! Azt kérem megvizsgálni!

A nagyur barátságosan ráveregetett Szabó János vállára:

— Nagyon jól van! Majd teszünk róla! Hát hová való?

— Szárföldre.

— Nagyon jól van! — mondta ismét a nagyur, és nyájasan tovább kérdezősködött:

— Szép menyecskék vannak-e Szárföldön?

— Én bizony nem igen nézegettem a másét, mert dolog után kell járnom! — válaszalt Szabó János.

— Nagyon jól van! Háta jegyzőné szereti-e azurát?

Szabó János tudta, hogy *bogaras* szokott lenni minden *nagy marha*, azért nem igen ütközött meg a bolond kérdéseken.

Miután tisztességtudóan felelgetett az ilyenekre: Szánkázik-e a falu birája? Mit fog csinálni a pénzével, ha lesz? Megissza-e a kántoruk a bort? S miután minden válaszra elégedetten mondta ő kegyelmessége: „Nagyon jól van!” utoljára megvigasztalta, azt mondván:

— Legyen nyugodt barátom! Ha egy eszten-deig meg nem kapja az örökséget, csak jöjjön hozzám újra, majd megrendelem én rögtön! És egy barátságos kézlegyintés mellett elbocsájtotta Szabó Jánost, mert nem tudta magát tovább tőr-töztetni a rettentő nevetési inger miatt.

Alig huzta ki a lábát Szabó János, már is olyan kacagást vittek véghez a rideg hivatalszobában, hogy a padlón kellett henteregniök.

Eltelt vagy félóra, mikor telefonon kérdezték az árvaszéktől:

— Mi történt Szabó Jánossal?

— Sikerült! Bruhaha! ha-ha-ha, hü-hü-hü! Válaszolt az adóhivatali szolgá, és úgy elővette ismét a kacagás, hogy semmikép sem tudott a telefonba érthetően beszélni.

Talán sohasem volt ilyen vidám napja az adóhivatali *segédszemélyzetnek*. Még az utcán is annyira kacagtak, hogy az emberek megütődve néztek rájuk: „Talán megbolondultak? Mert lehetetlen, hogy józaneszü adószedők ilyen jókedvűek legyenek!”

Hogyne kellett volna nevetniök? Hiszen nincs kacagatóbb dolog a föld hátán, mint amikor *egyik koldus lövő teszi a másikat!*

Szabó János pedig megnyugodott. Még egy esztendő nem a világ!

Azonban elmúlt az esztendő, s azután több is anélkül, hogy Szabó János közelebb jutott volna az örökséghez.

Ellenben az történt vele, ami manapság csupán szegény emberrel esik meg, hogy mátkája elhagyta. Máshoz ment férjhez.

Szabó János maga is belátta, hogy nem lehet megházasodni örökség nélkül. Tehát sóhajtott egyet, és csupán annyit mondott:

— Az Isten tudja mit csinál!”

Igazad van Szabó János! Várj sorodra! Ki tudja mire tartogat téged az Isten keze!

IV.

A tudós ember.

Szabó János magába vonult, szótlan emberré lőn. Sehogy sem tudta, a nagy csapást kiheverni, mely nemcsak vagyonától fosztotta meg, hanem minden reményétől is.

Nem tudott gondolni egyébre mint a rettenetes igazságtalanságra, mely koldussá tette. Félelmes, legyőzhetetlen erővel újra meg újra csupán az az *egyetlen* gondolat uralkodott agyában. És érezte az örület közeledését.

A szünet nélkül való gyötrődés megfosztotta az álmom vigaszától is. Aludni sem tudott.

Végre észrevette, hogy már az utcai gyerekek sem tartják épeszü embernek. Ekkor elhatározta, hogy máshová megy; elhagyja szülőföldjét.

Néha már előbb is gondolt egy emberre, kinek csodálatos hatalmáról kapálgatás közben halkan szoktak beszélgetni. „Tudós ember“ név alatt emlegették.

Ő talán segít! Számtalan eset hire ment száj-ról-szájra, melynek mindegyikében megtalálta a tudós ember az igazság utját.

Szabó János ennek a tudós embernek a segítségéhez akart folyamodni. Csakhogy addig is miből fog élni, míg rendet csinál a tudós ember?

Elmehetne ugyan régi helyére, anyai nagybátyjához, és ott megint lehetne kanász-bojtár; de érezte, hogy ott soha sem találna megnyugvást, s lehet, hogy ott is bolondnak néznék.

Nem marad más hátra, be kell menni a székvárosba. Valahogyan csak meg fog élni! Napszámosnak hazája az egész világ!

Pár nap múlva elköltözött falujából.

Bucsuzkodni nem kellett semmiféle embertől, hanem csupán egykori házuiktól, meg a faluvégi bokroktól. Szüleinek sirjáról csupán sejtette, hogy valahol ott vannak a jeltelen sirok között; s mivel mégis el akart bucsuzni a porladó hamvaktól, tehát megállt a temető szélén és annyit mondott:

— Apám, anyám! fényeskedjék nektek az örök világosság!

A hurcolkodás pedig még könnyebben ment, mint a bucsuzás: egyszerűen a tarisznyáját a nyakába vette, és begyalogolt vele a városba.

Csak egy zugot keresett, ahol éjjelre meghuzhatja magát. Aztán mindjárt felkereste a tudós embert.

Tudós asszony még elég van nálunk. T. i. a *javós-asszonyt* hívják így; mióta pedig a javós-asszonyokat a törvény kiméletlen szigora megritkította, azóta a bábákra kezdik ráruházni ezt a nevet. Hanem tudós ember csupán egy van

Magyarországban. És ez az egy nem valami pásztor-féle nép, hanem uri ember, ki régi nemesi családból származott: a neve Bán Gábor.

O volt az, kit bevért a vihar a rongyos malomba, és aki Pál atyát is odaküldte a pogány irásért.

Bán Gábor valamikor két izben is csendbiztos volt a vármegyénél. Bűn-nyomozás alkalmával néha sikeresen használta föl a nép babonáját.

És csodálatos mese terjedt el róla. Tudták, hogy *éjnek évadján* természetfölötti erőnek parancsol, s hire időjártával otthonos volt minden kunyhóban, ahol emlegetik az ilyen rejtelmes tudományt.

Bán Gábor azután tudta meg, hogy milyen rendkívüli hatalom van birtokában, mikor a tisztújításon kidobták a hivatalából.

A vármegyénél semmit se tesznek indokolás nélkül, tehát a kidobást is megokolta a főispán imígyen:

— Bán elvonta a büntetés elől a gyujtogatókat, ha honvédek voltak!

A választás után, azaz a *megnem-választás után*, vagyis birtokon kívül, Bán teljesen másképen adta elő az okot. Azt mondta:

— Ellenkezőleg van a dolog! *Megvédelmeztem* az ártatlant a főispán ellen, azért csaptak el!

Különben pedig az esetet így beszélte el részletesen:

— A főispán egyszer magához rendelt, és börtönbe csukatni parancsolta pajta-gazdáját, kit gyujtogatással vádolt. Én bizony nem csuktam be azt

az embert, kit különben is becsületes embernek ismertem! És pedig nem azért, mert velem volt honvéd negyvennyolcban, hanem mert nyomozásom kiderítette, mikép nemhogy gyujtogatott volna, hanem inkább ő fojtotta el a tüzet, mely *rejtelmes módon* keletkezett a sok asztag között; sőt ily módon megmentette a főispán néhány asztag silány gabonáját. Miért csapta el mégis a főispán, és miért akarta becsukatni? Mert a gabona *biztosítva* volt, s a tűzkár összeg többre rugott volna a gabona értékénél!

Az ilyen dolgot nem szokás bolygatni. Még pedig azért, mert a *főispán keze messze elér!* Aztán akármikép történt, a következmény megmaradt: Bán Gábornak nem volt keresete.

A hivatalvesztés után Bánra küzdelmes idő jött. Szerencsére volt egy kicsi háza, utolsó darabja az ősi vagyonnak, melyet kölcsönnel megterhelte. És szerencsére a takarékpénztár szívesen kölcsönzött rá.

Csakhogy ez pillanatnyi segítség volt. Nem tudott sehonnan se valamit fordítani. Nem kapott munkát, melyhez értett volna.

Az első félévi kamattal csak azért nem maradt hátralékban, mert azt a takarékpénztárnál *előre lehuzták*. A második félévben pedig már nem tudott fizetni.

A harmadik félesztendőben még kevesbé tudta törleszteni az adósságot. Természetes, hogy a házat alig két év múlva a bíróság elárvereztette, és a takarékpénztár vásárolta meg.

Már most hová menjen?

Feleségével behurcolkodott valami düledezett ház egyszobás lakásába, s keserűen vigasztalta feleségét:

— Ne félj asszony, ha semmink sem lesz, elmegyek kubikosnak! Oda bevesznek, mert amennyit dolgozom, annyiért fizetnek! Aztán megélünk pompásan!

Persze sirva fakadt az asszony az ilyen vigasztalásra.

Lassankint el kellett adogatni minden ingóságát. Még így is sokszor koplalni kényszerítette a titkolt szegénység. Szó nélkül türt.

De az éhezés átalakítja az embert. Bán lelkében ismeretlen rossz érzelem vert tanyát. Keserűség töltötte el. Először magában lázongott. Végre is megszakadt a türelem fonala, és ilyen szóra fakadt: „No Isten! Még most sem volt elég a látogatásodból? Hiszen egészen letelepedtél nálam!”

Isten, aki *azért felsőbb lény*, mert a tudatlan embernek ilyen átkozódó beszédet is igazságos módon mérlegeli, éppen most határozta el, hogy megszünteti Bán nyomoruságát. Ugyanis láthatatlan módon parancsolatot küldött Bán feleségéhez, hogy azonnal induljon valahova. Hogy hová kell mennie, azt nem tudta az asszony.

Olyan kényszerítő nyomást érzett a fejében Bánné, hogy nem tudott ellenállani. Késlekedés nélkül fölkelte és keresztül sietett az utcákon, míg a vármegyeházához ért. Ott bement az alispánhoz, kinek zokogva mondta el szerencsétlenségét.

Igaz, hogy az asszony valami bonyolódott módon sógorságban volt a vicispánnal; de akár-hogyan történt is a dolog, alig pár hét multán a vármegye évi száznyolcvan forint *kegydíjat* szavazott meg az egykori csendbiztosnak. A *kegydíj fedezése* könnyen ment. Egyszerűen beszüntették egyik utkaparói állást. Annak éppen havi tizenöt forint volt a fizetése. *A vármegyei utak ugysem érzik meg*, hogy kevesebb lett egy utkaparóval!

Isten bizonyosan tudta, hogy ebből a havi tizenöt forintból sem lehet megélni, mert atyai kezét még egyelőre nem vonta meg Bántól. Másképp hogyan lehetne megmagyarázni, hogy pár nappal a *kegydíj* első részletének felvétele előtt, emberek állítottak be Bánhoz, és egy szépen megnőtt borjut vezettek be udvarába? Nagyon alázatos hangon arra kérték Bánt:

— Fogadja el ezt a kis állatot! Becsülettel hozzuk!

Bán Gábor nagyot bámult. Persze fogalma sem volt arról, hogy Isten keze működik ebben a furcsa dologban. S mivel tudta hogy ilyesmit nem adnak ingyen, tehát megkérdezte az emberektől:

— Aztán mivel kell megszolgálnom?

A becsületes emberek kissé tétováztak, de végre kirukkoltak mit akarnak; azt mondták:

— *Kösse meg* a megyénket az ur!

Bán Gábor nem értette meg őket mindjárt. Kérdősködött hát bajuk után.

Az emberek elbeszítették, hogy a szomszédjukkal állandó viszálykodásban vannak a határ miatt. Most azonban megegyeztek. Mivel pedig a szomszéd izgága ember, s attól félnek, hogy nem tartja meg az egyezséget, azért szeretnék, ha megállapított új határt megerősítenék kötéssel.

Ahá! Most már tisztában volt Bán a tennivalóval! *Babonaságot* kell csinálni, melyről elhiszik, hogy meghal az aki megsérti!

Az a közmondás, hogy „szegénység a legjobb mester“, most is bevált. A szegénység csinált Bánból tudós embert. Minden gondolkodás nélkül megígérte: „Majd teszünk róla!“ Öntudatlanul már többes számban beszél, miként a régi mágusok.

Az eredmény az lőn, hogy Bán elment az emberekkel.

A *helyszínén* Bán odahívatta a viszálykodó szomszédot.

A két megyés közös megegyezése szerint újra megállapította a határvonalat, melyet cövekkel jelöltek meg. Eközben beesteledett, mire Bán megkezdte a tulajdonképeni működését. „Persze este kell csinálni!“ suttogták a jelenvoltak, és bólintgattak hozzá.

Bán Gábor levette kalapját. A *hold felé* valami kanyarítást csinált vele. Aztán a bámuló emberek szeme láttára végig lépkedte ünnepélyes lassu járással az ujonnan megállapított határt. Néhol

megállott, és valami *ráolvasást* mormogott, mit gyerek korában dajkamesében hallott:

„*Kötést* ki megbontja,
Verje meg az *Ige*,
Ukkom megszagassa,
Földanya kivesse!”

Mikor a dolog elvégződött, akkor szokás szerint *áldomást* ittak. Bán Gábornak gondja volt rá, hogy ismét bámulatba ejtse a megbékült szomszédokat. Az *első pohár bort* kezében tartva, szó nélkül felkelt az asztaltól, kiment az udvarra, és érthetetlen szavak mondása közben a bort *az uj megyére locsantotta*. Most merje vaiaki megsérteni a megyét!

Mindjárt akadt az emberek között, aki rámondta: „Ezt így kell csinálni! Emlékszem rá, hogy gyerek koromban így emlegette az öreganyám!”

Az eredmény igazán rendkívüli volt: alig harmadnap mulva megint eljöttek a tudós emberért.

Konyhájába letettek egy zsák lánglisztet, négy darab sonkával, meg a megfelelő disznóorrjával együtt. Arra kérték, hogy rögtön jöjjön, mert baj van. Az ajándékot *szó nélkül* hagyták ott, mert máskép nincs fogatja.

Az történt ugyanis, hogy a szomszéd kutyába se vette az egész hókusz-pókuszt, hanem mégabban az éjszakában, mikor Bán a babonaságot csinálta kiásta a jelző cöveket és a megyét odább vitte.

Hanem megjárta: másnap feldült a kocsijával, és eltörte a lábát. Ő küldött a tudós emberért.

És Bán elmegy késlekedés nélkül.

A megyerontó szomszéd ágyában fekszik s rimánkodik:

— Vegye le rólam a *rontást*! Soha sem bán-
tom a megyét!

Alighanem Isten keze működött ebben a dolog-
ban is. Bán azonban *vak-esetnek* mondta az
egészet, melyet csak a babona tarthat rejtelmes
erő következményének.

De hát ne legyen-e babonás valaki, kibe az
ördög belebujik, és mindaddig nem akar kijönni,
mig a megyét odább nem helyezi? Aztán az
ember mindjárt eltöri a lábát!

Bán megint megkötötte a megyét. Aztán készít-
tetett egy pohár forralt bort, melybe *bűvös sza-
vak* mondása közben három szem szentelt bárkát
dobott, és ezt a furcsa italt megitta a törött
lábu emberrel.

Ennek következtében rendbe jött minden. A
szomszédok többé sohasem tolták máshová a
megyét. Csakugyan megkötötte őket a titokzatos
ceremónia. Félték az *Ismeretlen* boszujától.

Ettől az időtől fogva Bán Gábor nevét félelmes
tisztelettel emlegették a vármegyében. Seregestől
kereste föl a bajos ember. Néha a szomszédos megyé-
ből is érkezett hozzá egy-egy ember tanácsot kérni.

Bán különben nagyon jószívü ember volt, tehát
segített, ahol csak tudott. Vagy legalább meg-

vigasztalta a szerencsétlent. Tudta, hogy sok baja van a népnek, de sokféleképen is segített rajta. Olykor kibékített perben álló embereket. Sőt néha betegeket is gyógyított, ha felismerte a baj minőségét. De a betegnek házához való hozását nem engedte meg. Nem akart kuruzslásért pörbe kerülni.

A szegény nép bizalmát még fokozta, hogy hiába fordult hozzá olyan ember, ki nem járt igaz uton. S hogy nem fogadott el mást, mint *önkéntes* jutalmazást.

Népszerűsége akkora lett, hogy faluhelyen nem akadt lakodalom, melyre ő hivatalos ne lett volna. Sőt akárhányszor elhalasztották a vendégséget, csakhogy ott lehessen. Neki kellett mondani a házaspárra az ősi áldomást: „Jöjjön hát a *Földnek zsirja*, Szálljon az *Ég harmatja!*” Másképp nem lett volna áldás az új frigyen.

Annál szivesebben vitték multságba, mert Bán jókedvű, tréfa-szerető ember volt. Olykor egész héten nem mehetett haza; vitték egyik faluból a másikba.

Némi misztikusságot azonban sohasem feledett el alkalmazni, ahol célszerűnek tartotta. Bölcsen tudta, hogy a népre így lehet tartósan hatni.

Lelkét az előbb átélt nyomoruság fogékonytá tette a szenvedés iránt, azért ahol csak lehetett, minden szerencsétlen emberen segíteni igyekezett.

Lassankint annyira növekedett jövedelme, hogy még fölösleges kiadást is megengedhetett magá-

nak. Annyi bevétele volt, hogy két fiskálisnak is elég lett volna.

Ekkor a takarékpénztártól vissza vette házát. A takarékpénztár is megkönyörül az emberen, ha kellő mennyiségű késedelmi kamatot tud fizetni.

Azután a jómód magával hozta, hogy eljárógatott délelőtt a sörházba, délután a kávéházba. Azt szokta mondani:

— Nincs akinek takarékoskodjam! A fináncnak, pedig nem hagyom elvinni az én uratlan hagyatékomat!

Végül pedig az országgyűlési képviselőt is ugyszólván egyedül ő választotta. A népszerűség magához vonzotta a hatalmat is. Bán inkább a főispán boszantása végett, mintsem meggyőződésből vette föl először a harcot. Zászlót csináltatott zöld selyemből, azt elnevezte *Próféta zászlajának*, és a választáskor maga előtt vitette. A nép ezrenként tódult nyomában, és szavazott Bán akarata szerint. Az történt, hogy óriási többséggel győzött.

Ettől fogva nem adta ki kezéből a hatalmat Bán Gábor. Népevel rászavaztatott mindenféle jelöltre. Persze sohasem kormánypártira. Mindig a másik párton állott, mint ahol a főispán volt. A bukott kormánypárti jelöltek azután elhíresztelték, hogy a proféta zászlaja ellen hiába való minden küzdelem!

Bán hatalmát ez a híresztelés is gyarapította.

A proféta zászlaja pedig nevezetességgé lön, és győzhetetlenség híre tapadt hozzá.

— Pedig könnyen győzhetne a kormánypárt!
 — mondta egy alkalommal Bán. — Egyszerű a dolog! Csak a főispán álljon ellenzéki jelölt mellé, akkor bizonyosan kormánypárti képviselőt fogunk megválasztani! Mert akkor én kormánypárti leszek!

Ez a kijelentés tréfa volt, de azért mindenki tudta, hogy igazán úgy lenne.

Ehhez az emberhez ment Szabó János.

— Mi jót hoztál fiam? — kérdezte barátságosan a tudós ember.

Szabó János kissé akadozva elbeszélte örökségének történetét, és kérte Bánt, hogy keresse ki pénzét.

A tudós ember sokáig hallgatott. Már elakarta küldeni azzal, hogy ilyen dologban ő nem tehet semmit, mikor belenézett Szabó János aggódó arcába, és nem tudta elbocsátani vigasztalás nélkül.

— Hadd lássam a kezedet! — szólt hozzá.

Szabó János oda tartotta a kezét. A tudós ember figyelmesen megvizsgálta minden oldalról a munkától megkérgesedett tenyeret, és azt jósolta:

— Bizzál fiam! Bár az elveszett pénz visszaszerzése nagyon nehéz, mégis úgy látom a kezed *restriktáin*, hogy nem maradsz ilyen szegénynek, hanem öregkorodban gazdag leszel! Vagyis megtérül az örökség. Tehát várj békességben! Lesz gondom az ügyedre.

Szabó János bizony nem értette, hogy mi az a restriktá, arra sem ügyelt, hogy a jóslat kissé dodonai-szerű, hanem megkönnyebbült a lelke az

irgalmas szóra. Alig tudta megindultsága miatt tisztességesen megköszönni a szivességet. Izgalmában illő jutalmat kezdett emlegetni, de a tudós ember rászólt:

— Fiam! ne beszélj olyanról! Eredj haza nyugodtan, és várj!

És Szabó János elment ruganyos lépéssel. És *fütyörészve!* Ilyen szilárdan nem lépegetett már sok év óta; a fütyörészést pedig valóságos csoda, hogy el nem felejtette, olyan régen nem szotytyant rá kedve.

Egyszerre eszébe jutott, hogy huszár volt valamikor, s halkán dudolgatni kezdte a régi huszár nótát:

„Uccu peng a sarkantyum,
Csekély gondom, semmi bum . . .
Csak úgy vigadok! . . .“

A tudós ember pedig nem nevetett az együgyű legényen, hanem komolyan foglalkozott az ügyével.

Ahányszor Szárföld környékén megfordult, vagy valahol összeakadt a vármegyének egy-egy tisztviselőjével, sohasem felejtett el adatot gyűjteni Szabó János örökségi ügyéhez, olymódon, hogy az ember nem is tudta, hogy miért kérdezi ezt vagy am azt.

Mivel pedig ilymódon nem jutott semmiféle adathoz, tehát magához hívatta Szabó Jánost, és kikérdezgette rokonairól, hogy azok nyilatkozatából megállapíthassa a történeteket.

Igy tudta meg, hogy Szabó Jánosnak anyai ági rokonsága Vejszló-majorban lakik.

A felvilágosítás után Bán Gábor néhány nap mulva kocsira ült, és Szabó Jánost maga mellé vevén, elment a Vejszló-majorba, hogy megkeresse Lélek Pétert, kinél Szabó János bojtár volt valamikor, és kikérdezzesse Lélek Andorást, ki dédapja Szabó Jánosnak, és még mindig él erőben egészségben.

Vejszlón egyszeriben ráakadtak az öreg Lélek Andorásra. Ott pipálgatott a cselédház pitvarában. Lélek Péter a csürhe mellett „szolgálatban volt.“

Akinek érzéke van ilyesmihez, annak figyelmét az öreg Lélek rögtön lekötötte. Minden azt mutatta, hogy nem közönséges ember. Szikár, erős alakját csak kissé hajlította meg a sok esztendő, s mozdulata elég hajlékony volt most is. Hosszu haját viselt, mely két oldalt szépen befonva volt, s hátul *ecsellővel* (fésüvel) leszoritva. Beszéde hangos, mint általában a pásztor népe.

Ekkora elmaradottság csak ilyen Isten háta mögött lakó embernél volt lehetséges!

— Adjon Isten, bátya! Nem dob ki bennünket?
— köszöntötte Bán Gábor s kezet fogott az öreggel.

— Fogadj Isten! *Tisztességes embert* mindig szívesen látunk! — szólott az öreg, ki bizonyosan tudta, hogy kijelentése csupán hitvány emberre lehet sértő.

Most előfurakodott Szabó János. A nagydarab ember megfogván az öreg kezét, megcsókolta, és csak azután szólalt meg:

— Jó napot adjon Isten dédapám!

Lélek Andorásnak még tiszta volt a látása. Azonnal megismerte Szabó Jánost, és úgy fogadta a kézcsokot, mint valami megdukáló tisztességet. Vigan kiáltotta:

— Ejnye Jancsi, azt gondoltam, hogy már meg sem látogatsz bennünket! Aztán csak a *Menyekországában* találkozom majd veled!

Az öreg barátságosan betessékelte vendégeit a szobába, honnan előbb egész sereg gyereket kellett kizavarni. Mindannyian az öregnek voltak dédunokái, meg szép-unokái. Mert ha egyéb jószága nincsen a szegény embernek, de gyereknek bőiben van.

Aztán egy *pint* bort helyezett az asztalra, és közben Szabó Jánostól mindenféle apróság felől kérdezősködött.

Java beszélgetés között végre Bán rátért a dologra. Mivel félt, hogy az öreg Lélekre rossz hatása lesz, egész óvatosan mondta el Szabó János örökségének elveszését. Az öreg azonban egykedvűen vette az esetet. Nem is mondott egyebet, mint azt:

— Hát *ez így szokott lenni!* Hanem azért ne busulj Jancsi, majd valahogy csak megélünk!

E nyilatkozat után könnyen ment a kérdezősködés. Bán hozzá is fogott rögtön az adatgyűjtéshez. Először is azt kérdezte:

— Emlékszik-e bátyó, Szabó János szüleire?

Az öreg elmosolyodott a kérdésre. Szelid tekintete végig cirógatta dédunokáját, mi alatt felelt:

— Hogyne emlékezném! Apja volt Szárföldről való Szabó József, az anyja Lélek Örzse, az én unokám!

— Volt-e ezeknek valami vagyona?

— Volt bizony! Szabó Józsefnek volt háza. Örsének meg én vásároltam szőlőbirtokot. Csak-hogy mindkét jószágot eladta a gyám, mikor a szülék meghaltak, és Jancsit idehoztuk nevelésbe hozzánk.

Bán előtt egyszerre felvetődött Szabó János igazsága. Tiszta dolog ez! Azt hitte, most már könnyen rendbe fogja hozni a dolgot.

Az öreg Lélektől még sokféle apró körülményre nézve szerzett Bán közben felvilágosítást. Közben elvégezték a kikerülhetetlen evést-ivást. Aztán alkonyat tájban visszaindultak a Vejszló-majorból haza felé.

Bán Gábor másnap elutazott Szárföldre. Ott megerősítést nyert Lélek Andorás minden állítása. Szabó József házának egykori vevője még élt, és megtudta mondani, hogy a vételárat huszonkét év előtt fizette le az akkori körgyám kezére.

„Rendben van! Ezt nyélbe ütjük hamarjában!”
— gondolta Bán, és elment a községházára, hogy a régi számadásból kiböngészsze a vételárat.

Csak-hogy ott nem tudtak előadni semmiféle számadást.

És ekkor megakadt az ügy. Hiába volt minden kutatása. Pedig a megyénél is próbálkozott. Nem

tudta kideríteni, hogy a két ingatlannak vételára hova lett.

Különös ügy is volt Szabó Jánosé. Minden azt mutatta, hogy igaza van, s még sem lehetett azt a pontot megtalálni, honnan az igazat ki lehetett volna emelni.

Végre belátta Bán, hogy nem tehet semmit. Legjobb lesz fiskális kézre adni az ügyet! Próbálkozott is. Beszélt néhány ügyvéddel, de éppen úgy járt, mint ezelőtt Szabó János: nem vállalta el senki az örökség titkának tisztázását.

Ezalatt pedig Szabó János napszámoskodott. Volt már *reménysége*, tehát könnyüvé vált a legnehezebb munka is.

Aztán segítettek is rajta. Ha éppen nem akadt munkája, akkor *véletlenül* mindig elhívták Bánhoz, kinél ő teljesített borfejtést, favágást, udvartisztogatást, meg mindenféle külső-belső tennivalót. Persze Bán felesége a napi vásárlás közben megfigyelte, hogy nyolc óráig nem hívták-e el napszámba Szabó Jánost, s férje meghagyása folytán mindig elhívta, ha meglátta a piacon tétlenül állani.

Bán rendes napibért fizetett, bár Szabó János szívesen dolgozott volna jötevéjének ingyen. Eleinte vissza is utasította a munkadíjat. Csakhogy Bán elejét vette az ilyen *lázongásnak*, azzal a kijelentéssel: „Fiam János! akkor elmehetsz tőlem az ügyeddel együtt! Nekem nem fogsz ingyen dolgozni!”

Mivel pedig Bán tudta, milyen *szerencsétlen a magára hagyott ember*, tehát gondoskodott arról, hogy Szabó Jánosnak mulatságban is legyen része. Este néha magához rendelte és elvitte a *Vidám Veterán*-ba. Ott ő bement a vendég-szobába, Szabót pedig beküldötte az ivóba, és szigoruan ráparancsolt:

— Megvársz engem, mert egyedül félek haza menni! Addig pedig meg kell innod két liter bort!

Ez ellen nem volt felebbezés. A tudós ember kontójára tehát ivott Szabó János, és késő éjjel szépen haza kísérte. Ámbár megesett, hogy neki magának inkább szüksége lett volna kíséretre.

V.

Magyarok ünnepe.

Mig ilyen jó reménységben élt Szabó János, aközben elmúlt a tavasz, sőt a nyár is végét járta már.

Megjött Lajos nap estéje.

A *fogalom*má vált öreg ember (Kossuth Lajos) megint megérte torinói magányában egyik nevenapját, mely az ország óhajtása ellenére megváltoztathatatlanul utolsónak volt kijelölve. A Menyek ura akár Szegedre, akár pedig másfelé, például Alibánfa község felé tekintett le, mindeütt örömet látott a sokat bünhődött nemzet fiainak arcán.

A Vidám Veterán is ünnep-tartására készülődött.

Ez a Vidám Veterán valóságos rejtelem volt a maga nemében.

A város többi korcsmája kongott az ürességtől, a Vidám Veteránban pedig alig tudtak a vendégeknek helyet szorítani.

Talán kényelem és finom kiszolgálás vonzotta ide a vendégeket?

Szó sincs róla! A Vidám Veteránban még a jó vendégekre se voltak tekintettel. Hacsak annyiban nem, hogy a jó vendéget — ha garázdálkodott — maga a korcsmáros dobta ki a vendég-lőből, míg a közönséges népséget szolgáló-kéz lakoltatta ki.

És mégis ide járt az egész város. A katonatisztikar is mindennap pontosan megjelent az ezredestől lefelé a kadétig, és együtt iddógált a *polgári elemmel*. Össze nem különböztek volna a világerért sem, holott egyetlen felkészültöt sem mondtak „a polgári és katonai elem közt fennálló kölcsönös jó viszonyra.“ Csupán olyan *nemzeti ünnepen*, minő a mai, kellett a tiszteknek a menázsiban maradni „az ezredes kívánságára.“ A menázsiban az ezredes az első pohár bort Andocs főhadnagy távollevő testvérének egészségére üritette, kinek szintén holnap lesz a nevenapja; mire akkora hurrázást vittek véghez a tisztek, milyen példátlanul áll a közös hadsereg történetében.

— Az emberek meg vannak bolondulva! — sóhajtozott a többi korcsmáros. — Józan észszel nem járnának abba a rongyos butikba!

Bizony semmi különöset sem lehetett találni a Vidám Veteránban. Legfőlebb olcsóságot, no meg zsiros magyar konyhát. Meg olyan bort, melyet semmiféle tudomány nem tett finomabbá.

Még borraivalót se fogadtak el a Veteránban, ami pedig a hátramaradottságnak eltagadhatatlan bizonyítéka. És a vendégek mégis törték magukat utána.

Ide szokott járni Bán Gábor is. A mai nagy napra pedig a vendéglőbe hozatta a próféta zászlaját is Szabó Jánossal, kinek megparancsolta, hogy ma különös kötelességének tartsa minél több liternek megivását.

Ez este annyi vendég szorongott az étteremben meg az ivóban, hogy soknak hely sem jutott, hanem az udvarban telepedett le. Sőt egy része ott is állani kényszerült, mert nem volt elegendő szék. És a finnyás vendégnek még se jutott eszébe máshová menni.

A mai napon megvolt ennek a maga oka. Mert ezen az estén okvetlenül a Vidám Veteránból kellett elküldeni *Kollenyóba* azt a táviratot, mely a kilencvenhárom éves aggastyánt „biztosította a város polgárságának hazafiui szeretetéről.”

Ma tehát még sokkal többen jöttek mint máskor.

A vendégek között egy franciskánust is lehetett látni. Pál atya volt ez, ki el nem maradhatott egyetlen hazafias ünnepről sem, s kit emiatt községesen *magyar páternek* hívtak. Azt mondta: „Hogyne jönnék én is ünnepelni *Apánk nevenapján?* Ha barátcsuhát viselek is, azért magyar vagyok!”

A barátal eljött a kántor is, Csatlós Imre, kit azzal csalt el az ünnepre, hogy a költséget fizeti

helyette. Egy kántor pedig hogyné menne el mindenüvé, hol inni lehet?

A Veteránban az idén rendkívül módon ünnepték az Ország Nevenapját. Mindenki értékesítette tudományát a rendezésben.

Az ivószoba falát Kossuth Lajos arcképe díszítette, melyet egy *mészáros* hozott ide a mai estére. Egy másik, ki a polgári életben mint *ács* kereste meg a mindennapi kenyerét, tizenhárom gyertyát illesztett az arckép körül a falba. Senki se ütődött meg a tizenhármasszámon, mindenki tudta, mit jelent az emlékeztető gyertyaláng. Taller János pedig, a jó módu *bádogos*, kit az egész világ *Johán Fetternek* hívott, nemzeti zászló sokaságával tette szinessé a helyiséget.

Az étterem díszítése egyszerűbb. Az *arckép* szintén ott függ a falon. Fölötte a próféta zöld-selyem zászlója. Ennyi az egész.

Csakhogy ez a zászló az *örök reménységet* kelti fel a szivekben, s áhítatosan néznek rá a névnapi vendégek! Tudják, hogy a misztikus zászlót csupán akkor szabad kibontani, mikor *ünnep van a magyar világon!*

Az ivószoba meg az étterem közt levő ajtót kiemelték sarkából, hogy ennyivel is nagyobb tér legyen. Ott az ajtó között a cigánybanda foglalt helyet.

Az ünnepen persze egymást érte a felköszöntő.

Először szónokoltak a negyvennyolcas *félistenek*, azután a *honmentő* rendes szónokok, meg a *tüzes hazafiak*. Ez utóbbiak közül kitünt Pál

barát szónoklata, ki rendkívüli elragadtatásban ilyen fogadalmat tett: „Bár az én rendemet, a Szent László király nevét viselő magyar szerzetesrendet, kihalásra ítélték, s most kiszorítgatnak bennünket az egyes kolostorokból a vörös barátok kedvéért, s bár a magyar nem jött szent királya szerzeteseinek segítségére, de azért esküszöm, hogy ha a hazának szüksége lesz fiaira, hát mink mégis el fogunk menni oda, hová *mindnyájunknak el kell menni!*“

Szünni nem akaró rivalgás támadt a szónoklat után. Kicsi hijja, hogy egyhangulag el nem határozták a Ladiszlaita-rend visszavállítását.

Már közelgett az éjféli, és nagyon emelkedett volt a magyarság kedve, mikor egy fiatalember kezdett szólani. Csengő hangú, erővel teljes, barna gyerek volt, kinek rövid bajusza birkaszarvához hasonlatosan kunkorodott fölfelé.

Az ifju szónok megindultan emlékezett meg egy bizonyos távol élő remetéről; később keményen oda mondogatott a német sógornak, utoljára pedig a magyarokat tűzbe hívta, hogy a sok szófia után tegyünk is valamit!

Szünni nem akaró éljenzés riadt fel utána.

Persze a felköszöntöket nemcsak az étteremben, hanem az ivóban is hallgatták. Még pedig igen áhítatosan. A legutóbbi szónoklatnak pedig váratlan eredménye lőn. Taller János, a bádogosmester, igazán tűzbe jött. Vállára vette a legnagyobbik zászlót, intett a körötte levők-

nek, hogy szintén ragadjanak zászlót, és azt kiáltotta:

— A dicsőségét! Majd csinálók én mindjárt olyant, ami nem szófia! Gyertek utánam! Cigány előre! Huzd a Kossuth-marsot!

Persze a vendégsereg, Bán Gáborral együtt, az étteremből kitódult Taller Johán után az utcára, hogy a szokatlan cselekedetet megláthassa.

Taller bátya szépen elvezette a zajongó közönséget a templom előtti térségre. Ott megállította az ünneplő magyarokat. A cigánybandát leintette: „Ácsi more!” Aztán a kalapját leemelte a fejéről és szónokolni kezdett. Szívből jövő könyörgést menesztett az ég urához, hogy hazánk nagy fiának odakünt sokáig növeszsze szakállát; ezután a retorika szabályainak semmibe vevésével teljesen más tárgyra csapott, és a csillagos égre föl-föl tekintve, azok biztató ragyogása, meg az odavetődő két rendőr jelenléte mellett, *megátkozta* a hazaáruló kormányt.

Csak az Isten őrizte, hogy nem detronizálta Ferencz Jóskát, és ki nem kiáltotta Lajos Apánkat Magyarország örökös királyának!

Ekkor valaki azt kiáltotta: „Abcug kormány!”

A harangzugáshoz hasonlatos hangban mindenki ráismert Pál barát szavára. A magyarok persze utána dörögték az abcugot, és ezzel a szokásos módon be is fejezték volna az ünnepélyt.

Csakhogy az esemény bevégezése előtt a két rendőr sorompóba lépett az osztrák-magyar biro-

dalom megmentése érdekében. Néhányat a lázadó népség közül elfogni igyekvének, hogy börtönbe helyezték.

Bán csak akkor vette észre, hogy Szabó János szintén ott lengeti a próféta zászlaját, mikor már a zászlós bekisérésével bajlódtak a rendőrök.

— Hohó! — kiáltott Bán Gábor. — Magyarok! Meg akarják szentségteleníteni a *próféta zászlaját!* Védjétek meg!

E vészkiáltásra a népség egy pillanat alatt elkergette a rendőröket. E műveletben Szabó János sem maradt hátra, hanem megfordította a próféta zászlót, s boldogabb végével néhány alkalmas ütést mért az egyik rendőrré. Így kívánta a zászló becsülete.

Miután a rendőri beavatkozás megadta az egész ünnepnek a hazafias jelleget, a népség megelégedve indult hazafelé.

Ekkor azt kiáltotta valaki:

— Halljuk Pál atyát!

A népnek sem kellett egyéb. Utána zugta:

— Halljuk a magyar pátert! Halljuk!

Pál barát megrettent. Még csak az kellene, hogy a verekedés után szónokoljon! Menekülni kell mindenáron! Egy közeli házról tudta, hogy kapuja nyitva van. Fejét lehuzta a nyaka közé, oda osont a házhoz, és behuzódott.

A lelkes nép elől megmenekült Pál barát, de nem a rendőrség zaklatásától.

Már másnap a városi kapitányságra idézték. Emiatt a provinciális a szokott szelid modorában megpirongatta a szentatyát imígyen:

— Máskor jobban óvakodjék fiam, a világi dolgoktól! Nem illenek azok egyházi személyhez!

De mások is beleestek a csávába, mert az egyik rendőrnek a karját is eltörték a nagy buzgalomban.

E hazafias cselekedettel a rendőrség egy ismeretlen gyanúsított, ki a zászlónyéllal verekedett, és akinek holléte után a különböző korcsmai helyiségekben egész éjjel kutatott.

Szabó Jánosnak persze megsugták hamarjában, hogy a rendőrség milyen szorgalmasan kérdezősködik utána, s azért nem ment haza, hanem Bán udvarában egy rózsabokor tövében aludta át az éjszakát.

Reggel pedig töredelmesen elmondta új baját Bánnak, ki némi gondolkozás után a pincébe küldötte, hogy fejtse üvegekbe az egyik kis hordó bort. Figyelmeztette azonban, hogy ne igen mutakozzék idefőnt a napvilágosságon.

Alig huzódott a pincébe Szabó János, mikor egy hajdu jött, s „különbéni elővezettetés terhe alatt“ a rendőrség által kiállított *idézést* hozott Bánnak.

Az írásban nem volt kitüntetve, hogy miért hivatják, tehát azonnal elment a rendőrkapitányhoz, és ott megtudta, hogy valóra vált, amit sejtett. Csakugyan az éjszakai *lázadásért* idézik több jelenvolt magyarral együtt.

Bánt rögtöni cselekvésre indította a rendség munkássága. „Ezek a hivatalos verekedők szépen beakarnak mártani bennünket! Hiszen lázításnak semmiféle agyafurt logikával sem lehet minősíteni a dolgot!” — gondolta Bán, s késedelem nélkül felkereste Taller bátyánkat, meg a többi vádlottat, a tetre hívó fiatal emberrel együtt. Meghívta őket *titkos tanácskozásra* a Vidám Veteránba.

— Nem kell félni! — bátorította őket az ismeretlen fiatalember, kiről most megtudták, hogy neve Abár József, s rövid idő óta ügyvédjelölt egyik helybeli fiskálisnál.

— Hát bizzuk meg a védelemmel ezt a fiatal embert! indítványozta Bán. — Huzzon ki a kátyuból ha belevitt!

Az indítványt elfogadták. Valamennyi gyanúsított aláírta a meghatalmazó levelet Azzal bucsuztak el az ügyvédjelölttől:

— Aztán majd a rendőrségnél is szónokoljon úgy, mint a Vidám Veteránban!

Abár József derék legénynek bizonyult. Csakugyan kitett magáért! Az ügy tárgyalásánál nemcsak a németnek, hanem a rendőrkapitánynak is odamondogatott, ahogy dukál. Többi közt kijelentette: „Szolga lelkek, meg talpnyalók mindazok, kik mindjárt lázítás vagy fölségsértés cím alatt vádolják be a magyart, ha szívből jött szavai nem tulságos lojálisak!”

A lázítás vádját a *megrémitett* rendőrkapitány azonnal elejtette, a verekedésben való részesedést

pedig senki se vállalta magára. Így az eredmény várakozáson felül fényes lőn. Fölmentették valamennyi vádlottat, Taller János kivételével, kit két forint büntetésre ítéltek, *mert az éjjeli zenét a rendőrségnél nem jelentette be.* Az ismeretlen tettes ellen pedig köröző levelet adtak ki, hogy a verekedést mégis megtorolni lehessen.

Taller fetter appellálni akart az égbe kiáltó igazságtalan ítélet miatt. Bán csak azzal tudta az öreget megfélemlíteni: „Orülhet, hogy sáncmunkára nem ítelték!” Mire Fetter *viSSZavonta a felebbezést*, lefizette a két forintot, s az ünnep hivatalosan is „végbefejezést nyert.”

VI.

Hogyan szerzik a diplomát?

A fölmentés után *ősi szokás szerint* áldomást ittak a Vidám Veteránban.

Mindenik vádlott eljött. Persze Abár Józsel is ott volt. Sőt a kántor sem maradt el, mert inni lehetett.

Abár Józseftől mindenekelőtt megkérdezték, hogy mit fizessenek a sikerült védelemért?

— Semmit! Ilyen hazafias dologért nem fogadhat el fizetést magyar ember! Aztán magam is félig-meddig vádlott voltam, szerénykedett Abár József.

— Niksz-nuc! Nem szabad elfogadnunk ingyen munkát! — kiabált Taller fetter.

— Nem is lesz ingyen! Majd egyszer valamit dolgozik számomra *János bácsi!* — szólt a fiatal ügyvédjelölt.

János bácsi! Ezt még sohasem mondták a fetternek! Hallatára jóleső melegség járta át keblét. Egy darabig szótlánul várakozott, aztán föl-

kelt, és ünnepélyesen kijelentette, hogy a városból nem fogja elereszteni ezt a derék gyereket. „Itt fogsz irodát nyitni, punktum!” — parancsolta az ügyvédjelöltnek.

Abár József nem sértődött meg az öreg rögtönös tegeződése miatt, hanem csupán azt jegyezte meg:

— Szegény ember vagyok én ahhoz, hogy, egyhamar ügyvédi irodát nyissak!

Taller fetter erre tűzbe jött, s még jobban erősítette, hogy nem engedi máshova telepedni.

Bán Gábor eközben elgondolkozott. Ugy érezte, hogy megjött a régen várt alkalmas ember, aki Szabó János elveszett örökségét visszaszerezheti. Tehát azt mondta:

— Igaza van Taller fetter! Ne engedjük elmenni! Nálunk is elkél egy *tisztességes fiskális*! Hanem ez csupán mitőlünk függ! Hisz viszonzás gyanánt ugy is kell tennünk valamit, amiért bennünket oly sikeresen megvédelmezett!

Taller fetter lelkes éljenzésbe fogott. De fogadkozott a többi magyar is, kit Abár József mentett meg a börtön rémes torkából: „Mindent megteszünk!”

— Így már jól van! Most csak azt kérdezem Abár József öcsémtől, hogy hány vizsgálata van még hátra?

— Semmi más, csak az ügyvédi vizsga! Felelte Abár József.

— Mikorra szerezheti meg az ügyvédi oklevelet?

— Tudja Isten! Pár év minden esetre beletelik, míg annyi pénzt megtakarítok, amennyi szükséges a vizsgálat letételéhez.

— És ha volna pénze?

— Akkor leteszem félesztendő alatt! Ez a félév is csak azért szükséges, mert az utolsó szigorlat után még egy évi *gyakorlatot* kell igazolni, s ebből hiányzik félesztendő. Különben már nagyrészt készen állok a vizsgára!

— Na hát akkor megegyezünk a félesztendőben, mert mi majd gondoskodunk minden szükségesről! — szolt Bán Gábor oly nyugodtan, mint aki tudja, hogy most egy meg nem változtatható határozatot mond.

— Csakhogy én nem fogadom el! — szólalt meg Abár József.

— Miért? — kérdezik a bámuló emberek.

— Mert *ingyen semmi sem kell!* Igaz, hogy elvégeztem Angliában a teológiát protestáns alapítványi pénzen, de ezt is vissza fogom fizetni, ha az Isten éltet!

Bán Gábornak tetszett a nyakas gyerek.

— Hohó barátom! Hát ki mondta, hogy mi ingyen akarunk adni valamit? Szó sincs róla! Keményen meg kell szolgálni érte! Csupán kölcsön adjuk mindazt, amire szüksége lesz az oklevél megszerzéséig!

— Így már el lehet fogadni! — szolt az ügyvéd-csemete.

Bán Gábor most rátért a dolog velejére. Azt mondta az egybegyülteknek:

— Majd addig lakásról meg kosztról gondoskodunk, míg a tanulás ideje tart. Mert ez alatt az idő alatt a fiunak nem lehet az irodába járni!

Taller bátyánk erre kirukkolt:

— Majd én adok lakást! Két szobám ugyanis üres. Átadom öcsémuramnak! Majd megfizeti, *ha jól megy az iroda*. Enni meg ad ez csárdás!

A vendéglős éppen nem jött zavarba a hirtelen támadásra. Minden késedelem nélkül bizonyított, hogy szívesen hitelez kosztot két esztendeig is.

— Nohát csak fogjon hozzá a tanuláshoz öcsém! A vizsga-pénzről majd annak idején szintén gondoskodunk! — fejezte be Bán a megállapodást.

— Ha így adják az urak, akkor elfogadom a *szerződést!* — egyezett bele komolyan Abár József.

Aztán másról beszélgettek. Bán megkérdezte, hogy Szabó Jánost, *az ismeretlen tettet*, mi módon lehetne megmenteni a rendőrségtől?

— El kell küldeni egy esztendőre erről a vidékről, az alatt *elévül* a dolog! — tanácsolta Abár József.

Bán még azt is megkérdezte diskurálás közben Abár Józseftől, hogy miért nem lett pap, ha teológiát végzett?

— Mert nagyobb szüksége van a népnek olyan emberre, ki ezer bajában segítségére lesz, mint az én prédikációmra! — felelte a gyerek.

Bán megelégedve mondogatta: „Ez lesz az én emberem! Ugyis az Isten küldte hozzánk!”

Ezután vidáman iddogáltak. Különösen a kántor kifogyhatatlan volt az ivásra való ok feltalálásában. Néha azt kiáltotta: „Igyunk egyet szegény hazánkért!” Majd pedig ilyent mondott: „Igyunk! a szegény embernél ugyis egyszer a van nincs, máskor a nincs van!” Majd pedig azt kiáltotta: „Urak, igyunk egyet arra, hogy veszszen Schwarcz Bertold dicsősége! Mert ő előtte már fel volt találva a puskapor!”

A kántor rendszeresen gyűjtötte olyanok nevét, kik *történeti hirükre méltatlanok*. S leszólta őket minden alkalommal.

Szóval az egész társaság jó későig ott felejtkezett a vendéglőben.

Hazamenet Bán magával vitte egy darabig Abár Józsefet:

— Jöjjön csak velem öcsém, valami mondani valóm lesz!

Az utcán Bán rövidesen elmondta Szabó János örökségi ügyét. Kérte a leendő ügyvédet, hogy majd vegye a kezébe a dolog rendbehozását.

Abár József lelkesen ígérte:

— Örülök, hogy tehetek valamit jó embereimért, s vizsonozhatom szivességüket! Fogadom becsületemre, hogy minden igyekezetemet az ügy földerítésére fordítom!

— Akkor rendben van a dolog! — felelte Bán. Az ígéret megnyugtatta. Megelégedve tért haza.

Taller fetter egyedül bandukolt haza. Az egész uton *hangosan* mondogatta:

— Ez derék ember! Azt mondta nekem: „János bácsi!“ No jól van! Majd megmutatom mit tud a János bácsi!

Másnap aztán már korán reggel várta az új lakóját Taller fetter.

De elmúlt dél, s Abár József még mindig nem jelentkezett. Taller fetter *nem várhatott tovább!* Elküldte inasát Abár Józsefhez azzal a parancsolattal, hogy: „azonnal tessék behurcolkodni a lakásba!“

Abár József nevetett, és ebéd után hamarjában áthurcolkodott a türelmetlen háziurhoz.

Alig volt valamije a fiskális növendéknek, tehát nem sok fáradságába került a hurcolkodás.

Bán Gábor pedig mindjárt másnap gondoskodott Szabó János *biztonságáról*. Levelet adott János kezébe, s azt parancsolta neki: „Este tíz órakor a vasútra ülsz, úgy hogy a rendőrség észre ne vegyen, és e levelet elviszed annak, kinek címére kiállítva van! Aztán nála maradsz mindaddig, míg én vissza nem hivlak! Lehet, hogy egy esztendeig is ott kell meghúzódnod! Itt van öt forint az utiköltségre:“

Szabó János engedelmeskedett. Nagyon vigyázva ment a vasútra, nehogy elcsipje a rendőrség. És szerencsésen eljutott a harmadik vármegyébe, *Szepetnekre*, Rozgonyi Ferdinánd főerdészhez, akinek címére szólt a levél.

— No most még messzebb estem az örökségtől! — busongott magában Szabó János.

Rozgonyi Ferdinándnak már a külseje elárulta a vérbeli magyart. Olyan sasorra volt, hogy Árpád apánké sem lehetett különb. A nézése pedig szinte szurta az embert. Mikor elolvasta a levelet, majd kibujt a bőréből örömeiben. Bár nyilván látta, hogy közönséges sorbeli ember legyen Szabó János, mégis megölelte, és elragadtatva kiáltotta:

— Hozta Isten barátom! Érezze magát otthon nálam, mintha csak a fiam volna!

Valójában a főerdész még nagyobb figyelemben részesítette Szabó Jánost, mintha igazi fia lett volna. Mert nem volt szabad a vendégnek semmiféle munkát teljesíteni, ellenben fölséges ennivalóval, meg borral jól tartotta reggeltől estig. Annyiféle vadhussal, csigával, békával meg mindenféle uri eledellel kedveskedett neki, hogy csömörtől kellett félnie.

Szabó János iparkodott megszabadulni. Nem szokott ő ilyen életmódhoz! Párszor irt Bánnak, hogy visszamegy a székvárosba. Bán persze azt válaszolta, hogy maradjon veszteg, mert másképp börtönbe csukják.

Utóbb könyörgésre fogta a dolgot Szabó János. Sőt végül már arra kérte Bánt, hogy engedje elmenni, azt se bánja, ha fogságot kell szenvednie! Legalább a koplalás helyre hozza a gyomrát.

Bán azonban kérlelhetetlen maradt. Ujra meghagyta neki, hogy ne okvetetlenkedjék, ha örök-

ségi ügyét is kockáztatni nem akarja. Majd kellő időben értesíti, mikor megjöhet.

Szabó János tehát Szepetneken maradt. Sóhajtozva ült a szarvaspecsenye mellé, melyet olyan pompás mártásban adtak elébe, hogy nincs a világon az a csizmadia, kinél olyan csiriz található, mely azt a mártást izre megközelíti.

Rozgonyi ellátta vendégét minden kigondolható jóval.

Csináltatott neki két rend ruhát, olyant, aminőt az uriemberek viselnek. És a vendég hiába szabódott! Uri ruhában kellett járnia, s olyan *cset-neki* dohányt pipálnia, melynek finom füstje mámorító illattal töltötte el a levegőt! Vitte magával vadászni, s a legjobb fegyverét neki adta. Mikor pedig egyszer azt kérte Szabó János, hogy engedjék fát vágni, akkor komolyan megfenyegette:

— Öcsém! Én, *az utolsó Rozgonyi*, nemesi szavamra mondom, megsrétezem magát, ha még ilyent mond!

A henye életmód mellett Szabó János tokát eresztett, s néha elkeseredve mondogatta:

— Tönkre kell mennem. Egészen elszokom a munkától!

Bámulata azonban fokozódott a tudós ember iránt, kinek ekkora hatalom van a kezében! . . .

Ez idő alatt pedig Abár József komolyan neki fogott a tanulásnak. Délig az ablak előtt magolt, ebéd után pedig egy csomó könyvet a hóna alá

csapván, kísértált a város mellett levő Pásztor-rétre. Ott lefeküdt valami fának árnyékába, s könyökre fektetett fejébe szakadatlanul szedte a sok tudományt.

Különben sem tehetett volna másként, mert Taller fetter szigoruan felügyelt rá. Délelőttönkint benézett az ablakon, és látván a szorgalmas tanulót, elégedetten bólintott: „Derék gyerek!” Sőt a rétre is kiment utána, s meggyőződván, hogy *nem svindliz*, ott is bólintgatott: „Igazán derék gyerek!”

Alig néhány hét elmultával azonban Taller fetter unta meg az örökös tanulást. Fölszólította Abár Józsefet, hogy kicsit hagyja abba a dolgot. Hiszen bele talál betegedni a szüntelen tanulásba! Inkább jöjjön, és segítsen meginni pár pohár bort!

Csakhogy Abár József nem en edett! Köszöni az emberséget, de az ivás kizökkenti a tanulmányából.

— Derék gyerek! — mondta Taller fetter, és vidáman nevetett. — Hanem azért nem engedjük szomjazni szegényt!

Másnap aztán Taller fetter a Pásztor-rétre magával vitt a zsebében két üveg bort, s Abár József mellé a gyepre telepedve, iszogatásra nógatta.

De a csábításra azt mondta a „fiskálisunk”, hogy nem iszik, *mert az nincs bent a szerződésben!*

Legalább így mesélte el aznap este Taller fetter a Vidám Veteránban, s dicsérő beszédét

azzal végezte: „Meglássátok, nagy ember lesz a mi fiskálisunkból!”

A sors azonban gondoskodott, hogy az egyhangu tanulást némi kaland is tarkítsa.

A város csordája ott szokott legelni mindennap a Pásztor-rét mellett. Így aztán látásból nemcsak a csordás lőn Abár József ismerőse, hanem az egész csorda is.

Ugyancsak a Pásztor-réten a kettős fasorban, ugyanott, ahol Abár József tanulgatott, mások is szoktak sétálgatni. Így a többi közt ott sétált délutánonként egy már nem fiatal kisasszony a tanítványával, egy eleven süldő-leánnyal. A leány már lehetett tizenhárom-tizennégy éves, de azért cselekedetével néha kétségbeejtette a *mádmázelt*. Majd leült a fübe, máskor elszaladgált pille után, sőt még fára mászni is próbálkozott.

Ez illetlenkedésekre a mádmázel kiabált, különösen, mikor Abár József ott volt a közelben. A kis leány ilyenkor szótlanul nézett Abár József felé, de szeme mintha azt mondta volna: „Ugy-e nevetséges dolog?”

Egyik délután szintén ott sétált a guvernáns, meg a tanítvány. A csorda nyugodtan legelgetett. A nap fényözönnel öntötte el a tájéket.

Abár József valami kis neszre feltekintett könyvéből, és a csorda bikáján akadt meg a szeme. A bika megszegve tartotta nyakát, a földet szurkálta szarvával, majd pedig mereven előre nézett, néha pedig bömbölt egyet-egyet.

Abár József alföldi ember lévén, tudta, hogy a bika miért cselekszi ezt a furcsaságot. „Öklelni készül! Bántja valami!” — gondolta magában. Kutatva nézett szét. Kereste az állat haragjának okát.

Hát a bika szemének irányában a kis leányt fedezi fel! Divatos, irgalmatlan nagy, *piros* napernyőt forgat a kezében! A guvernáns pedig mellette jár anélkül, hogy sejtene valami veszedelmet. Abár József tudja, hogy a bika rohanása csupán pillanat kérdése. Nem kiabál, mert ugyis tudja, hogy céltalan lenne, hanem fölugrik, és rohanni kezd a két hölgy felé, amint lába birja.

A futás zajára a kis leány arra fordult. Meglepetve nézi a rohanó alakot. De még nagyobbat bámul, mikor az alak erőszakosan kirántja kezéből a napernyőt és elhajítja, aztán őt magát karjába ragadja, a közeli fához rohan vele, és ott, nem is valami gyöngéden, a gyöpre helyezi. Aztán pedig késedelem nélkül, visszanyargal a mádmázelhez, őt is felmarkolja és hozza magával. „Szent Isten! Ez az ember eszét vesztette!”

— A fa mellé huzódjanak! — kiáltott Abár József a rémült hölgyekre, kik hirtelenében csakugyan azt hitték, hogy örülttel van dolguk.

Ezalatt a megvadult bika előre rohant. Hallani lehetett hogyan dobog a föld a féktelen rohamtól. Az Isten irgalmazzon annak, akit elér!

És mégis megmenekültek mindnyájan, mert az állat figyelmét elvonta a földre dobott napernyő.

A bika a piros napernyőhöz futott, s azt kezdte dobálni szarvával, míg össze nem rongyolta. A csordás végre nagynehezen visszaterelte a neki-vadult állatot.

A megzavart hölgyek rettegve nézték a fenevad dühöngését. Csak a végén jutottak tudatára, hogy milyen veszedelemtől szabadította meg a fiatal ember. A mádmázel még most is félig ájult volt. Köszönetet hebegett franciául, s oly meghatottan szorongatta Abár József kezét, hogy csak a vak nem látta, mikép a hölgy mindenét feláldozná megmentőjének.

A kis leány alighanem érezte, hogy egy kicsit hibás a dologban, mert dacoskodott. Nem is akart Abár Józseffel szóba állani. Csupán mikor a mádmázel rászólt, akkor mondott köszönetet ekképen:

— Köszönöm, hogy megmentette a kisasszonyt, és hogy úgy megmarkolta az én derekam, akár-csak a bika döfködte volna meg! A tönkretett napernyőmet pedig *fizesse meg!*

Abár József a helyzet komolysága dacára elka-cagta magát. Vidáman felelte:

— Kis leány! Maga még nem tudja, hogy az élet különb dolog a napernyőnél!

A leány vérpiros lett. Lehet, hogy a szokatlan rendreutasítástól. Az is lehet, hogy a kis-leány szó miatt. Vagy talán az oktató beszéd nem tetszett neki. Abár József azt gondolta magában: „Nini ellenségem lett ez a kis fruska, mert elkaptam a bika elől!”

A két hölgynek csak később jutott eszébe, hogy mit szólnak majd otthon a regényes eseményhez. Jót semmi esetre sem! A kis leány szepegett, sőt a mádmázél is félt kissé. Megkérték hát Abár Józsefet, hogy a kalandról ne szóljon senkinek se. Persze a lovag megigérte.

A megmentett kis leány Ér Sámuel megyei ügyésznek volt egyetlen gyermeke.

Abár József azonban nem törődött az esettel többet.

Ujra elővette a könyvét, és folytatta tanulmányát ott, ahol elhagyta: a *törvényes zálogjognál*.

Hanem az esetnek váratlan következménye lőn. A mádmázél ezután mindennap a Pásztor-réten sétált növendékével. És sohasem mulasztotta el üdvözölni Abár Józsefet, ki mindig *magyarul* válaszolt: „Jó napot kívánok!” — s magában áldotta az Istent, hogy nem tud a hálás hölgy nyelvén beszélni.

A növendék is köszöntötte Abár Józsefet, még pedig magyarul. De rendesen valami csipkedést csatolt az üdvözléshez. Például: „Üdvözli a megmentett kis leány!” Vagy: „Jó napot mentő bácsi!” Ha pedig a csorda a közelben legelt, hát ilyenfélét mondott: „Nyugodt lehet lovag ur, nincs piros napernyőnk!” Sőt egyszer halkán, — talán, hogy a guvernáns neg ne hallja, — bár nem valószínű, hogy megértette volna, azt mondta: „Ugy-e jó lenne megint megmenteni a *mádmázélt?*”

Abár József kezdetben kissé boszankodott. Magában azt gondolta: „No ennek a jövőendő férjére is elmodhatjuk: Szegény tatár“ De aztán jobbizüen vette a dolgot. Sőt néha vissza is szolt egyet-mást. Egyszer ezt: „Jó napot kíván a napernyő pusztító!“ Máskor ezt; „Duzzogó kis leány, üdvözlöm!“

A mádmázelről pedig ne beszéljünk. Még most is olyan olvadó pillantással simogatta megmentőjét, hogy Abár József hátán mindig hideg futott végig.

Ez a kis idill mégis a világ szájára került. Isten tudja, honnan terjedt szét hire az emberek között. Lehet, hogy a csordás beszélte el. A *megszólást* épen Taller fetter kezdte el. Ablakon keresztül egyszer azt kiáltotta Abár Józsefnek: „Jó reggelt! Gratulálok! A leánynak lesz mit aprítani a tejbe! Csak okosan kell a dolgot csinálni!“ És mellé olyan hamisan hunyor atott a szemével, hogy sehogyse lehetett érte megharagudni.

Abár József ekkor gondolt arra először, hogy a kis leány maholnap *eladó* lesz. Ugy akarta a további megszólás elejét venni, hogy ritkábban ment a Pásztor-rétre.

Csakhogy hiába volt ez a kísérlet. Ez is amaz is gratulált neki. Sőt akadott olyan is, aki az aggszüzzel vekszálta, azt kérdezvén: „Igaz-e, hogy a mádmázel olyan szives hölgy?“

Maga a kis leány is megszólta az egyik találkozásnál: „Ejnye, a bátor mentő, ugy látszik

azoktól fél, akiket megmentett?“ Máskor pedig egy bokréta vadvirágot nyújtott át a leány Abár Józsefnek, azt mondván: „Hálás szívvvel a bátor lovagnak!“

Szinte kapóra jött a tél, mely véget vetett a barátkozásnak. Már igazán nem tudta Abár József, hogyan viselkedjék.

Aztán egyszerre csak elkövetkezett az ügyvédi vizsgálat napja. Mindjárt megmondhatjuk, hogy a vizsgálat szerencsésen sikerült.

Abár József, mihelyt kezébe kapta az ügyvédi oklevelet, kötelességtudóan bemutatta mecénásainak, és haladék nélkül hozzá látott az iroda megnyitásához.

De nem kerülhetett el egy lakomát, melyet az ügyvédi oklevél megszerzésének öröme adtak neki jó emberei a Vidám Veteránban. Nemcsak Bán Gábor, meg Taller fetter, hanem Pál barát, meg a tőle elválhatatlan kántor is részt vettek az áldomásban. Sőt úgy látszott, hogy ők jobban örülnek a diplomának, mint maga a tulajdonos. A felköszöntőkben annyi jót előlegeztek Abár Józsefnek, hogy maga is megsokalta. Bort is többet kellett innia, mint szeretett volna, de ennek a kántor volt az oka, ki rendes szokása szerint, minden szünetet felhasznált, hogy poharat ragadjon és felkiáltson: „Urak igyunk egyet! Ez kell nekünk, nem a dolog!“ Vagy pedig azt mondta: „Igyunk! mert a szegény embernél egyszer van a nincs, máskor meg a nincs van!“

Rózsás volt a kedve valamennyinek, mikor hazatért.

Bán mindjárt másnap elment az új ügyvédhez, és átadta Szabó János örökségi ügyét. A fiskálisnak különösen lelkére kötötte, hogy vigye dülőre az ügyet, még akkor is, ha az árva nem fizethetne érte. Abár József szívesen újra megígérte:

— Csak tessék nyugodtan lenni, hiszen már megígértem! Addig kutatok, míg ki nem csikarom az igazságot!

VII.

Dolgozik az új ügyvéd.

Abár József nagyon szerencsésen nyitotta meg irodáját.

Jó emberei mindenfelé széthordták hírét. Az új fiskális ismert nevű emberré lőn hamarjában. A nép kezdett hozzá özönlenni annál is inkább, mert híre terjedt, hogy néhány pert nem fogadott el, hanem kerülgetés nélkül megmondta: „A per nem igazságos! *Nem vállalom el*, mert én olyan ember perét nem viszem, kinek nincsen igaza!”

Hát ez a fiatal ember csakugyan komolyan meg akart birkózni a Szabó János-féle örökség nehézségével.

Hanem bármilyen szerencse járt is az új fiskális nyomában, ezzel az ügygyel nem tudott semmire se menni. Igaz, hogy rendszerint három nemzedékig eltart az ilyen ügy befejezése. S az eredmény akkor is az, hogy a Szabó Jánosok semmit se kapnak.

Első beadványára értesítette az árvaszék a fiatal ügyvédet, hogy olyan örökség nincsen árva-

tári kezelés alatt. Erre Abár József kérte, hogy ez ügyben a levéltárban kutatást végezhesen. Nem engedték meg, „miután ugyanis céltalan és fölösleges volna.“

Az egész hajszával elért annyit, hogy eleinte inkább tréfából utasították vissza beadványát, most pedig komolyan megharagudtak, amiért Szabó János ügyével mindenáron *kompromittálni* akarja az árvaszéket. Mit lábatlankodik ilyen bolondsággal?

Egyszer aztán az történt, hogy a csintalan Ér Rózsa ily módon tett neki szemrehányást: „Most már ránk se néz, mert olyan híres ember lett belőle?“

A leány szemrehányása teljesen jogos volt, mert Abár József a két hölgygyel nem foglalkozott ügyvédi irodája megnyitása óta. Minden erejét pereinek szentelte. Néha éjjel jutott eszébe valami ügyben a tennivalója. Késlekedés nélkül felkelt ágyából, gyertyát gyújtott, s följegyezte amit szükségesnek talált.

Hanem iparkodásának volt is látszatja. Alig néhány hónap alatt kifizette házbérhátralékát, a koszt-pénzt, meg a kölcsön kapott vizsgálati díjat. Egyszerre arra ébredt, hogy semmi adóssága sincs. Még az angol ösztöndíjat is visszatértette.

Az adóssága rendezése után édes anyjának egyre nagyobb összegben küldte a pénzt. Végre is az anyja megsokallotta, és azt írta vissza: „Édes

fiam, nem volt nekem sohasem ennyi pénzem, nem is tudok mit csinálni vele, azért ne küldözgess, mert attól félek, hogy ebben a rossz világban valaki meggyilkol érte!”

Elégedett lehetett volna Abár József, ha folyton az nem bántotta volna, hogy Szabó János örökségének rejtelmét nem tudta kikutatni. Pedig nemcsak Bán Gábor adatait próbálta felhasználni, hanem maga is elutazott Szárföldre Szabó János egykori lakó helyére és töviről-hegyire mindent kikérdezett újra meg újra. Fölkereste a még életben levő tanukat, és így akarta tisztába hozni, hogy miféle kézen ment keresztül az örökség.

A Szabó-ügyben Abár József elment a szárföldi szolgabírói hivatalhoz is. A főszolgabíró előtt bemutatta magát és a hivatalos iratok megtekintését kérte, hogy a községi régi gyámi számadások beadási idejét megállapíthassa. Ekkor a szomszédos íróasztal mellől egy nevető képű ur rohant Abár Józsefre és azt kiabálta:

— Csau, csau, Szepi!

Az ügyvéd meglepődött, mert valamikor őt hívták e diszes néven önkéntes társai. Egyszerre felkiáltott:

— Sógor Gyuri! Hogyan kerülsz te ide?

— Ejnye, hát fiskális létedre nem tudod, hogy én vagyok a szárföldi szolgabíró? — kérdezte a fiatal ember.

Most lőn csak igazán meglepetve Abár József. Akadozva mondogatta:

— Te . . . te volnál az a híres *aranygyerek*?
Hogyan gondolhattam volna, hiszen azt beszélik,
hogy a szárföldi szolgabíró a megye első gaval-
lérja, ki mindig négy lovas fogaton jár!

— Hát azt hiszed, hogy én nem tarthatok négy
honvéd-lovat? — nevetett a szolgabíró. — No
de gyere a lakásomba, mert a hivatalban nem
beszélgethetünk!

— Bocsáss meg, előbb elvégzem a dolgomat!
— szólt Abár József. Mire azt felelte a szolgál-
bíró:

— Rád ismerek! Még mindig a régi konok
ember vagy, ki nagyon *komolyan veszed az*
életet! Hát csak eredj az irnokhoz, majd utba-
igazit.

Hanem mikor a fiskális elmondta, hogy husz
éves ügyet akar keresni, az irnok a szeme közé
nevetett, s ezzel az egyetlen kérdéssel tisztázta
az ügy állapotát:

— Ugyan kérem, hogyan lehetne azt most
már megtalálni, mikor azóta *négyszer hurcolko-*
dott más-más házba a szolgabírói hivatal?

Nem is találtak iratot, s a kutatás sikertelen
maradt volna, ha Sógor Gyuri segítségre nem
jön. Az ő utbaigazítása folytán Abár József mégis
adatot talált a régi *iktató könyvben*, hogy a
szárföldi községi gyám minden esztendőről beter-
jesztette a számadását, mert a szolgabíroságnál a
számadásokat évenként beiktatták. Az iktatóköny-
vek szélső *rubrikájában* pedig megjegyezve volt,

hogy a számadásokat a szolgabírói hivatal ekkor meg ekkor *fölterjesztette* a vármegyéhez.

Az adatokat pontosan feljegyezte a fiskális, kit csak a munka bevégezése után tudott megfogni vendégnek a szolgabíró.

Az aranygyerek lakásán a két régi pajtás beszélt az önkéntes év viszontagságairól össze-vissza mindenfélét, ami eszökbe jutott. Persze aközben iszogattak. Az aranygyerek fölséges bort adott az asztalra.

A szolgabíró a maga sorsát a legtréfásabb hangon beszélte el. Azzal kezdte:

— A nevem már nem Sógor György többé, hanem *zsebeházi* Soóghor György.

— Ejnye! Nem tudtam, hogy nemesi előneved van? — csodálkozik Abár József.

— Van bizony, Szepi! — mondta jókedvűen a szolgabíró. — Ugy *szereztem, mint a király a várát*. Különben te is emlékezhetsz rá, mert onnan származik, hogy önkéntes társunkat Gráf Mátyást, én elneveztem „Semmiházi“-nak, ő pedig nekem, üres zsebemre való tekintettel, „Zsebeházi“ előnevet adományozott. Senkisémondhatja, hogy nem nyertem *adományban* a predikátumot!

— De hiszen ez csalás! — szól Abár József.

— Micsoda csalás van abban, ha a világ azt hiszi, hogy valami nagy familia sarjadéka vagyok? Hadd higgye! Azért hiszi, mert ellenkezőjét állítom! Azt szoktam mondani, hogy nekem nincs se vagyonom, se előkelő rokonom! Ez igaz is.

Az az én erősségem, hogy megszoktam mondani az igazságot. Persze, soha sem hisznek nekem. Tréfának veszik az egészet. Azt állítják, hogy ugratom az embereket. Mert ki volna olyan együgyű manapság, hogy igazság szerint beszéljen? Magam is mepróbáltam az igazság utját követni. Lótottam, futottam, folyamodtam valami kis alkalmazásért. Hiába!

— Mégis elég jól fölvitte az Isten a sorsodat!
— szólt közbe Abár József.

— Igen, ám! De milyen uton! Mikor már sehol semmi reménységem se volt, meghalt az apám is, egyetlen támaszom. Csupán néhány száz forint örökségem maradt, a többit elvertem, amíg a jogot végeztem. Ezzel a csekély összeggel kellett megállapítanom a jövőmet. És mégis sikerült!

— Hogyan?

— Vettem egy *homokfutót*, fölfogadtam egy kocsist, béreltem két lovat a honvédségtől, a Gráftól kapott előnevet rányomattam a vizitkártyámra, s megtoldottam pár betűvel a nevemet. Az egyszerű Sógorból Soóghor lett, s ezzel én is egy csapással urrá lettem! Ide jöttem a harmadik vármegyébe, tisztelegtem a főispánnál, meg az alispánnál, följánlottam nekik szolgálatomat, és egy-kettőre megválasztottak szolgabírónak. Aztán írnom neve alatt még két lovat szereztem a honvédségtől. Most négylovon járok, *de van is tekintélyem!*

— De hát nem furdal miatta a lelkiismereted?

— kérdezte Abár József.

— Hiszen senkinek se ártok vele! Aztán másképp nem boldogulhattam volna az életben! Ajánlom neked is, hogy ne ird a nevedet egyszerűen Abárnak, mert akkor semmibe se vesznek. Majd meglátod, ha Abaárnak irod magadat, mennyire respektál mindenki! Ha pedig elébe teszed például „csikmontornyai“ nevet, hát akkor olyan ember lesz belőled, hogy a főispán is ellátogat hozzád.

A szolgabíró nevetett, de Abár sokkal nehezebb ember volt, hogy sem komoly ne maradt volna. Kissé megbotránkozva mondta:

— Azért mégis svihákság ez, akár mit mondasz, Gyuri!

— De ha így szép az élet! — szólt a szolgabíró.

— Hát a gavallérság, a négy ló tartása bizonyosan nem futja a szolgabírói fizetésből? Honnan szerzed a pénzt?

— *Megfizeti a vármegye!* Te nem értesz ilyenhez, Szepi! *Elszámol* hivatalos pénzt az ember, s majd akkor fizeti meg, ha gazdagon nősz!

— Hisz ez *sikkasztás!* — hüledezik Abár József.

— *Sikkasztás az ördögöt!* Egyszerűen *előreszámitás* az egész hitelmüvelet.

Ilyen beszélgetés mellett iszogattak.

Szabó János öröksége is szóba került. Erre azt jegyezte meg a szolgabíró:

— Jól ismerem az ügyet, mert valamikor én irtam az örökség kiadásáért az árvaszékhez. Csak-

hogy ma már nincs örökség! Te pedig számár vagy, ha olyant keresel, amire kimondta az árvaszék, hogy nincsen!

— Éppen azért keresem! — válaszolta Abár József. És kitisztázom az ügyet, ha mindenki ellenem támad is!

Soóghor György ismét nevetett.

— Adod te még olcsóbban is, Szepi! Majd megtudod, hogy bölcsönktől a sirig két géniusz vezet: *egyik a származás, másik a protekció!*

— Javithatatlan cinikus vagy te Gyuri! Igazán semmit se tartasz komoly dolognak!

Pedig dehogy nem! A vendéglátást komolyan vette a szolgabíró. Abár Józseffel annyi mindenféle szeszt itatott, s aközben maga is annyit *bevételezett*, hogy egész komolyan becsiptek mind a ketten.

Az ismerkedésnek csak reggel szakadt vége, még pedig olyan eredményesen, hogy Abár József csupán a kocsis segítségével tudott felszállani a négyesre, melyet a szolgabíró szívesen rendelkezésére bocsátott.

Másnap *macska-nyöször* kinozta Abár Józsefet. De harmadnapra már az árvaszéki elnöknél járt. Fölsorolta, hogy melyik évben, melyik napon küldötték ide a megyei árvaszékhez a volt szárföldi gyám számadását. Azt a számadást óhajtotta megtekinteni.

Az elnök elutasította.

— Itt nincsen arra az ügyre vonatkozó irat!
Ne zaklassa vele a hivatalt!

A fiskális dühbe jött. Azonnal irt egy mérges hangu följelentést a miniszterhez. A följeleletés *lejött* az árvaszékhez, s onnan azzal a jelentéssel küldték vissza, hogy ez annak a *bolond embernek* a képzelt örökségi ügye, ki már öfelségét is zaklatta. Ezt a minisztériumban *tudomásul vették*, és ezután akár hogyan zavargott Abár József, az ügy tovább is aludt. Utoljára a fiskális igazán bolondja lett ennek az ügynek. Fogcsikorgatva fogadta meg, hogy mégis végére jár a dolognak!

VIII.

Aki kevesebért cseréli el a többet.

Egyik alkonyatkor váratlan látogatást kapott Bán Gábor. Egy piros-pozsgás ember lépett be hozzá, ki jó estét kívánt, aztán elhallgatott.

— Mivel szolgálhatok? — kérdi az ismeretlen alaktól.

A jövevény kicsit ümgetett, mintha a beszéd nehezeire esnék. Végül azonban kivágta:

— Hát *elgyüttem*, tekintetes uram!

Bán csak most ismerte meg Szabó Jánost. Fölkiáltott:

— Ejnye, hát visszaküldött Rozgonyi? No lám, egész ur lett belőled János fiam!

— Nem küldött vissza, hanem csak úgy *elléptem* bucsu nélkül! — vallotta be Szabó János.

— Vagyis elszöktél! Aztán miféle baj adta elő magát?

— Kérem alássan, nem lehetett kibírni, ahogyan a főerdész ur engemet tartott. Az egész esztendőben mindig kellett enni-inni; dolgozni pedig nem volt szabad soha! *Kutyának való élet*

az, meg urnak! Bocsásson meg tekintetes uram! Én igazán szerencsétlen ember vagyok!

Szabó János szerencsétlensége úgy meghatotta Bánt, hogy csakugy fojtogatta a nevetés *belül*. De azért komoly arcot mutatott. Megvigasztalta a szökevényt:

— No jól van János fiam! Ne busulj, meg-bocsátok! Hanem hogyan élsz ezután?

Szabó János annyira megörült a bocsánatnak, hogy a többivel nem igen törődött. Vidáman mondta:

— Majd csak eltengődöm valahogyan! Aztán az Isten megsegít!

Meg is segítette.

Bán Gábor mindjárt aznap este a Vidám Veteránban tanakodott néhány jó emberével Szabó János alkalmaztatása fölött. Abban mindnyájan egyetértettek, hogy nem járhat többé napszámba. Hiszen szinte ur lett belőle.

És megoldották a kérdést. Persze szegényesen, de jószívuén. Abár Józsefnél lesz Szabó János *felügyelő*, aki rendben tartja Abár József ruháját, ügyel a mosónéra, takarítónőre, meg mindenre. Ezért jár neki lakás, meg koszt, sőt némi javadalmazás is.

— Ez a Szabó éppen kapóra jött, ugyis kellett volna felfogadnom valakit! — mondotta Abár József, nehogy azt higgyék róla, hogy ő most valami áldozatot hozott.

Szabó János alig tudott hová lenni örömeben, mikor megtudta, hogy milyen fényes állást szereztek neki.

A fiskálisnál mindjárt másnap elfoglalta hivatalát.

Olyan felügyelő nincs több az országban, mint milyen lőn Szabó János! Rendben tartja még az irnokokat is! Talán a huszároknál sem olyan szigoru *az ügyelet*, mint a minőt ő gyakorol. Abár József minden nap jobban szereti.

Éppen a szeretete juttatta minduntalan az eszébe a Szabó-féle rejtelmes örökségi ügyet. Csak ezt lehetne valahogyan dülőre vinni!

Eközben történt, hogy a megyei árvaszék egy ülnöke meghalt. Készült a vármegye a megüresedett állás betöltésére. Már szét küldték a meghívót a *rendkívüli gyűlésre*, melyen a választás megtörténik.

A főispánnak egy tönkrement atyafia lépett föl ülnöknek. Ez így szokott lenni, s mint valami *természetes dologgal* senki sem törődött. Még kevésbé gondolt valaki arra, hogy az állásra pályázzék.

Egyszer aztán Bán Gábor összetalálkozván Abár Józseffel, azt kérdezte tőle tréfásan:

— Kedves fiskálisunk! Nem cserélné föl az árvaszéki ülnöki állással az ügyvédséget? Szivesen megválasztanánk!

A fiskális e kijelentésre ugy felkapta a fejét, mintha beleütötte volna valamibe. Megfontolva, halkan válaszolta:

— Mond valamit kedves bátyám! Majd meg-gondolom a dolgot!

Bán jót nevetett az eseten, és másnapra elfe-lejtette. Abár József pedig napokon keresztül gyötörte magát. Még az utcán is elmélyedve járt, s csupán akkor zökkent ki gondolataiból, ha egyik-másik ismerősével összeütdött.

— Alighanem baja van a *fiskálisunknak*! Való-szinüleg szerelmes és házasodni készül! Mondo-gatta Taller fetter a Vidám Veteránban.

— No ebbe nem hal bele az ember! Az egész csak annyi, mintha a gyerekek foga nő! — vélte a többi vendég.

Pár nap mulva Abár József váratlanul beállított Bánhoz. Azt mondta:

— Bátyám hathatós közbenjárásáért jöttem! Meggondoltam a dolgot. *Föllépek* árvaszéki ülnöknek!

Bánt megijesztette ez a nyilatkozat. Csudál-kozva mondja:

— Hiszen én nem értettem a dolgot komolyan! Ne tegye azt öcsém! Az ügyvédi iroda legalább ötször annyit jövedelmez, mint az ülnökség. Már pedig *bolond, aki kevesebbért cseréli el a többet!*

— Már én ilyen bolond leszek, bátyám! — szólt az ügyvéd. — A pénz soha sem ád megelégedést és engem sohasem fog magához láncolni! Ezt a lépést meg kell tennem az ülnökség elnyeréséért, mert ki kell keresnem a Szabó János igazát,

akinek tulajdonképen azért is hálával tartozom, mert ő általa nyertem az ügyvédi irodámat!

Hát ebben volt némi igazság.

És hasztalan volt minden ellentmondás. Bán Gábor nem tudta az ügyvédet eltántorítani szándékától. Végre is Bán adta meg magát:

— Jól van öcsém! Ha már addig van, hát oda állok melléd! Pedig úgy hiszem, neked is kárt okozok vele, mert az ilyen lelket, minő a tiéd, könnyen *mártíromságba* *hajt* az emberi gonoszság.

— Köszönöm a szivességedet, kedves Gábor bátyám! Számítok a segítségedre! szólt Abár József. Sem ő maga, se pedig Bán nem vette észre, hogy már *tegez*ik egymást. Két tiszta lélek talált egymásra, s a szavakat az érzés irányította.

Befejezésül még azt mondta Bán:

— Tudod öcsém, én tulajdonképen szeretem az ilyen kemény fejű embert! Aztán az élet megtanított engem arra, hogy az arany után való szakadatlan rohanás a legnagyobb örültség. A Szabó-féle ügyben elfoglalt állásodat is méltánylom. S ezért küzdeni fogok melletted teljes erőmmel. Csakhogy egészen rám kell bíznod a dolgot, mert másképp még reménység sincs a győzelemre! *Ne szólj senkinek se*, mert kinevet a főispán meg az ő lelketlen gárdája!

A választási hadjárat aztán ily módon történt: Bán magához hívatta Szabó Jánost, meg Tailer bátyót. Mindegyikre *ráparancsolt*, hogy a dologról semmiféle teremtett léleknek ne szól-

janak semmit. Aztán haladéktalanul munkához fogtak.

Először egybeállították a vármegyei paraszt szavazókat. Aztán mindhárman: Bán, Taller meg Szabó János föltűnés nélkül bejárták azokat a községeket, melyek távol voltak a székvárostól. A paraszt képviselőket kitanitották, hogy senkinek sem szólva, a választás napján menjenek föl a vármegyére, hol már várni fogják és utbaigazítják őket. A vasuti költséget, vagy fuvardíjat megkapták *előleg* gyanánt. Erre Taller fetter meg Bán Gábor összeadtak kétszáz forintot. Hiába manapság már a *Krisztus koporsóját sem őrzik ingyen!*

De még valaki buzgólkodott Abár József mellett. Pál barát.

Egyik nap ugyanis már korán reggel bekopogtatott Bán Gáborhoz a szentatya. Megtalálta a rongyos malom fölírásának értelmét, s ezt a nagy fölfedezést elakarta magyarázni késedelem nélkül.

Csakhogy Bán Gábor leintette a pátert, azt mondván:

— Szentatyám! Hagyjuk most azt az irást! Sokkal *fontosabb* tennivalónk van!

Pál barát maga igazától fölhevülten kiáltotta:

— Ennél fontosabb dolog nincsen! Hiszen világra szóló esemény lenne belőle egyszerűben, ha valamely nagy nemzet ősirása volna. De a magyar nem törődik vele!

A volt csöndbiztos legyintett a kezével:

— Hagyjuk! *Mi az egy restaurációhoz képest?* Most választásra készülünk!

— Pál atya mit tehetett mást, mint elnevette magát nagy mérgiben, és azt mondta:

— Már csak ilyen a magyar!

Aztán ő maga is érdeklődni kezdett az *alkotmányos küzdelem* iránt. Megkérdezte:

— Hát miféle választásról is van szó?

Mikor aztán elmondotta Bán Gábor, hogy Abár Józsefet akarják megválasztani ülnöknek, hát maga is örömet vállalkozott a közreműködésre.

Mindjárt másnap el is utazott a vidékre. Föltűnés nélkül járt a falukban, és *titokban* gyűjtötte a szavazókat.

Abár József emberei mindannyian nagy reményesség között várták a választást.

A választás napjára a községi jegyzők nagy részét valamelyik ismerőssel vagy távoli atyafival lefoglaltatták. Egyik családnál valami *osztályozást* kellett csinálni, másiknak a sógora éppen aznapra tűzte ki a leánya *lakodalmát* s a jegyző urat násznagynak hívta meg. Más községekben pedig a jegyzőnek a választás napján *szerződést* kellett készíteni. Mindezek a mi embereink utasítása folytán történtek, hogy a *hivatalos szavazatok* visszatartassanak.

Taller bátyánk már a választás előtti napon magánkívül volt az izgatottságtól. És mikor egy hajdu kereste azzal, hogy holnapra a városházára hivatják, hát ijedtében azt mondta: „Nem lehet,

mert Galambokra kell mennem kereszt fölállításra!" Azt hitte, hogy a választás miatt idézik, pedig csak a városgazda hívatta, mert csatorna javítást akart eszközölni.

És Taller fetter csupa következetességből másnap elutazott Galambokra.

Bán hiába tartóztatta. Elment, „nehogy ártson az ügynek.“ De azért két legényét oda állította a vasúthoz, hogy fogadják a jövőket, és helyezték el őket a szem előtt. A sok ember másképp föltűnést keltene.

A csel sikerült. A jegyzői kar, tehát a hivatalos szavazatok jó része majdnem teljesen távol maradt a választás napján. Megtehették, mert a központból semmiféle figyelmeztetést nem kaptak a megjelenésre. Hisz aggodalomra semmi ok nem volt, a főispán nyugodtan nézhetett a választás elébe.

A választás reggele egy kis meglepetést okozott az *oszlopos embereknél*. A pályázati hirdetés szerint kötelesek a pályázók kérvényüket az alispáni hivatalhoz *beadni*, vagy pedig a választás napján *személyesen* jelentkezni. Most aztán az ülnöki állásra Abár József is jelentkezett személyesen, és bemutatta oklevelét.

Kezdetben kissé meghökkentek a hivatalos jelölt intéző emberei. Hátha valami *matador keze* működik?

Azonban konstatálták, hogy a teremben összegyűjtött képviselők közül mintegy husz falusi emberen

kivül, kiknek szavazata bizonytalan, van legalább ötven bizonyos szavazat. Ez megnyugtatta őket és egyértelműen megállapodtak abban, hogy: „Ez az Abár József egyszerűen egy ostoba idealista, kit nem kell komolyan venni!”

Megkezdték a gyűlést aggodás nélkül.

Mindenek előtt megválasztották a *kandidáló bizottságot*. A bizottsági tagok egybeállítása ellen nem szólalt föl senki, tehát emberi számítás szerint a győzelem bizonyos.

Most a kandidáló bizottság *tanácskozni* ment a kis terembe. Ott jóféle szilvórium meg ropogós kifli várta őket. Élvezet közben sokkal engedékenyebben lehet intézni a közügyet. Beszélgetés közben az egyik óvatos tag azt ajánlotta, hogy „ne kandidálják Abár Józsefet, s ily módon teljesen biztosítsák a főispáni jelölt győzelmét. Mert *az ördög nem alszik!*”

Csakhogy az ajánlatot a bizottság többi tagja nem fogadta el. „Már ugyis sokat ordított az ujság az ilyen *elejtések* miatt, hát most miért tenénk megint ilyent szükségtelenül?”

A bizottság tehát kandidálta mind a két pályázót.

Mikor kihirdették, hogy mindkét embert jelölték, abban a pillanatban a főispáni jelölt nevét kezdték kiabálni, és a főispán régi gyakorlat szerint éppen megválasztottnak akarta kijelenteni az ő emberét, mikor az egyik paraszt választó egy iv papirost nyújtott föl a főispánnak, mely

iven husz képviselő *névszerinti szavazást* kért. Megállapították, hogy e husz jelen is van.

A főispán körülnézett, s miután úgy látta, hogy semmi baj sem történik, azt mondta: „Tartsuk be a szabályt!” Majd odasugta a szomszédjának: „Csuffá teszszük ezt az alkalmatlankodó fiskálist! Hadd szavazzon rá az a tizenöt-husz ember!”

Elrendelte tehát a nevenkint való szavazást. Ekkor a vármegyeház termének egyik ablakához vonult az egyik paraszt, és *zsebkendőjét kihuzta* dolmánya zsebéből.

Kint az utcán régóta vártak erre a jeladásra, s pár perc alatt félszáznál több szavazó érkezett a terembe.

Előbb a Taller-féle háznál voltak elhelyezve, anélkül hogy valaki tudott volna róluk. Mire a megszaporodást észrevették, akkor már késő volt!

A szavazás eredménye megdöbbenetete a főispán intéző embereit. Abár József tizenhat szavazattal többet kapott, mint a hivatalos jelölt. Az ülnöki tisztség tehát Abár Józsefé lőn.

Ha valakit csuffá tett ez a gyűlés, hát az a valaki a főispán volt.

— Irjátok ki azokat a *falusi birókat*, kik ellenünk szavaztak! Majd megboszuljuk rajtuk! kiáltotta mérges hangon Ér Sámuel, a tiszti ügyész.

— Nem kell! legyintett kezével a főispán. Hagyjátok el! Hátha a megválasztottnak magának sem fog tetszeni a tisztség?

A befentesek nevettek.

— Perszé! Hiszen könnyü lesz *kiszekálni* az új tisztviselőt. Hál Isten *nincsen szolgálati pragmatika!*

Hanem az alispán közbeszólt:

— *Kutyagyerek* ez mégis, akármit beszéltek! Nem engedem, hogy valamit tegyetek ellene, míg én nem próbálkozom vele! *Hátha beválik?*

Igy történt Abár József tisztviselővé választása.

A váratlan győzelem után a szavazók csöndesen elvonultak. Látszólag semmi sem történt.

De a győzelem híre gyorsan szétterjedt a vidéken. A falusi képviselők még aznap szétvitték a váratlan ujságot. És az *istenadta nép* lelkesedése nem ismert határt.

A választás napján Taller bátyánk a galambokiak új fakeresztjével bajmólódott. Ellátta bádognál készült csillogó Krisztussal meg a hét fájdalmu szüzanyával, kinek a feje fölé picinyke csengetyűkkel megrakott bádogsátort készített.

Már éppen a munka befejezése táján volt. De még sem végezte be, mert akkor jött az *izenet* a választás eredményéről: *Abár József győzött!* E hirre Taller fetter még hármat ütött a kalapáccsal, és minden ütésnél azt ordította: „Éljen Abár József! Éljen Abár József!“ Aztán félbehagyta a munkát, miután azt a fölséges kinyilatkozást tette: „Nem, *ilyen nagy ünnepen* nem dolgozunk!“

A kereszt mellett áldogáló népek ugyancsak bámulának a furcsa műveleten. Talán *rendelet*

jött, hogy ilyenkor azt az urat kell éltetni? sugdosták egymás között.

A kisbíró sem tudta megmagyarázni a dolgot, azért nem maradt más hátra, mint magát a bádogos mestert megkérdezni, hogy „miért kell azt a nevet kiabálni?”

Taller fetter a lelkesedéstől magán kívül volt, mikor felelte:

— Ezt az Abár Józsefet azért kell éltetni, mert *egy derék gyerek!* A szegény emberek Istene! Most választották meg árvabírónak! Ezután bátran mehetnek hozzá atyámfiai, mindenkinek szerez ő igazságot *ingyen!*

Majd még néhányszor éltetvén Abár Józsefet, azt mondta:

— Most pedig jöjjenek velem a korcsmába valamennyien, mert áldomást akarok inni! *En fizetek mindent!* Aki kedvemben akar járni, az iszik rogyásig!

Szerencse, hogy ezt az indítványt tette, mert már azt hitték az atyafiak, hogy Johán fetter eszében valami kavarodás támadt.

Mindjárt elmentek hát a csárdába, hol Taller mester *elfizetett többet, mint amennyiért még egy keresztet föl lehetett volna állítani.* S az áldomás alatt oly ragyogó dicsérettel beszélgetett Abár Józsefről, arról a derék gyerekről, hogy az egész községi előljáróság elhatározta, mikép mindjárt másnap bemegy tisztelni Abár Józsefhez a

székvárosba. Meg kell látniok azt a híres embert!
Azt a derék gyereket!

Az előljáráóság el is ment Abár Józsefhez s szabályszerűen *parolázott* vele. Aztán megelégedve tért vissza falujába.

Ilyen nagy várakozás mellett foglalta el Abár József a hivatalát. S ugyancsak kellett iparkodnia, hogy a nagy várakozásnak megfelelhessen. Mindenki hozzá járt tanácsért, az ügyes-bajosok neki panaszolták el bajaikat, s százanként kérték, hogy különféle ügyüket intézze el.

Ő pedig nem utasított el senkit sem. Dolgozott későig a hivatalban. Sőt gyakran *éjjel* a lakásán is. Mert igaz ugyan, hogy számszerint ő sem kapott az elnöktől több ügyet, mint tisztviselő társai, csakhogy a *régi nehéz akták* mind ő hozzá kerültek. S ezekből egynek a feldolgozása több munkával járt, mint ötven másik ügy elintézése. Az elnök mosolyogva mondta az alispánnak: „A rossz lovat hiába ütjük! Azzal próbálkozzunk hát, aki huz!”

Abár József ernyedetlenül dolgozott, bár sokszor boszankodhatott volna, mert aprólékos dolggal sok volt a baja.

Például: a hivatalos szobájából, mielőtt állását elfoglalta, *a jó butort elvitték* a főispán kedvében járó emberek. Ellenben odahordtak minden rozszant darabot. Nevetésre fakasztotta az embert, ha látta, milyen csodálatos a szobája berendezése. Az íróasztal össze-vissza volt faragva, s

a lábai inogtak, mint a jókedvű emberé. Divánt egyáltalában nem adtak. A szekrény állandóan szellőzött, mert az oldalából hiányoztak az egyes darabok. A minden diszt nélkülöző pár szék olyan volt, amilyent kertekben szoktak használni.

Csakhogy Abár József ilyen *csekélységen* tette magát. Sőt még arra sem szólt, hogy hivatalos helyiségül egy szűk kamrafélét adtak neki.

Ezen kívül még sok olyan dolog is adta elő magát, melynél csupán a vak nem láthatta, hogy gonosz szándék vetette utba.

Majd minden héten egy-egy levelet kapott a főispán, „mint a közigazgatási bizottság elnöke.“ A levelek *névtelenek* voltak, legfőlegb ilyen címek voltak alájuk írva: „adózó polgár“, „aggódó férj“, „megyei képviselő“. És e levelek mind Abár József hivatalos ügyeiről tettek *panaszt*.

A névtelen följelentést az ügyrend szerint egyszerűen *félre kellene tenni* intézkedés nélkül. Azonban az erélyes főispán minden egyes esetben *vizsgálatot* rendelt el, azt mondván: „Nem engedem, hogy az én vármegyém Csáki szalmája legyen!“

Az *adózó polgár* feljelenti a főispánnál, hogy Kómár József kiskoru vagyonának számadására fölmentvényt adott, pedig az adó nincs megfizetve. E följelentést a közigazgatási bizottság az árvaszékhez tette át azzal a határozattal: „*Leküldetik* három nap alatt leendő *tüzetes* és kimerítő jelentéstétel végett.“

A megyei képviselőnek nem tetszik egy szerződés elintézése. Ez a panasz is megjött az ismeretes határozat mellett: „Leküldetik az árvaszékhez azonnali tüzetes jelentés adás végett.“

Az *aggódó férj* tudomására hozza a főispánnak, hogy Abár József hivatalos szobájában *sok női személy megfordul*. Orvoslást kér. E feljelentés is megküldetett az árvaszékhez: „rögtöni tüzetes és kimerítő jelentés céljából.“

Abár József hamarjában észre vette, hogy *reá utaznak*, s hogy a névtelen feljelentések hivatalos utmutatás alapján íródnak, valószínűleg magának a főispánnak utasítására. Éppen azért nem vesztette el a türelmét s mindegyik ügy mibenállásáról *tárgyilagos jelentést irt*. Csupán az aggódó férj levelére tőn egy gunyos megjegyzést; azt, hogy a kamarának való kis helyiségbe csak egyenkint jöhetnek nők, mert alig fér be kettőnél több személy. Ezen aztán boszankodhattak is, meg nevetettek is.

A sok feljelentésnek semmi *látható eredménye* sem volt, csupán a munkát szaporították vele. Lehet különben, hogy ez volt a szándék.

Látszólag fel sem vette az ilyen boszantást Abár József. Csupán Bán Gábor előtt fakadt ki egyszer, tréfásan azt mondván:

— Ugy látszik balha lett a vármegyéből, mert nem tud mást, mint alattomban csipkedni!

Mire azonban komolyan felelte Bán:

— Vigyázz! mert a vármegye rugni is tud, akár egy vérbeli paripa!

Óriási elfoglaltsága ellenére Abár József egy pillanatra sem felejtette el Szabó János ügyét. Bármiféle iratot keresett a levéltárban, mindig végig nézett egy-egy régi *betűsorost*. Hátha ráakad a Szabó-ügyre? De hiába volt minden igyekezete. Egyelőre semmi eredmény sem mutatkozott.

Abár József különben jól viselkedett. A vármegyei urakkal szemben különösen figyelmes volt. Néha velük tartott egy-egy mulatságban is.

Ugy látszott, hogy a vármegye is belenyugszik a dologba. Mind többen mondogatták:

— Hisz derék gyerek ez az Abár! Három helyett is dolgozik!

Csupán egy esemény látszott némileg nyugtalanítónak. Az, hogy a főispán pár hónap múlva *hivatal-vizsgálatot* tartott. Az új ülnök akkor is az irattárban böngészett. Onnan hívatta fel a főispán, ki a főjegyzővel jött az ülnök szobájába.

Abár Józsefnél a főjegyző ugyancsak tüzetes vizsgálat alá vett mindent, s azt a hihetetlen esetet találta, hogy az új ülnöknek *semmi hátraleka sincs*. Abár József bizalommal várta a munkásságáért a „hivatalos elismerést”. Meg is kapta némi módosítással.

A főispán mielőtt eltávozott volna, hivatalos kimért hangon azt mondta:

— Meg kell *dorgálnom* ülnök urat, amiért *annyit járkal* más hivatalban! Tessék a saját hivatalos szobájában tartózkodni! Aztán nehezményeznem kell, hogy az asztalán nagy *rendetlenségben* tartja papirjait!

Ez a megrovási kaland annyira esetlen volt, hogy Abár József csak alig tudta türtőztetni magát addig, míg a távozó főispán előtt illedelmesen meghajolva azt mondhatta: „Aláz’ szolgálja!” Mihelyt betette az ajtót a vizsgáló bizottság után, kitört belőle a visszafojtott kacagás. És nevetett, míg a szeme könnybe borult.

— No hát nem megyek ki a szobából! — fogadta meg. És ezentul a szükséges adatért csakugyan nem járt az irattárba, közgyámhoz, kiadóba, hanem minden egyes hivatalnok által *rájegyezettette az adatot* az ügydarabra.

A következő évnek mindjárt az elején megint hivatalvizsgálatot vezetett a főispán.

— Mi ütött a főispánba, hogy ilyen szorgalmas? — kérdezgették egymástól a régi tisztviselők. — Máskor *minden hat évben* szokott hivatalt vizsgálni!

Abár Józsefet a hivatalos szobájában találta a bizottság. Hátraléka most sem volt.

Csakhogya főispán azért első embere a vármegyének, hogy *ott is találjon valamit, ahol semmi sincs,*

Abár Józsefet nem dicsérhette meg, ellenben a vizsgálat végén szigorú hangon ismét leszólta, azt mondván:

— Meg kell önt rónom, amiért nem szerzi be maga a szükséges adatokat, hanem *mindig itt ül* a hivatalos szobájában, és a többi hivatalnok urakat fárasztja az adatok beszerzéséért!

Az ámuló Abár József egy darabig töprenkedett a furcsa eseten, de aztán csakugy nevetett fölötte, miként az első ízben. Sőt hamar meg is vigasztalódott: „Hisz ez jól van! Legalább szabadon kutathatok megint!”

S ettől fogva újra hozzáfogott Szabó János ügyének földérintéséhez. Folyton talált Szabó családra vonatkozó ügyet, lassankint száznál is többet, melyet lelkiismeretesen végig tanulmányozott, s a végén mindig rájött, hogy semmiféle összefüggésben sincs a szárföldi Szabó János örökségével. Hanem azért a sok sikertelenség sem tudta megbénítani akaratát. *Lesz még egyszer ünnep a világon!*

IX.

Eltűnt régiségek.

Persze megint közbejött valami, amely következményében kihatott mind Abár Józsefre, mind pedig Szabó János sorsára.

Bucsut tartottak a barátok. *Szokás szerint* a vendégsereg egészen megtöltötte a refektóriumot.

Az arany-gyerek is a vendégek között volt, s Pál atyának ajándékba hozott egy darab *kovát*. Az értéktelen tárgyat ezzel a megjegyzéssel igyekezett értékesé tenni: „Valami *magyar vezéré* lehetett ez a tűzszeres!”

Pál barát tréfának vette a dolgot. Sokszor dévajkodtak vele ilyesmivel. Mégis megkérdezte:

— Honnan szerezte?

Erre a szolgabíró azt mesélte:

— A szárföldi határban szőlő ültetéskor rábukantak egy régi sirra. *Háromféle* csont volt benne: egy lóé, egy kutyáé, meg egy emberé. A csontok mellett találták ezt a *tűz-követ*. Lehet, hogy *acél* is volt hozzá, de azt már megette a rozsdá!

Ez az értesítés felkeltette a magyar páter érdeklődését.

— Ejnye, hiszen akkor igazán valami *pogány vezér* sirja lehetett, kivel eltemették kedves lovát, meg a kutyáját! Aztán hol vannak a csontok?

A szolgabíró nevetett, miközben azt mondta:

— Biz azok alighanem *elhányolódtak*, mert senki sem törődött velük!

— Milyen kár! — sajnálkozott Pál atya. — Esetleg fontos dolgot lehetett volna megállapítani a leletből!

— Most az egyszer igaza lehet szent atyám, mert még a vincellér is rájött nézegetés közben valamire. Arra tudnillik, hogy miféle kutya volt a sirban. Azt mondta: „Ni ez a kutya olyan *komondor* volt, mint a számadó Sajó kutyája! Éppen olyan hosszukás koponyacsontja van. Meg éppen akkora!” Csakhogy én kinevettem a vincellér tudákos kijelentését!

Pál atya fejét csóválta.

— Kár volt! Abból a sirből meg lehetett volna állapítani, hogy *a pogány ősök kedves kutyája a fehér komondor volt*, melynek egyik fajtát az orosz nép máig is tenyészt. Az is lehet, hogy a halott éppen fejedelem volt, kinek emlékére *Szár földnek* nevezték el a helyet!

Ezt az utóbbi mondást nem értették meg, de azért senki sem kérdezte mit jelent.

A szolgabíró pedig majdnem zavarba jött a szemrehányásra; de segítségére sietett az ősz provinciális, ki azt mondta:

— Nem érdemes ilyenén a fejét törni az embernek. Jól mondja a szentírás: „Hakol hevel“. *Minden semmi!*

— Hát azért nincs egészen úgy, ha a szentírás mondja is! dohogott a magyar páter.

— Bizony úgy van fiam! korholja szeliden a provinciális. — A szentírás isteni utmutatás! Ugy-e roppant sok régiséget gyűjtött össze Szentgyörgyi mérnök, és ma már senkise beszél róla?

Pál atya elhallgatott, mert az *elevenére tapintottak*. Hanem most a szolgabíró füzte tovább a szót, azt kérdi:

— Aztán hol az a gyűjtemény? Sohasem hallottam róla?

— Hát azt nem tudja senki sem! Szentgyörgyi a vármegyének ajándékozta összes régiség gyűjteményét! És teljesen elveszett. Pál atya már sok év óta kútat utána, de még egyetlen darabot sem talált meg belőle!

A szolgabíró azt mondja:

— Hisz ez lehetetlen! A régiségnek meg kell lenni a vármegyén. Csak utána kell kérdezősködni! Jót állok, hogy én már régen megtaláltam volna! Addig járnék a vármegye minden emberéhez, míg valaki utba nem igazitana!

Pál atya bólintott; a szolgabíró beszéde új eszmét adott neki:

— No majd megteszem azt én is!

Különben a magyar páter ez este még egy intelemben részesült. Pál ugyanis így biztatta ivásra a vendégeket:

— Igyunk! Legalább *annál kevesebb marad a vörös barátoknak!*

Ezért ismét megfedette a provinciális. Rászólt a vendégek előtt:

— Fiam! Ilyen beszéd *nem illik* a szerzetesi öltözethez!

Pál atya föl se vette a korholást. Hanem a szolgabíró szavát nem felejtette el. Mindjárt másnap elment a vármegye házába kutatni a régiség után.

A rengeteg épületben egy darabig tétován járkált, végre pedig bebotlott a napidijasok szobájába. A dijnok urak nagy örömmel fogadták a szentatyát. Azt ugyan nem tudták megmondani, hol a gyűjtemény, hanem néhány szivar erejéig megpumpolták.

Mikor a magyar páter ismét a folyosóra jutott, imigy elmélkedett: „Eh, miért forduljak a lábhoz, hisz mehetek a fejhez is!” És egyenest a főispánnál jelentkezett.

A főispán előtt udvariasan meghajolt, azt mondván:

— Jó napot kívánok méltóságos főispán ur! Szives engedelmét kérem a *vármegyei muzeum* megtekintésére!

A főispán egy miniszteri titkos rendelet olvasásába volt elmerülve, érthető tehát, hogy az ilyen időben benyitó barátot *végignézte*. Máskor

mosolygó arca egyszeriben szigoruvá lett, és azt kérdezte:

— Van-e valami *igazolványa*?

— Nem hinném, hogy arra szükség volna muzeum megtekintéséhez?

— Tökéletesen igaza van! Igazolvány nem szükséges, de muzeum az már kell!

A főispánnak láthatóan jól esett, mikor észrevette, mily hosszú arcot vágott a barát erre a válaszra.

— Bocsánatot kérek, nem értem a dolgot!

A főispán vállat vont:

— Hát *nincs muzeumunk!*

Erre kiderül Pál arca:

— Ohó! Tréfálni méltóztatik! Bizonyosan tudom, hogy van!

— Ha bizonyosan tudja, nézze meg!

— Köszönöm az engedélyt! Még csak utbagazítást kérek arra nézve, hol*fekszik a muzeum helyisége?

— Azt én meg nem mondhatom!

— Kérem alásan, talán ne méltóztatnék rébuszokban beszélni! mondja kissé ingerülten Pál atya.

Most már igazán haragra gerjed a főispán. Csakhogy a barátot is előnti a szent Antal tüze. És a két férfiú a következő kiabálást eszközli:

— A tisztelendő urnak pedig ne méltóztatnék ilyen ostobasággal az időnket rabolni!

— Ha szegény barát vagyok is, de azért *nem vagyok kutya!* Kikérem magamnak, hogy velem

gorombáskodjék! Olyan kényuri hangon beszél velem, mintha *desposta* volna, pedig csak *podesta*!

— Ez mégis sok egy koldus barától! — véli a főispán. Már-már csengő után nyul, hogy behívja a szolgát, és kivezettesse az alkalmatlankodót. Mégis mást gondol. Miért csináljon skandalumot? Gunyolódva fenyegeti meg a szerzetest, azt mondva:

— Ajánlom a tisztelendő urnak, hogy másutt próbálkozzék a nyelvbeli tudományával, mert valami váratlan esemény következtében könnyen künn találhatja magát!

A magyar páter kiegyenesedett egész óriási alakjában, s azt dörögte:

— Hát *van-e annyi hajduja* a vármegyének, amennyi kidobhatna engem? Különben pedig ajánlom annak a miniszteri utasításnak megtartását, mely az emberrel való udvarias bánásmódra a tisztviselőket *utasítja!*

Ilyen hangon még nem beszéltek a főispánnal! Éppen ezért elbámult a méltóságos ur a szokatlan dolgon. Aztán eszébe jutott valami: nem szabad megkockáztatni azt a csúfságot, hogy esetleg csakugyan ne tudjon kidobni a vármegye házából egy rongyos barátot! Azért jókedvet mutatott s azt felelte:

— Ejnye, páterkám! Azt hiszi, hogy privilégiuma van a tisztviselők szekálására?

Pál atya mérge alább hagy. Csendesebben mondja:

— Mégis furcsa, hogy még felvilágosítást sem kaphat az ember!

— Dehogyan nem kaphat! Én azonban nem tudom érthetőbben megmondani, hogy nincs muzeumunk! Különben megjegyezheti magának szentatyám, hogy amikor *a főispán azt mondja valamire: nincsen, akkor az nem létezik*, még ha a szemével látná is azt a valamit!

Pálnak imponál ez a határozott beszéd. Tünődni kezd, és haragja elmulik! Azt kérdi:

— Hogyan lehet ez? Talán *Szentgyörgyi-muzeum* név alatt lenne ismeretes az a régiség gyűjtemény, amelyet keresek?

Most már nevetett a főispán. Azt kérdezte?

— Ki az a Szentgyörgyi?

E kérdésével aztán tökéletesen sikerült zavarba hozni Pált, ki habozva feleli:

— Valami földmérő volt Szentgyörgyi, kiről bizonyosan tudom, hogy a megyének hagyta gazdag muzeumát.

— Lehetetlen! Megtréfálták önt kedves tisztelendő uram! szólta a főispán jóízű kacagás közben.

Pál gondolkozott egy keveset. Majd fordított egyet a köpenyegen, s azt felelte:

— Ugy gondolom, hogy valami félreértés lesz a dologban. Talán akad valaki a tisztviselők közül, aki felvilágosítást tud adni erről?

— Nem valószínű, mert hiszen nekem is tudnom kellene róla! — mondja a főispán. — Azonban

megkísérelhetjük. Van egy régi tisztviselőm, majd őt megkérdezzük!

Csönget. A benyitó huszárnak parancsolja:

— Küldje hozzám rögtön a főjegyző urat!

Csakhamar betipeg egy öreg magyar: a megye főjegyzője.

— Laci bátyám! Hallotta hírét Szentgyörgyinek? — kérdi a főispán.

— A *bolond inzsellérnek*? Hogyne hallottam volna! Földmérő volt az ötvenes években.

Ez némileg rácafolt a főispánra, s e miatt kedvetlenül mondja:

— Ez a tisztelendő ur azt állítja, hogy Szentgyörgyi a megyének muzeumot hagymányozott.

— Erről semmit sem tudok, mert Olaszországban katona voltam, amikor Szentgyörgyi meghalt. Hanem arra emlékszem, hogy sok lim-lomot összegyűjtött, s azért adták neki a *bolond inzsellér* nevet. De hát *hol van ez a muzeum*?

— Mink is épen azt szeretnők tudni! — szólt közbe a főispán, örülvén, hogy nincsen muzeum, s így nem csorbul a tekintély.

— Hm, hm! Ezt csak *Bán Gábor tudná megmondani!* mondja a főjegyző.

Pál atya ennek hallatára azt mondta:

— Köszönöm a szives felvilágosítást, magamat ajánlom! És rögtön eljött a vármegyeházból.

Ugyanis *most ötlött eszébe* Bán Gábor multkori beszéde, hogy a régiséget meg lehetne találni, csak keresni kell. Egyuttal az is eszébe

jutott, hogy Bánnál eddig is tudakozódhatott volna hisz ő tud legtöbbet a vármegye minden dolgáról. S mivel Pál atya azzal is tisztában volt, hogyha nem faluz valahol, legkönnyebben megtalálja a Vidám Veteránban, tehát még aznap este elment a híres vendéglőbe. Bán csakugyan ott volt.

A vendégsereg nagy ovációval fogadta a magyar páttert. Dicsően ivott a tiszteletére. Pál azonban hamarjában rátért a saját dolgára s megkérdezte Bántól:

— Szentgyörgyiről nem tudna-e valami adatot bátyám?

— Tudok biz én! Sőt az arcképét is megmutathatom, mert az öreg Szentgyörgyi egy szép nyári napon udvarára rakatta kedves régiségét, s magával együtt lefotografáltatta.

Pál barát kicsit mélézött, mintha valamin töprenkednék. Végre megszólalt:

— Csodálatos, hogy *teljesen elveszett* Szentgyörgyi muzeuma!

— Veszett az ördögöt! — szólt bele Bán Gábor.
— Megvan az a régi épségben!

E váratlan kijelentésre nagyon izgatott lön Pál atya. Alig tudott összefüggőleg beszélni.

— Igazán? Nem tréfál urambátyám? Talán a gazdasszonyánál van?

— Dehogy van! A gazdasszony már régen kidobálta volna ócskaság gyanánt az egészet! Nem ott van az, hanem egy középületben!

— Lehetetlen! Hisz akkor tudna róla a hatóság!
Bán gunyosan nézett Pálra azt felelte:

— *Naiw* gyerek maga szentatyá!

Pál nem értette el a gunyt, hanem fölhevülve mohón kérdezte:

— Az Isten szerelméért, szóljon hát, hol van az a muzeum, ki figyel rá, mi az oka, hogy senki sem tud róla?

— Egyszerre annyi sokat kérdez, hogy én most meg nem felelhetek! Hanem azért megeshetik, hogy fölvilágosítom a dolog mibenállásáról, csak előbb azt mondja meg, mit akar a gyűjteménnyel?

— Hát megvizsgálám, aztán pedig felküldénék a Nemzeti Muzeumnak. Sőt talán pénzt is csinálhatnánk belőle!

— Hogyan?

— Hát *eladnánk* a régiség gyűjteményt!

— Akkor nem fogom megmutatni! — szólt Bán nyomatékosan.

Pál elnevette magát. Azt hitte tréfál az öreg.

— Hát majd megnézem magam?

— Csakhogy nem találja meg ecsém! — felelte Bán foghegyről.

— Ugyan miért nem találnám meg, hiszen maga mondta, hogy a régiség valamelyik középületben van?

— Keresheti azt pincében, szobában, földben, vízben meg levegőben: jótállok, hogy egyetlen darabot sem lát belőle!

Pál észrevette, hogy az öreg komolyan beszél, s olyan előzmény után, minővel a muzeum kutatása eddig járt, el is hitte, hogy nem talál rá a régiségre.

Könyörgésre fogta tehát a dolgot. Hiába! Majd a hasznot emlegette:

— A közönségnek is haszna lesz abból, ha olyant értékesít, mely semmi hasznot sem hajt!

— Ez igaz!

— No látja igazam van! — örvendezett Pál. Hát miért ne mutatná meg?

— Mert ennek a régiségnek meg kell maradni, míg olyan nemzedék nő, ki megbecsüli!

Eredmény nélkül diskuráltak sokáig. Új könyörgésre azt mondta végre Bán Gábor:

— Ha megfogadja *szavára*, hogy senkinek se szól egy szót se a régiség hol létéről, akkor megmutatom!

Pál még egy darabig próbálkozott kibujni a szóadás alól, de hiába. Utoljára némi tusakodás után lekötötte szavát. Alig várta hogy meglássa a titokba burkolt régiséget.

— Hát most ide hallgasson elmesélem az egész dolgot! — mondja Bán.

— Ugy volt az, hogy 1861-ben a *Schmerling-korszak* bekövetkezésekor, lemondott a vármegye egész tisztviselő kara; közte én is, ki akkor voltam első izben csendbiztos. A *beamterek* orra elől elrejtettünk mindent, amit lehetett. Éppen akkoriban hagyományozta muzeumát Szentgyörgyi

a vármegyének, s a zavaros időben senki sem törődött a haszontalan régiséggel. A városi, meg a megyei tisztviselőknek fájt a fejük, s bizony senki se törődött a lim-lom megmentésével. Ekkor én gondoskodtam róla, mert félig magam is régész vagyok, s tudtam, hogy Szentgyörgyi gyűjteményében sokatérő darabok vannak.

— Mit csinált hát? Beszéljen már bátyám! — sürgeti a türelmetlen hallgató.

Bán oda hajolt a baráthoz és sugva mondta:

— Pandurjaimmal fölhordattam a Szentgyörgyi-gyűjtemény minden darabját a régi megyeház padlására. Ez volt *utolsó* hivatalos munkám!

— Aztán hova lett a muzeum?

— Tudhatja, hogy a vármegyénél semminek se szabad elveszni! Tehát a kincs most is ott hever ahová én tettem!

— Most már látom, hogy bátyám csak tréfál!

— Eszemágában sincs tréfálni! Mindez igaz! Ha Szentgyörgyi pénzt hagyott volna, akkor nem mondom, hogy gazdája nem akad. Arra azonban leteszem a fejemet, hogy a sok régiség most is mind ott van a padláson!

— Furcsa eset, ha igaz! Aztán megláthatnám a régiség-gyűjteményt?

— Hogyne! Akár holnap mindjárt elmegyek és magam mutatom meg az egész gyűjteményt.

— Akkor örök lekötelezettje leszek bátyám!
— szól Pál, ki most is teljesen bevált jó cimbo-

rának. Tréfélkozott, ivott, bort hozatott s pompásan mulattatta a társaságot.

Már meglehetősen ingadozó állapotban távoztak el a Vidám Veteránból valami kávéházba, hol Pál, mint aféle szakértő ember hozatott kakaót, maraszkínót, s több ilyen fölséges habarékot. A nagy élvezet következménye gyanánt ugy kellett haza kísérni a zárdába, mert attól féltek, hogy valami baj éri az uton.

Pedig Pál atya nagyobb zivatart is keresztül élt már.

A következő nap reggelén arra ébredt Pál atya, hogy a provinciális megdorgálta a főispánnal szemben tanusított illetlen magaviselete miatt, mely sehogy se egyeztethető össze a szerzetesi alázatossággal.

Pál csak annyit mondott: „Ejnye, de sietett beárulni a főispán! Majd *piros nadrágot* kap!” Egyébként hallgatva türte a szóbeli büntetést, s minthogy ez eszébe juttatta a muzeum különös dolgát, tehát azonnal felkereste Bán Gábort. Mindjárt ráterelte a beszédet a muzeumra.

— Igazán megnézhetjük?

— Ha mondom!

— Különös eset, szeretnék már tul lenni rajta!

— Nem tartóztatom szentatyám, mert látom mennyire türelmetlen! Menjünk hát a megyeházba!

Utközben két darab gyertyát vásárolt Bán. Azt mondotta:

— Világosságra lesz szükség oda fent!

Megérkeztek a vármegyeházhoz. Korán van, s így a tisztviselők még nem jöttek hivatalba. De azért a tágas kapuban találtak valakit: egy délceg megyei huszárt, zsinóros cifra egyenruhában, bajusza olyan hegyesre van kipödörve, hogy fehérnépnek hozzá közel menni valóságos életveszedelemmel járna. Amint meglátja az urakat, szabályszerűen *szalutál*.

— András hol vannak a padlás kulcsok? — kérdezi Bán a huszártól.

— A Horvát Jánosnál, kérem alásan! — válaszol az udvarias gyalog-huszár.

— Hivjad ide Horvátot!

A huszár távozása után félénken tolmácsolja Pál barát:

— Talán az alispán uramat kellene megkérni?

Bán egyet legyintett a kezével.

— Csak hagyjuk a dolgot Horvát Jánosra! Ha ő el nem végzi, akkor az alispán is kevés hozzá!

Megjött Horvát János, aki öreg legény volt már, s Bán perzekutorsága idejében mint pandur szolgálta a vármegyét. Megörült, hogy régi főnökének szolgálatára lehet.

Mikor megértette, hogy a tisztelendő ur a régi megyeház padlását kívánja megnézni, azt mondta:

— Ez a legkevesebb, ha csak ennyit akar, ámbár bajos lesz felnyitni az ajtót, mert amióta

eszemet tudom, senkisésem járt a régi ház padlásán!

E kijelentés után Horvát János visszaballagott a lakásába, kikereste a *kérdéses* kulcsot. Aztán átvezette az urakat a megye régi házához.

Az öreg azonban hasztalanul erőlködött az ajtó kinyitásán, s végre abba hagyta a munkát azt mondván:

— No ezt az ajtót sem nyitja ki senki emberfia!

— Majd én megpróbálom! — szólt Pál atya.

— Csak tessék! Ugyis hiába lesz! — mondja Horvát.

Pál aztán megmarkolta a kulcsot, egy darabig dolgozott megfeszített izmokkal, de a zár nem fordult. Horvát János mosolygott: amit ő megmondott, az szentírás.

Ekkor Bán adott egy tanácsot. Azt mondta:

— Rázza meg tisztelendő ur a závárt, hátha kinyílik!

— Félek hogy eltörik, szólt Pál atya. Mire Horvát megnyugtatta:

— Az nem lesz baj, legalább mindjárt uj závárt csináltatunk rá, amit használni lehet!

Erre Pál a falhoz feszítve térdét, megrántotta a kulcsot, és az ajtó nyitva állott. A rozsdáette szegek az ajtószárfából kijöttek, és eleresztették a zárt.

Az ajtó kinyitása után mind a hárman felmentek az ódon épület padlására. Bán meggyuj-

totta a magával hozott gyertyákat s egyiket Pálnak adta kezébe.

— Vigye, mert sötét van oda fent!

A padláson ujjnyi porréteg fődött mindent, mely az emberek lépésére felkavarodott. Hangos beszédükre pedig felriadt néhány szárnyas-egér.

Micsoda különböző tárgyak heverték szerteszét!

Bán mindenről tudott magyarázatot adni és mindent ismert.

— Ezek az inzurgens-korbeli kardok; amott a vármegyei huszárok régi öltözékének darabjai: csákó, cifra tarsoly, sarkantyú, kantár, heveder, nyereg.

— Ez meg bizonyosan ágyukerék volt! — mondja Pál, rámutatva egy nagy kerékre.

— Nem ágyukerék, hisz akkor párja is lenne! A vármegye *hóhérának* szerszáma ez, melylyel a kerékbe-törést végezte! Amodább majd találunk másféle eszközt is.

— Nini ezek a rettentő hosszú kardok bizonyosan a Szentgyörgyi-muzeumból valók!

— Dehogy! Két darab *hóhér-pallos* az! Mind a kettő a vármegyéé. Amott van két darab *hóhérszék* is. Ha leveri róluk a port, meglátja, hogy vörösre vannak festve, mert a vérnek nem volt szabad rajtuk meglátszani; ezekhez kötötte a hóhér a lenyakazandókat.

— Hagyjuk el ezt a borzasztó helyet, menjünk a régiséghez!

— Azok a déli oldalon vannak. Gyerünk hát arra felé!

Csakugyan ott hevert halomba döntve roppant mennyiségű régiség: urna, korsó, borostyánkő-ékszer, csörtető, fibula, szobordarab, bronz-üst, fülbevaló, madárfejes karika, csatt, gyűrű, csengő, karperec, gyöngy, sokféle amulett, csodálatos épségű agyagedény, kőkorbeli mindenféle eszköz, fegyver meg házi szerszám.

Különösen kitűnt egy malomkerék nagyságu teljes épségben megkövesedett őscsigahéj, meg egy *ősvilági* másik állat rettenetes nagyságu fejének megkövesedett agyagba nyomódott *negatív* formája.

Pál atya folytonosan kiabált meglepetésében miközben a régiséget vizsgálgatta:

— Milyen ritkaság! Be szép! Ez aztán csodálatos példány! Milyen pompás darab! Igazán nagyszerű!

Valóban gyönyörű gyűjtemény volt az. Szentgyörgyi Mihály talán maga sem tudta, hogy mily nagy értékű ritka régiséget hordott össze. Akkor *még jobban hátra voltunk* a régészet terén, mint most vagyunk!

A *történet előtti ember* összes foglalkozását magában foglalta ez a gyűjtemény, mely meglepő gazdag adatot szolgáltat Pannonia kivesszett népeinek szokásáról, lakásáról, iparáról, meg temetkezéséről.

Ott volt a kőkorbeli ősemlék földalatti lakásának teljes felszerelése, valamint a későbbi kor emberének vasból kalapácsolt minden eszköze. Végül pedig nagyszámu szobordarab hevert szerte-szét, mely a *legyőzhetetlen* római uralom idejéből maradt fenn.

Pál hirtelenében áttekintette a régiséget, és nagyjábani számítással tizenöt-huszezer forintra becsülte az egészet.

Amint az első meglepetésen átesett, megkérte a megyehuszárt, hogy engedje a régiséget közelebb-ről megvizsgálni.

— Csak nézegesse tisztelendő ur egész bátran: *akár el is viheti*, ha annyira tetszik! — mondja szívesen Horvát János.

A szerzetes mosolygott a huszár nagylelkűségén és magában azt gondolta:

— Ha valakinek ezt elmesélem, hát a szemembe kacag! Hihetetlen, milyen könnyen el lehetne lopni az egész muzeumot, és mégse lehet egy darabot se elvinni belőle! Aztán az is különös, hogy sok éven keresztül nem tudtam reá találni arra, ami ugyszólván az orrom előtt volt.

Pál atya figyelmes vizsgálat alá vette a régiséggyűjtemény minden darabját. Cseppet se törődött csuhájával, mely piszkos lett hamarjában.

Bán pedig másféle tárgyakat vizsgálgatott, melyek nem látszottak olyan régieknek.

Különösen sokáig nézegetett egy megfakult zöld rongyot, mely rámába foglalva üveg alatt

volt. A piszkot letörülgette, miközben ilyenfélét beszélt:

— Ez egy zászlódarab a forradalomból! *Világosnál* vagdalták össze a honvéd tisztek, és felosztották egymás között. Szentgyörgyi is kapott belőle, meg az apám is. Csakhogy apám a sirba vitte magával. Különben nekem is van, csakhogy az enyém fehérszínű!

Pál kivette az ereklyét Bán kezéből. Hosszu ideig nézte s aztán a zsebébe csusztatván, azt mondta:

— Ezt az egyet nem adom vissza, hanem elviszem akár mit csinál Gábor bátyám!

— Hát csak vigye szentatyám! Ugyis tudom, hogy meg fogja becsülni!

— Köszönöm! Holtig magammal hordozom!
— fogadta Pál, és tovább vizsgálódott. Megnézte az edények, urnák belsejét, sőt a szobordarabok ruházatának redőit is figyelmesen kikutatta.

— Mi a manót keres ez a barát a sok szemét között? — tünődött a huszár, kinek rettentő unatkozását csupán a Bántól kapott szivarok füstölése tette tűrhetővé.

Egy arasznyi nagyságu elefántcsontszobor nézegetése közben Bán Gábor azt mondja:

— Ennek párja egy idevaló tanárhoz került, ki háromezer forintért adta el egy külföldi amatőrnek!

Pál barát még mindig hitte, hogy valami anyagi haszonnal Bánt le lehet venni lábáról. Azért hal-
kan megjegyezte:

— Én az amerikai tröszt-királynak, már többször adtam el régiséget. Mondhatom dupla árért fizeti. Ha ezeket is eladhatnánk nekik, jól járna a vármegye is, én is, meg bátyámra is jutna néhány ezer forint haszon!

Mire Bán csak ennyit mondott:

— Ezt nem fogja eladni semmiféle tröszt-királynak! Aztán, szentatyám, nem szeretném, ha többé ilyesmiről szó esnék köztünk!

Pál sóhajtott egyet, s tovább nézegette a töredezett régiség-halmot.

Végre abba hagyta. A gyűjtemény minden darabját megvizsgálta már. Keze, arca, ruházata csupa piszok volt. Igyekezett levetni magáról a port, de nagyon csekély eredménnyel. Végre azt mondta:

— Most már mehetünk!

A lépcsőnél Bán egyszerre megállt.

— Majd elfelejtettem valamit! Jöjjön csak nézzük meg szentatyám!

Visszamentek a padlásra, hol a nyugati sarokban az utolsó szarufát Bán figyelmesen vizsgál-gatja. Majd egy csomag régi írást huz ki a gerenda alól és leveri róla a port.

— Hála Isten, megvan még! Nézze csak páterkám, ebben nevezetes eset foglaltatik! A megyénkben száz év előtt élt vezér-férfiak meg akarták dönteni francia segítséggel a Habsburg uralmat, azoknak nevét és tervét rejti ez az írás. *Martinovics* elfogatásakor ide rejtették az iratot, hogy a *bécsi kéz* meg ne találja!

Aztán merengve hozzátette:

— Éppen száz esztendeje! Az én szépapám is köztük volt, és a herceg csőszének gunyhójában húzta meg magát, míg a rettentő boszuállás első vihara elvonult. Sőt a vicispán is bujdosott négy hónapig.

Pál azt mondja:

— Menjünk már! Ilyen dolog nem érdekel!

Bán szeretettel lapozgatta az iratsomót és megszellőztette. Aztán gondosan ismét oda rejtette a szarufa alá.

— Csak maradj itt, biztosabb helyen úgy sem lehetnél!

A huszár meg a barát szóltanul állnak mellette, míg elvégzi kegyeletes dolgát. Horvát János nem érti az urak dolgát, a szerzetes előtt pedig az ilyenféle kész felségsértés az Isten kegyelméből uralkodó király ellen.

Vissza indulnak. Mikor az inzurgensek fölszerelése előtt járnak, Pál atya tréfásan odaszól a huszárhoz:

— János bácsi adjon egyet emlékül ezekből a cifra tarsolyokból!

Az öreg huszár szembe fordult a baráttal és mérgesen dörögte:

— Köszönje az ur, hogy régi komizárusom vendége, mert másképp rögtön följelenténém!

Pál ijedten csitította az öreget:

— Kedves János bácsi, ne haragudjék, hiszen eszem ágában sem volt bünre csábitani! Csak tréfáltam!

X.

Szemét eladás.

Pál atya a gyűjtemény megtekintése után elki-sérte Bán Gábort a lakásáig.

Aztán pedig a kolostor felé ballagott gondolatokba merülten. Nem hitte, hogy ilyen bolond esemény megtörténhessék, mint amilyen vele megesett. Még az ebédről is teljesen elfelejtkezett.

A cinteremben egy ember áldogált. Olyanféle alak, kit a falusi humor *Aligur* néven szokott emlegetni. Egy foltos sárga arcú kopasz ember, kit a tulmerészen görbült orr, meg a hosszú vékony bajusz kiemelt a közönséges emberek sorából, s kinek ruházata csupán akkor lehetett volna kóppottabb ha még jobban takarékoskodhatott volna vele.

Pál az átélt rendkívüliség hatása alatt volt, és mindaddig nem vette észre az embert, míg az ismeretlen azt nem mondta barátságosan:

— Jó idő van!

Pál atya mosolyogva bólintott:

— Az ám!

Ekkor az Aligur rögtön rátért a személyes ügyekre, s azt kérdezte:

— Mit gondol a tisztelendő ur, ér-e valamit az az ócskaság a megyeház padlásán?

Pál páter esze még mindig valahol a régiség mellett kalandozott, s azért majdnem öntudatlanul válaszolta:

— Bizony lehetne néhány darab ezrest érte kapni!

A kopasz ember jóízűen felkacagott:

— Hehe! Tréfálni méltóztatik! Hol találkoznék olyan barom, ki annyi pénzt kidobna semmiségért!

Pál atya hirtelen észre tért. Elszólta magát, pedig megfogadta, hogy senkinek sem tesz említést a régiségről. Aztán bántotta az embernek osloba fecsegése, kinek fogalma sincs a gyűjtemény nagy értékéről. Kissé ingerülten szólt:

— Talán a londoni Rotschild, vagy valamelyik amerikai pénz-király mégis kidobna érte pár ezer forintot!

Az idegen szabadkozott:

— Ké-kérem alássan, ne tessék haragudni! Elöttem ugyan furcsának tetszik, hogy valamelyik milliomos ilyenbe fektetné a pénzét, de azért elhiszem!

A páter boszus volt. Éppen valami gorombaságot akart mondani, mikor szerencsére a kopott ember leemelte kalapját jó napot kívánt, és vissza gyalogolt a városba. Egyenest Ér Sámuelhez tért be.

Ér Sámuel valamikor, nem is olyan régen, szegény ügyvéd volt. Ma pedig a vármegye leghatalmasabb embere.

Magas szikár alak, kellemetlen merev arcvonásokkal.

Rossz lelkét elárulta az a szokása, hogy soha se nézett a velebeszélő szeme közé. Összefüggő két mondatot nem tudott elmondani, s mégis félelmes ügyvéddé közdötte fel magát.

A vármegyében csak *hóhér* néven emlegették. Hir szerint az alispán mondta egyszer: „A vármegyében csak két ember rendelkezik óriási kézzel: Ér és a hóhér!” (Akkor még élt a vármegye régi hóhéra.) S ezért hívták volna hóhérnak.

Akárhogy történt, de a név találó volt, s azért közhasználatnak örvendett.

Minden tervéhez törhetetlenül ragaszkodott. Az alperesről lehuzta az inget, s maga mégis ócska ruhában járt mindig.

A legkisebb alkalmat sem mulasztotta el, hogy befolyását ne gyarapítsa. Akaratát rendkívül szívesen vitte keresztül a vármegyénél. Ha valaki akadályt mert gördíteni terve elé, tiz év múlva is boszút állott rajta. Félték tőle, mint valami dögleletes állattól.

Irgalmat nem ismerő évtizedes munkája meghozta a gyümölcsét. Gazdag emberré lőn. Természetes, hogy ekkor a főispán kinevezte tiszti ügyészszé. Az igaz, hogy az egész vármegye

utálta, de azért a főispán jobbkeze volt, és az aknamunkához alkalmasabb eszközt sehogy se találhatott volna. Az új tisztségben szintoly bámulatos munkásságot fejtett ki az árvák vagyónának megkaparintásában, mint ahogyan előbb a peres felekét elharácsolta.

Hihetetlen dolgokat meséltek róla az egész megyében.

Például: egy anyát tönkretett, ki a magánál levő kiskoru gyermekének tartozott apai örökség fejében százharminc forinttal. Az örökség rá volt kebelezve az anya házára. Az ügyész azon a címen, hogy „zsupos ház nem képez kellő fedezetet“, megperelte, s ellene *tizenötször tüzetett ki árverést* és ugyanannyiszor fizettetett árverési költséget. E miatt nemcsak anyja lőn koldus, hanem a kiskoru gyerek öröksége is elveszett.

A zárkózott természetű fiskálist csupán egyetlen leánya szeretete melegítette feljénémileg. Ez volt Rózsa, akivel Abár Józsefnek volt az életmentési kalandja.

Tehát ehez az ügyészhez tért be a cinteremből jövő ember, ki nem volt más, mint az ügyvéd irnoka: Fogel Mátyás.

Fogel Mátyás a törvénybe ütköző műveleteiért már két ízben szenvedett börtönt. A legfurfangosabb ügyet, melyet Ér Sámuel megvalósított, mindig Fogel Mátyás eszelte ki, s ő ülte le az érte járó büntetést is.

A vizsla szimatja vezette Fogel Mátyást ma a vármegyeházhoz, hol meglátta, mikor Bán Gábor, meg a páter kijött. A János szolga kísérte ki őket. Vajjon mit csinálhattak ott bent?

Fogel Mátyás rögtön az öreg szolgálóhoz szegődött és tudakolta tőle, mit kerestek a vármegye házánál azok az urak?

— Hát a padláson volt nekik dolguk! Összevissza nézegették a sok szemetet! válaszolt Horvát János.

— Miféle szemetet? kérdi Fogel Mátyás és ártatlan képet vágott hozzá.

— Azt, ami ott fönt van a régi padláson! Lehet néhány kocsi! Adja meg a felvilágosítást a becsületes Horvát János.

— Aztán mit csináltak a szeméttel?

— Semmit se!

— Hát akkor miért bujkáltak a padláson?

— Azt mondták, hogy az a sok szemét tulajdonképpen régiség s azért vizsgálgatták.

Fogel Mátyás görbe orra megérzett valamit. Régiség! Talán valami nagy értéke van! Bővebben akart valamit megtudni a dolog felől, azért Bán háza mellett leskelődött mindaddig, míg a páter visszajött a háztól és a kolostorba indult. Ő is utána osont. Kint a cinteremben megtudta, amire szüksége volt. Most pedig otthon főnökének referál az esetről azzal a szándékkal, hogy valami hasznot huzzanak belőle.

Ér Sámuel egész éjjel törte az eszét azon, hogyan használhatja ki Fogel Mátyás fölfedezését.

Másnap reggel elkészült a tervével. Már kilenc órakor benézett a vármegyei számvevő hivatalos szobájába.

— Szervusz, számvevő öcsém! — mondta nyájasan.

— Jó reggelt, bátyám, mi jóban jársz? fogadta a számvevő.

— Semmi különös dolgom nincsen, hanem erre volt dolgom, hát beszólok, mert hallom, hogy tisztaság dolgában rongyul áll a vármegye!

A számvevő kérdőleg néz az ügyészre. Nem tudta, hova akar ütni ez a sanda mézárós.

— Ugy bizony! Annyi szemét gyült össze a vármegye régi házában, hogy maholnap leszakasztja a padlást! Nem is volna csoda, mert legalább százesztendő óta nem volt ott tisztogató! pattogott Ér Sámuel.

Ez valószínűen hangzott, de azért a számvevő azt a megjegyzést bátorkodott kockáztatni:

— Mi köze van ahhoz a számvevőnek!

No még ez kellett! Ér Sámuel redőkbe vonja a homlokát és kiabál:

— Persze a vármegye emberénél a legfő a semmittevés! Kényelmesebb, ha azt mondja, mi közöm hozzá, és nem törődik semmivel! Azért van piszok a megyeház padlásán, és elégedetlenség a népben!

A számvevő jól ismerte ezt a hangot. Tudta, hogy Ér Sámuel irgalmatlanul tör célja felé, s még azt is megteszi, hogy a hitvány dolgot fel-fujva a vármegye gyűlésén előhossa. Csak azt nem tudta, hogy ezuttal mit akar elérni a hóhér. Félig megszeppenve mondja:

-- Ugyan, édes bátyám, szólj, mit csináljak? Tudod, hogy mindent megteszek a kedvedért!

— No, nem az én kedvemért kívánom, hanem a vármegye tisztaságáért, hogy fogd meg a tollat, és tégy jelentést az alispán urhoz a szemét elhordatása, *illetőleg* eladatása iránt! Szólt az ügyész egyszerre szelidebbre válva.

A számvevő még mindig nem tudta, hogy mit akar Ér Sámuel. Megkérte hát, hogy diktálja le a jelentést. És az ügyész mondatolása után a számvevő megírta a következőket:

Tekintetes Alispán ur!

Amidőn tisztelettel jelentem, hogy a vármegye régi épületének padlásán nagy mennyiségű kő, csont, meg rozsdás vas, valamint egyéb törmelék gyűlt össze, mely az épület biztosságát veszélyezteti, egyuttal van szerencsém *véleményezni*, miképp ennek a szemétnek eladatására nyilvános árverést kitűzni, annak idejét a szokásos módon kihirdettetni, s az árverés teljesítésével alulirottat megbizni sziveskedjék.

Móger László,
számvevő.

Mikor a jelentéssel elkészültek, Ér Sámuel azt mondta: „Na, szervusz, öcsém!” és átment az alispán szobájába. S miután ott *ujfent* összeszidta a vármegyét, rátért a szemét ügyre. Az alispán, hogy az ügyészt elhallgattassa, azonnal behozatta a számvevő jelentését, az árverésen való eladásra határozatot hozott, és elrendelte a hirdetésménynek kifüggesztését a *fekete táblára*. Örült, hogy ily könnyű szerrel megmenekedett Ér Sámuel hajszájától, esetleg a főispán szekálásától.

A *szabályszerűen* kifüggesztett árverési hirdetést persze az ördög se olvasta. Érthető tehát, hogy az árverésen csupán Ér Sámuel jelent meg irnokával, Fogel Mátyással. Ezek sem ígértek semmit sem.

A számvevő ránézett az ügyészre, s azt mondta:

— Látod Samu bátyám? Nem tudunk semmit se tenni! Nem lehet az árverést megtartani!

Ér Sámuel úgy mutatta, mintha haragudnék. Kiabálni kezdett:

— Hát persze a munka nem való a törvényhatóságához! A szemét csak maradjon a vármegyénél, mert elhordása pénzbe kerülne!

Szegény számvevő megijedt. Csitította az ügyészt.

— Mit csináljak hát, bátyám?

Aztán az ügyész jóakarata folytán nyélbe ütötték a dolgot. Az ő utmutatása szerint a számvevőnek még meg kellett ígérnie, hogy az ócska holminak a padlásról való lehordásához a *vármegye*

adja a napszamosokat. Ezzel a föltétellel, mely a jegyzőkönyvbe is beiratott, Ér Sámuel az árverésen megvette az összes régiséget *három forintért* oly formán, hogy vevő gyanánt Fogel Mátyás nevét iratta a jegyzőkönyvbe.

Az árverés után a hóhér barátságosan megve-regette a számvevő vállát, és azt mondta:

— Öcsém! Ezt az *áldozatot* azért hoztam, hogy a vármegyét megszabadítsam a szemét-től!

Ér Sámuel várt még tizenöt napig, hogy *jogerős* legyen az árverés, aztán elszállította a megvett régiséget a házához.

Három napig tartott, míg a napszamosok lehord-ták a padlásról a temérdek ócskaságot s az a meglepetés érte a számvevőt, hogy napszám fejében tizenkét forintot kellett kifizetni. Eszerint a megye *ráfizetett* ugyan az üzletre, de az a haszna volt, hogy Ér Sámuel megint megdicsérte:

— No, sok régi piszoktól megtisztítottad a vár-megyét!

Ezután pedig Ér Sámuel nem vesztegette az időt. A régiség értékesítéséhez azonnal hozzá fogott. Levelet irt (persze németül) a londoni Rotschild Ferdinándnak s megvételre ajánlott egy rendkívüli régiséggyűjteményt, *minő nincsen az egész világon.*

Ugy intézte a dolgot, hogy esetleg Bán Gáborral találkozott, s tőle megkérdezte:

— Kedves urambátyám! nem tudná megmondani véletlenül, hogy ki a világon a leghíresebb ritkasággyűjtő? Fogadtam rá!

Bán Gábor nem jött zavarba a hirtelen kérdésre, s bár nem tudta mit akar a hóhér, tréfásan kikerülte az egyenes választ. Azt felelte:

— Hogyne tudnám! Valami amerikai tröszt-király; de a nevével nem szolgálhatok!

Hanem Ér Sámuelnak ez mégis új eszmét adott:

— Keressünk tröszt-királyokat!

Rögtön alázatos kérvényt írt Örsi herceghez, ki örökké Angliában tartózkodott. Arra kérte, hogy a gazdag angol főuraknak meg az amerikai tröszt-királyoknak figyelmét felhívni méltóztassék Ér Sámuel gyönyörű muzeumának megvásárlására.

Az igazat megvallva, maga Ér Sámuel sem hitte, hogy a herceg tegyen valamit. De *néha elsül a kapanyél is!*

XI.

Drága üzlet.

Körülbelül két hónap mulva egy köcsögkalapos ember tudakozódott Ér Sámuel udvarában a cselédektől, hogy itthon van-e az ügyvéd ur?

Ér éppen kinézegetett az ablakon.

— Ugyan mit keres itt ez a kondignációs fejű ember? — kérdi irnokától.

Fogel Mátyás szintén kitekintett az ablakon, és vállat vont. Nem tudja.

Eközben bejön az idegen, és megszólal magyarul:

— Ér Sámuel urhoz jöttem!

— Jó helyen jár. Én vagyok! biztatja Ér.

— A Rotschild-cég megbizásából jöttem valami híres régiség-gyűjtemény megtekintésére! Ajánlották egyik főnökünknek, Rotschild Ferdinándnak! Én különben Erdősi Mór vagyok! — mondja az idegen.

— Ah! Örvendek! Méltóztassék helyet foglalni! Azonnal intézkedem! — udvariaskodott

meglepetésében Ér Sámuel. Már majdnem elfelejtette a Szentgyörgyi-féle haszontalanságot.

Az idegen mentegetőzött.

— Kérem ne tessék megzavartatni magát! *Az idő pénz!* Csupán egy szolgát kérek kíséretül. Majd hamarjában végezzünk!

— Hát csak tessék ezzel az urral menni, majd ő megmutat mindent! — szól az ügyvéd. Aztán irnokához fordult és utasította hivatalos stílusban:

— Fogel tegye meg a szükséges intézkedést!

Fogel Mátyás kivezette az idegent az udvar hátsó felén lévő *pajtába*, hol halomba hányva hevert a megyeházból elhordott sokféle törmelék. Az idegen kissé csudálkozott, hogy az értékesnek mondott régiség ilyen kezelés alatt van. Azt hitte, hogy eféle tárgyak pazarul épített nagy termekben vannak elhelyezve. Hanem azért figyelmesen nézegette az egyes darabokat. Fogel Mátyás pedig valami pompás üzletet sejtván, szünet nélkül dicsérgette a régiség darabjait, melynek minőségéről fogalma sem volt.

Később a kocsist is oda hívta segítségül, kivel a törmeléket úgy ahogy, szétszedegette, hogy jobban megvizsgálható legyen. Az idegen mintegy félórai vizsgálat után a régiség árát kérdezte.

Az irnok ötölt-hatolt. Ujra dicsérgette az állítólagos rendkívüli ritkaságot. Végre kimondotta nagy nehezen:

— *Az ár, ötvenezer forint!*

Ér Sámuel utasította irnokát, hogy ilyen tulajdosságot kérjen. Aztán majd alkuszniak.

Fogel Mátyás azt hitte, hogy a vevő megijed a nagy összeg hallatára. De az idegen csupán elmosolyodott kissé, és annyit mondott:

— Majd vissza jövök valami szakértővel. Addig is állványokra kellene rakni minden egyes tárgyat, hogy tanulmányozhassa az ember.

Fogel Mátyás jó reménysége egyszerre megsemmisült. Bizalmatlanul fogadta a visszajövésre tett ígéretet is. Talán azt gondolta, hogy valahogyan az idegen nyakába sózhatja a régiséget, azért megkérdezte:

— Hát mégis, mennyit ígér a gyűjteményért?

Erdősi Mór azonban nem állt kötélnek. Azt felelte:

— Most nem szólhatok semmit, majd ha visszajövök!

— Mikor lesz ismét szerencsénk?

— Néhány hét múlva megint ide jövök, miután cégemtől utasítást fogok kapni az ügy mikénti elintézésére. Azalatt Magyarországon leszek. Én tudniillik dunántuli magyar ember vagyok, és ezzel az üzlettel kapcsolatban két hónapi szabadságidőt kaptam! Ha majd szétrakták a régiséget, akkor irjanak *Sárszegre* Erdősi Mór cím alatt, s talán rendbe tudjuk hozni az ügyet. Bizalmasan előre figyelmeztetem, hogy nem szabad a régiségért ilyen borzasztó nagy árt kérni. Hisz nevetségessé teszik az egész üzletet!

Az ámuló Fogel Mátyással barátságosan kezét szorított Erdősi Mór, és elment.

Fogel Mátyás beszámolt az eredményről Ér Sámuelnek, s egyuttal ajánlotta állványok készítését, mert a sok lim-lom mindjárt mutat valamit, ha rendbe rakják.

Az ügyész meg volt elégedve. Lám az egyik levelére már megjött a válasz! Talán majd a másokra is hoznak feleletet! Azt mondta Fogelnek:

— No hát csináljatok valamit a kocsissal.

Az irtok aztán el is végezte az egész dolgot a kocsis segítségével. A pajta falába nagy fa-szegeket vertek, ezekre deszkákat helyeztek, és a régiségeket úgy ahogy szétrakták.

Most látták csak, milyen rengeteg sok darab-ból áll a gyűjtemény. Nem csak a pajta, hanem az üstökálja, sőt az egész hátsó udvar tele lőntörmelékekkel.

Most aztán irtak Sárszegre, de Erdősi Mór nem akart megjönni. Ér Sámuel várt egy hetet, aztán kettőt, majd három is eltelt. Ekkor már méregbe jött és azt mondta irtokának:

— Ha nem jön vevő, hát kihordatom azt a szemetet a trágya-dombra, mert széna berakáshoz kell a pajta!

Vagy egy hónap mulva egyszerre két egyén állított be Ér Sámuelhez. Angoloknak kellett lenniök, mert szakállukat megnövesztették, bajszuk ellenben le volt borotválva. Az egyik magyarul mondta: Jó napot! Mig a másik, — mintegy

negyven éves, erős nézésű, merev tartású, közepes nagyságú férfiú, — azt mormogta: Good day! (Jó napot!)

A magyarul beszélő gentleman elmondta jövetelük célját:

— Én Chester Frank Dyer vagyok, az Egyesült-Államok budapesti konzula, társam pedig Morier James amerikai régiség tudós. Az eladatni szándékolt muzeumot óhajtjuk megtekinteni!

Ér Sámuel örült a szerencséének, kezét szoritott az urakkal, és Fogel Mátyásnak a szokott módon kiadta a parancsot a muzeum bemutatására.

Ekkor Ér Sámuelnek ravasz eszméje támadt: a mostani vevőket, meg a Rotschild-cég ügynökét ki kell játszani egymás ellen!

Telegráfozott Sárszegre Erdősi Mór nevére: „Erdősi ur rögtön jöjjön! Nagy üzletet csinálhatunk!”

Ezt a sürgönyt maga adta fel Ér Sámuel.

Az irnok pedig ezalatt annyira dicsérgette a tárgyak ritkaságát, amennyire csak tudta. De a két idegen egyetlen egy szót sem szólt a magasztalásra. A konzul csak állt és nézegette, hogy társa milyen figyelmesen vizsgálgatja az egyes darabokat.

Beletelt pár óra, míg végre néhány szót váltott a két idegen egymásközt. Ezalatt Ér Sámuel hazajött és halkán mondta irnokának:

— Sürgönyt küldtem Sárszegre. Azért az eladást hagyjuk holnapra.

Fogel Mátyás megértette miről van szó. Mikor aztán a gyűjtemény árát kérdezték, azt felelte:

— Tessék csak beszélni a gazdával.

Az idegenek bementek Ér Sámuelhez. Tudakolták, hogy mennyiért adja el a régiséget.

Ér Sámuel azt mondta:

— Uraim! Kevés türelmet kérek! Most még nem nyilatkozhatom, mert valakinek *elővételi jogot* adtam. Tehát köt az adott szavam. Holnapig azonban tisztázom az ügyet, s akkor megalkuszunk!

— Jól van! Eljövünk holnap! Egyezett bele a konzul. Ér Sámuel kezdett neki tetszeni. Hisz ez nagyon becsületes ember, ki nem játszik a szavával!

Mire másnap megérkeztek az amerikaiak, már ott volt a Rotschild-cég megbizottja is.

Erdösi Mórnak nem igen volt vevő szándéka olyan nagy áron. Inkább kíváncsi volt, hogy mit szólnak az amerikaiak az ötvenezer forint árhoz.

Különben Ér Sámuel még az amerikaiak megjötte előtt arra kérte az ügynököt:

— Nagyon szépen kérem kedves Erdösi urat, ne szóljon semmit se közbe, amíg én az idege-
nekkal beszélek a régiség eladásáról! Ugy-e, megteszi?

Az ügynök azt válaszolta a furcsa kérésre:

— Megigérem, *ha károm nem lesz belőle!*

— Szó sincs róla, hogy kára lehessen! Köszönöm a szíves ígéretét!

Az amerikaiakkal kiment Ér Sámuel meg az ügynök a pajtába a régiségek közé. Ott azt mondta az ügyész:

— A Rotschild-cégnek ötvenezer forinton elővételi joga van a gyűjteményhez. De aki többet ígér, azé lesz a kincs!

Az amerikaiak egymás között beszélgettek valamit, s egyszerre azt mondta a konzul:

— Jól van! Tehát *árveréssel* fogjuk a csomót megoldani! Legyen azé a gyűjtemény, aki többet ad érte!

Erdősi nem szólt egy szót sem. Igérete kötötte. Mindannyian hallgattak pár pillanatig. Végre a konzul azt mondta:

— A gyűjteményért beigérek százezer forintot!

A váratlan ígéretre úgy elfogta a bámulat az ügynököt is, meg Ér Sámuel is, hogy nem tudtak szólni.

Némi várakozás után a konzul azt kérdezte:

— Kifizethetjük az árát, minthogy senki se ígér többet?

Ér Sámuel fejével igent bólintott. Felelni nehezőre esett, mert hátha az első szóra leszallítják az árát.

Hanem az idegenek nem teketóriáztak. A Jenki elővett pénztárcájából egy csekklapot, kitöltötte százezer forintról és átadta Ér Sámuelnak. Chester Frank Dyer pedig azt mondta:

— Tessék itt van az ára, a pécsi városi bankhoz kiállított csekken! A gyűjtemény elszállítását azonnal megkezdjük!

Ér meghökkent. Alighanem csalás lesz a dologban!

— Hát aztán ki áll jól érte, hogy ezt a csekket beváltják?

A konzul elnevette magát:

— Barátom, a csekk *Pierpont Morgan* tröszt-király által van kiállítva, és kifizetik bárha százmillióról szól is!

— Tehát a tröszt-király a tulajdonképeni vevő?

— Igen!

Ér eltette a csekket, de beváltása végett még aznap elutazott Pécsre. Hohó! Ér Sámuel nem engedi becsapatni magát!

A Rothschild-cég ügynöke pedig elutazott. Fogel Mátyásnak azt mondta:

— Ilyen bolond história sem esett meg rajtam!

Az irnok meg nem állhatta, hogy ne dicsekedjék. Egészen el volt ragadtatva, mikor mondta:

— Az én főnököm mégis *nagy gazember*, ugy-e? Talán nincs is párja az ügyvédek között!

Alighanem ilyenformát gondolt Erdősi Mór is.

Az Ér Sámuel által bemutatott csekket a bank szó nélkül beváltotta. Az egész összeget kifizették ropogós ezres bankókban. A fiskális a százezer forintot azonnal betette az Első Hazai takarékpénztárba. Hadd kamatozzék!

Másnap a takarékpénztári könyvecskét hóna alatt szorongatva jó kedvüen tért haza Ér Sámuel. Kezét dörzsölgette s azt mondta Fogel Mátyásnak:

— Ezeket hát *becsaptuk*, mi?

— No, ez igazán sikerült! — felelt az irnok.

Az amerikaiak megjöttek a házhoz. A konzul azt kérdezte:

— Lakik-e errefelé olyan egyén, ki angolul beszél?

Ér egy pillanatig gondolkozott s azt felelte:

— Egyet ismerek. Az árvaszéki ülnököt! Azaz még valaki tud angolul, Pál atya!

— Óhajtanánk tisztelegni náluk, s azért szeretnénk tudni, hol laknak?

— Majd elvezetem hozzájuk magam az urakat!

— ajánlkozott szolgálatkészségesen Ér, kivel मदarat lehetett volna fogatni.

Mivel pedig Abár Józsefet nem találták lakásán, hát utána mentek a hivatalba. Ott aztán megismerkedtek egymással. Az udvarias konzul Érrel beszélgetett magyarul, Abár József pedig szórakoztatta a másikat angol nyelven, s minél többet diskurálgatott, annál jobban érezte magát a sokat utazott széles látókörrel bíró tapasztalt ember társaságában.

A két jenki végre arra kérte Abár Józsefet, hogy sziveskedjék őket megtisztelni látogatásával. A megyeházi vendéglőben vannak szállva.

Ugyanigy történt Pál atya meglátogatása. Őt is meghívták a vendéglőbe. Másnap aztán visszaadták a látogatást. Pál atya is, meg az ülnök is elment a vendéglőbe. S ekkor Abár Józsefet, meg Pál atyát arra kérték az amerikaiak, hogy töltsék

velük szabad idejüket, mert a néhány napig, ameddig itt kell maradniok, szeretnének szórakozni.

A magyarok szívesen megigérték. Maguk is örültek, hogy a rég nem gyakorolt angol nyelven beszélhettek.

Különben pedig az amerikaiak nem szóltak többé a vételről, s így Abár Józsefnek, ki ugysem ismerte a Szentgyörgyi-féle gyűjteményt, sejtelmese volt a régiség mivoltáról.

Hanem Pál atya rögtön megismerte a tárgyakat. Arra a kérdésre, hogyan került ide a régiség, *megállt a páter esze*. Egész napi töprengés után végre Bán Gábornak elmondta a fölfedezést.

Bán Gábor meghökkent, azt felelte:

— Lehetetlen, hogy azok a tárgyak a Szentgyörgyi-féle régiségből valók! Különben majd kikutatom hamarjában!

Egyenest Horvát Jánoshoz ment. Attól aztán megtudta, hogy mi történt a Szentgyörgyi gyűjteménnyel.

Bán Gábor a fejét ingatta a lehetetlen történet hallásakor. Majd azt kérdezte Horváltól:

— Talán elvitték azt az írást is, amelyik a szarufa alatt volt?

— Nem, azt nem vitték el! — válaszolt Horvát.

— Hála Istennek!

Bán Gábor lelke megkönnyebbült. Kezdetben dohogott kissé. Jól összeszidta az egész vármegyét főispánostól, de különben *nem csinált kázust*

belőle. Sőt utóbb, mikor már teljesen elmúlt bosszusága, némi elismeréssel mondogatta:

— Ki hitte volna, hogy ezt is *elsinkófálják*? Aztán minő agyafurtan csinálták!

Mikor pedig megtudta az eladás *mikéntjét*, hát akkor szivből nevetett Bán Gábor. Megbékítette, hogy a hóhér, tulajárt nemcsak a vármegye eszén, hanem Rotschildén is, meg a dollár-királyén is.

Még öt napig tartott a konzul tartózkodása a városban. Ez idő alatt állandóan dolgozott Ér udvarában három asztalos legény, meg egész csapat napszamos. Szabó Jánost mint felvigyázót alkalmazták Abár József kérése folytán. A régiség minden darabjához deszka burkolatot készítettek, hogy a drága darabok a hosszú uton össze ne törjenek.

A két jenki állandóan figyelt a munkásokra, ez okból nappalra odahivatta a barátot is, meg Abár Józsefet is Ér Sámuel pajtájába. Esténkint pedig a vendéglőben szoktak összejönni.

Ér Sámuelnél a hölgyek is észrevették Abár József jelenlétét, s a háladatos mádmázel meg a megmentett kis leány egy nap sem felejtette el a pajtába felkeresni. Csakhogy soha sem jöttek mind a ketten egy időben, hanem először a mádmázel maga, s azután a kis leány szintén egyedül. Ugy látszik rejtegeti a nevelőnő előtt, hogy ő is elmegy mindennap a megmentőt üdvözölni. Az amerikaiak pedig közönyösen szemlélték a

háladatosság ilyen gyakorlását. Legalább nem szóltak egyetlen szót se róla.

Ekkor hihetetlen dolog történt. Ér Sámuel, aki híres volt fősvénységéről, nagy *vacsorát rendezett* a két Jenki tiszteletére. Ez az esemény megmagyarázhatatlan volt az ismerősök előtt. A lakomához Pál páter is, meg Abár József is hivatalos volt.

Ér Rózsa ez alkalomkor kapott először hosszú ruhát, s bár a szép öltözék derekát egy pompás széles *legényfogó* ékesítette, mindennek dacára a két Jenki nem dicsérte meg. Talán észre se vette.

A vacsora alatt különben látni lehetett a vevőkön, hogy nem valami meghatottan hallgatják a gazda felköszöntőjét. Ennél jobban látszott őket érdekelni, hogy a gazda leánya úgy viselkedett, *mintha most látná először* Abár Józsefet.

Erre a fölfedezésre a konzul sugott valamit Moriernek, ki szemével hunyorgatott, és e közben mosolygott: „Titkuk van ezeknek!”

Pedig csupán annyi volt az egész, hogy Abár Józsefnek kötelessége volt a szerencsés kimenettelű *futásról* hallgatni, s így leplezni kellett a régebbi ismeretséget.

Vacsora közben a tröszt-király titkára meglepetést szerzett a magyaroknak. Azt a kijelentést tette, hogy ő még itt szándékozik maradni huzamosabb ideig, mert *régészeti nyomozást* akar eszközölni.

— Csak ásatni kell a vidékünkön! Talál nálunk mindenféle régi időből maradt emléket! mondja Abár József.

— Aztán majd segítségére is leszünk egyben-másban! ajánlkozik Ér Sámuel, mikor megtudja, hogy mi a jenki szándéka.

— Köszönöm a szivességét! Csakhogy én *magyar* emléket, *népviseletet*, meg *régi népszokást* fogok keresni!

Rábámultak az amerikai emberre. Nem igen értették meg.

Csak Ér Sámuel eresztett meg némi dicséretet a vállalkozásra:

— Mégis praktikusak ezek az amerikaiak!

Persze ez a dicséret is inkább gúny számba ment.

Hanem a magyar páter megragadta Morier kezét és azt kiáltotta:

— Isten hozta közénk! Majd meglátja, hogy itt maradása nem lesz haszon nélkül való! Az olyan kutatásnak rendkívül gazdag talaja van nálunk!

Másnap aztán Abár József előtt megint meglepő kijelentést tett a jenki. Megkérte, hogy *tanítsa meg* a magyar nyelvre.

Az ülnök azt mondta:

— Szívesen rendelkezésére állok én csekély tudományommal. De nekem sok a hivatalos dolgom. Pál atya inkább ráér, meg az angol nyelvet is jobban beszéli, mint én, tehát őt jobban ajánlanám nyelvtanárnak!

Morier James maga is gondolt a páterre. Megköszönte hát a tanácsot, és a zárdába ment, hol Pál atya előtt megismételte kérelmét.

A páter örömet vállalkozott rá. Legalább ő is gyakorolja az angol nyelvet.

Ekkor a jenki elárulta, hogy valamit már tud magyarul. Tanult a grammatikából. Inkább csak a szó *kiejtésben*, meg a *hangsúly* megtanulásában kell magát tökéletesíteni.

Mindjárt be is mutatta tudományát, Szótagonként mondta :

— Jou nap-pot! Beszellenk magy-gyar! Haggy van en ?

Pál barát mosolyogva mondta.

— Egészen jól beszél! *Csak megérteni nehéz.* Ez különben azt mutatja, hogy a mi nyelvünket nem lehet grammatikából megtanulni, mert *ősnyelv!*

A jenki megörült a *dicséretnek*. Jó kedvűen mondta :

— Annál inkább szükségem lesz tanításra, mert én csak könyvből tanultam! Aztán mit fizetek a tanításért?

Pál atya hirtelen meg se értette a kérdést. Uri emberek az ilyent *barátságból* szokták tenni nálunk. Halkan válaszolta :

— Semmit!

— Jól van! — mondja Morier James. — Akkor nem fogok tanulni magyarul! Aztán feszesebbre húzta magát, ami kétségtelenül haragot árult el.

A páter gondolkozott. Hirből ismerte a jenki szokásokat, s ki akarta békíteni azzal a kijelentésével:

— Majd a *végén megalkuszunk* a díjazás iránt!

— Jól van! — egyezett bele Morier és kezét nyújtott. Ezzel az alkut megkötötték. Pál atya igazán örült, hogy a derék férfiut sikerült kibékíteni.

A következő napon Pál atya párszor megnézte az amerikaikat Ér Sámuel házánál. Abár József pedig mihelyt kijött a hivatalából, mindjárt az amerikaiakhoz csatlakozott. Beszélgetett velük, és nézegette a munkások sürgését Ér Sámuel pajtájában.

Az asztalos legények, meg a felfogadott napszámosok végre elkészültek a drágán vásárolt törmelék csomagolásával. Az összes régiséget a vevők szünetnélkül való ügyelete alatt a vasutra szállították.

Az elszállítás alkalmával a konzul visszautazott Budapestre. Ekkor a vasuti állomáshoz kísétált Ér Sámuel is a leányával. Pál barát valami hivatalos elfoglaltsága miatt nem jöhetett ki, ellenben Abár Józsefet már ott találták a két jenkivel beszélgetve. Embereink udvariaskodtak egymással, s Chester Frank Dyer már a vagonba akart szállani, mikor valami *manó* csiklandozására Ér Sámuel odahajolt a konzulhoz, és azt sugta a fülébe:

— Uram, a régiséggyűjteményt akkor is oda adtam volna, ha nem százezer forintot, hanem csupán huszadrészt ajánlottak volna érte!

Chester Frank Dyer homlokán kis redő mutatkozott. Hunyorított egyet s azt kérdezte Értől, ugyancsak halkán:

— Emlékszik ön arra a két darab kőre, melyek egymásba illettek?

Ér Sámuel nem emlékezett. A konzul folytatta:

— Tudja, a kettő együtt valamivel hosszabb lehet két méternél? Bizonyosan emlékszik, hiszen ön kérdezte, hogy ezt a két darabot miért csomagoljuk be olyan feltűnő vigyázattal?

— Igen, most már emlékszem! Olyan hosszukás horpadás volt rajtuk, felelt kissé vontatottan Ér Sámuel.

— De azt nem tudja, hogy a horpadás mit ábrázol?

— Ugyan mit! — szólt foghegyről Ér Sámuel.

— Egy *vizözön előtti* óriás hulló bóbitás fejének homoru megkövesülését. Tudja mi az a bóbitás hulló?

— Bánom is én, akármilyen! — szólt az ügyvéd némileg boszusan, mert érezte, hogy valami kellemetlenség pattan ki a sok kérdezősködésből.

— Pedig aligha meg nem bánja, mert az egy *ősvilági sárkány* fejének tökéletes formáját őrizte meg. Ehhez fogható régiség *nincsen a föld kekségén!* Sárkánynak megkövesedett csontvázára akadtak már másutt is, de *külső alakjára* nézve

most is a mesére, meg a képzelődésre vagyunk utalva, mert a puha testü állat külseje nem maradt reánk, hanem elmállódott. Tudja mit jelent ez?

Ér Sámuel szó nélkül nézett a konzulra, ki még jobban meghalkított hangon mondta:

— Azt jelenti, hogy a gyűjteménynek csupán ezt a két darabját megvettük volna Pierpont Morgan részére, ha százezer forint helyett *egy milliót* kért volna érte!

Ezzel Chester Frank Dyer barátságosan intett egyet, s mosolyogva beszállt a vasuti kocsiba. A vonat pedig füttyentett és elindult.

Morier James meg Abár József integettek utána. Hanem Ér Sámuel előtt elsötétült a világ: egyet fordult maga körül és elvágódott.

Megütötte a *guta*.

Csak az esés zajára fordultak feléje a többiek és vették észre a szerencsétlenséget. A leány sikoltva borult a szederjessé vált arc fölé. A Jenki rémülten nézte az eseményt. Abár József azonban nem vesztette el a fejét, hirtelen kigombolta Ér Sámuel mellényét és felszakította ingét.

A fiskális tátogatott néhányat, de szemlátomást tünt belőle az élet.

Ekkor Abár Józsefnek eszébe jutott valami. Kivette zsebéből toll-kését, és mély szurást csinált Ér Sámuel felső karján. Nem jött vér!

Egy pillanat sem volt veszteni való. Még egyet vágott bele a karba, és az élettelen testet nyomkodni kezdte.

Egyszerre kiszökkent a vér nagy sugárban és befecskendezte mindnyájukat,

— Él még! kiáltotta Abár József.

*> Rövid idő múlva Ér Sámuel csakugyan felnyitotta a szemét és lélekzetet vett.

Az ülnök feszülten vigyázott. Mikor már elégnek vélte a vér kibocsájtását, szüksége volt valamire, mivel az eret elkösse.

— Kisasszony adjon valami ruhafélét, amivel a kart elszoríthatom, hogy a vérzést elállíthassam! szólt Ér Rózsához.

Csakhogy a leánynak az esze sem volt a helyén. Nem értette meg. Tehetetlenül állott Morier James-sel együtt.

Az orvosi tudományban kontárkodó Abár József rémülten gondolt rá, hogy a beteg elvérzik keze alatt. Hirtelen végig nézett magán, aztán társain: van-e olyan ruhadarabjuk, mivel az eret elkötethetné?

Egyszerre megakadott a szeme a leány ruháján, melyen ott lengett a hosszú legényfogó. Felindultan kiált a jenkire:

— Tear off immediately the ribbon of teh girl' dress! (Tépje le rögtön a pántlikát a leány szoknyájáról!)

Morier James megértette a veszedelmet. Késlekedés nélkül leszakította Ér Rózsa ruhájáról a hosszú szalagokat, melyeket felhasznált Abár József a kar elkötésére. A művészi legényfogót véres pecsétek tették tönkre.

A műtétel után kocsit hozatott Abár József, és haza szállította Ér Sámuelét. A hirteleni érvágás megmentette ugyan a haláltól, azonban teljes mozdulatlanságban maradt a teste, s hátsá szemét ki nem nyitja, halottnak lehetett volna tartani.

XII.

A bogaras ember.

Chester Frank Dyer elutazása után másnap kora reggel már a páter cellájában volt a jenki. Késedelem nélkül meg akarta kezdeni a magyar leckét.

Pál atya szívesen fogadta. Mindjárt nekifogtak a magyar nyelvnek. Sőt ha Pál atyának néha el kellett valahová menni, az amerikai akkor sem maradt el, hanem vele ment. A menet való pár percet is fölhasználta tanulásra.

És ez így ment nap-nap után.

Egyik délután Morier James egy levelet vett ki tárcájából és a páternek átnyujtván, azt kérdezte:

— Ismeri-e azt az urat, kinek a levél szól?

Pál atya nézegette a címzést. Meglepetten mondja:

— Hogyne ismerném? Ő az uradalmi kormányzó. Hogyan került a levél önhöz? Mért nem mutatta már előbb?

— Dolgom elvégzése előtt nem akartam senkinek terhére lenni. Hogyan kaptam e levelet, annak külön története van.

— Kiváncsivá tesz a levél históriára. Mondja el kérem.

A Jenki beszélni kezdett:

— Mint Pierpont Morgan titkára megismerkedtem Londonban Örsi nevű dzsentlemennel. Ezt az urat Ér Sámuel megkérte levélben, hogy valami nagy muzeum eladására hívja fel a gazdag emberek figyelmét. Egyszer aztán a klubban beszélgetés közben Örsi ur nekem megemlítette a dolgot, minthogy tudta, hogy tanulmányaim közben régiséget kutatok Pierpont Morgan részére.

— S így került ön hozzánk Magyarországra?

— Igen. Az első beszélgetésre azonnal kijelenttem Örsi urnak, hogy elmegyek és megvizsgálom a muzeumot.

— És szerencsésen meg is vásárolta?

— Ohó! Előbb más is történt. Többször beszélgettem Örsi urral Magyarországról, melynek létezéséről csupán pár év előtt olvastam először. Örsi urtól sok érdekes dolgot tudtam meg. Örsi Magyarországon valami peeri (pir) rangot visel.

— Olyanfélét. *Hitbizomány* ura és e mellett még *herceg* is! Erősítette a páter.

— Hát én előttem érthetetlen volt ez a nagy méltóság; kivált mikor elmondta, hogy már huszónhét év óta állandóan Angliában lakik.

— Ugy van! — szólt Pál atya. — Sohasem jön haza. Láthatatlan mint az Isten. Csak a jövedelmet viszi el. Emiatt nálunk *Láthatatlan* néven emlegetik az emberek. De nem kérdezte, hogy miért nem látogat el hazájába?

— Hiszen megkérdeztem. Azt mondta, hogy az okot nem tudja megmagyarázni, mert megértésére nem bir megfelelő szavakat találni az angol nyelvben. Arra a kérdésemre, hogy talán odahaza nincsen alkalmas lakása? — elnevette magát, s azt felelte: „Az éppen volna, talán nagyobb is, mint a mekkorában lakom itt Londonban!” Körülbelül olyanfélét sejtetett, hogy hazájában igen nagy urnak *kellene* lennie, azért kényszerül Angliában élni szegényesen.

— Igazat mondott! — szólt a páter.

— No, én az ellenkezőjét gondoltam. Örsi megsejtette a gondolatomat, mert védekezett . . .

Morier James minduntalan abba hagyta a beszédet. Pál atyát pedig érdekelte a dolog, és azért folyton kérdezgetett, s majdnem fogóval szedte ki a Jenki szájából a szavakat.

— Aztán mivel védekezett a láthatatlan herceg?

— Állítása szerint régi előkelő nemzetség sarja, s az ős-apja *Atilla* király egyik vezére *Urs* volt. Éppen ezért nem engedi a családi tradíció, hogy otthon koldus gyanánt éljen.

— Ugy van! bólintott a páter.

— Dehogy van! Hiszen nem volt szegény! Megkérdeztem mennyi fizetése van, s azt felelte,

hogy az ő személyére évenként egy millió forint van rendelkezésére, melyből Angliában elédegel, de hazájában nem elég szolga fizetésre. Családjának többi tagja évenként csupán ötvenezer forintot huz fejenként. Abbeli kérdésemre, hogy hányan vannak, azt felelte: huszonketten.

— Ugy van! mondta megint Pál atya.

A Jenki ránézett s azt felelte:

— Nem tudom, hogyan van, de nagyon olyan formán beszélnek, mintha bolondot akarnának csinálni az idegenből!

— Pedig mégis úgy van uram! Az Örsi hercegség hitbizománya *szekvesztrum* alatt áll, s annyi járadékot huznak a családtagok! jelentette ki Pál atya.

— Most értem! Bérbe adták a birtokukat! kiáltotta Morier James.

— Szó sincs róla! Teljesen az övék a birtok, de azért csak sok év múlva kapják a kezükre. Előbb vagy *hatvan millió forint adósságot kell kifizetni* a jövedelemből!

A Jenki felugrott:

— Hisz ezek fejedelmek!

— Koldusok, kik fejedelmek voltak, és majd fejedelmek lesznek!

Mindketten hallgatásba merültek. Végül a páter ismét felvetette a kérdést:

— Miért kapta tehát a levelet a Láthatatlan hercegtől, ha nem használta föl a régiség megvásárlásánál?

— Mert nem azért kértem a levelet, hogy a muzeumot olcsóbban megvehessem. Pierpont Morgannak nincsen szüksége protekcióra! Hanem, mert a magyarok közé akartam jönni, kik különös magukra hagyatottságuknál fogva, meg az ismeretlen nyelvük miatt felköltötték figyelmemet. De mivel abban a hirben vannak a külföld előtt, hogy *veszekedő népség*, hát Örsi ur támogatását azért kértem!

— Bizony a külföld nem ismer bennünket!

— Ugy van! Pár év előtt még magam is csak annyit tudtam a magyarokról, hogy az ő királyuk volt *Mátyás*, kinek gyönyörű aránytálát megvettem Pierpont Morgán részére. Aztán valami *Rumi-féle* híres magyar bilikomot is sikerült megszereznem. Ekkor ötlött először eszembe, hogy meg kellene ismerkedni azzal a néppel, melynek ilyen remek tárgyai vannak. Mikor aztán Örsi urral találkoztam, ő annyi érdekeset beszélt nemzete szokásáról, hogy megint kedvem kerekedett a különös néppel megismerkedni. Csak ekkor tudtam meg, hogy a magyar nép egészen más nyelvet beszél, mint a német. Vettem hát magyar grammatikát, hozzáfogtam a magyar nyelv tanulásához.

Most Pál atya vette át a beszéd fonalát.

— Igazán örvendek, hogy akad idegen ember, aki törődik velünk! Biztosítom, hogy sokkal több érdekességre akad nálunk, mint gondolná! Ez állításom okadatolására el kell mondanom, hogy

én foglalkozom többi között a Babilonban felásott emlékek megfejtésével is. Ott a mult homályából felmerült egy titokzatos ős-nép, mely *szumir* és még több más néven fordul elő, s mely eltűnt a később jövő méd, asszir, káldi és egyéb nép forgatagában. E nép nyelvének egybeállítására közben a világ tudósai meglepő felfedezésre jutottak: arra, hogy az ős-nép nyelve az élő nyelvek közül a *magyarhoz hasonlít*.

— Micsoda? ámult a Jenki.

De a páter nem vette figyelembe a kérdést, hanem folytatta:

A magyar nyelv szerkezete hasonló a szumirhoz. Tehát összehasonlító tanulmányt csupán a magyar nyelvben tehetünk. Már pedig úgy hiszem, mindenkit izgat az a gondolat, hogy élhetnek olyan emberek, kik *az első emberek nyelvét beszélik!*

A furcsa beszédre a Jenki azt felelte:

— Ez a beszéd engem meglep! Mert én magam is foglalkoztam a csudálatos szumir néppel. Az igaz, hogy én inkább a *külső dolgukat*: az ős-nép építési módszerét, az emlékek stílusát meg a följegyzések megmagyarázását tanultam. Talán azért nem vettem észre a nyelvi rokonságot!

— Értem! Naivitásnak tartja mondásomat! Ehhez hozzá vagyok szokva, mert saját népem sem hisz annak valóságában! Meg kell azonban jegyezni, hogy én nemcsak a magyar népet tartom Ádám-tól származottnak, hanem a régi nemzetek nagy

részét. Sőt ilyenek nemcsak az eltűnt népek, hanem az élők közül a szuomi (finn), meg a török is. Aztán a Magor nép Indiában. S talán az orosz népek egyrésze is! — magyarázta Pál atya.

— Így nagyobb a valószínűség benne! De az a különös, hogy éppen a napokban hallottam Abár urtól, mikép társtalanul van a magyar a világ népe között! Pedig eszerint mennyi rokona van! Máskor majd beszélgetünk még az érdekes dologról! Most nézzük meg a kormányzót! — mondá a jenki.

A barát megértette, hogy a jenki nem veszi komolyan az állítását. Kissé megsértődött. Abban hagyta az érdekes magyarázatot, és azt felelte:

— Rendben van a dolog! Még ma átadjuk a levelet a kormányzó urnak!

Elmentek a kormányzóhoz, ki amikor elolvasta a levelet, rábámult a jenkire. Volt ok a csudálkozásra, mert a Láthatatlan herceg még soha sem parancsolta, hogy valakinek *minden kívánságát teljesítsék*, mint a jenki javára megtette ebben a levélben. Ez volt a tartalma:

„Kormányzó Ur!

Levelem átadóját, Morier James urat, amerikai tudós régészt, fogadja szívesen! Mig Magyarországon fog tartózkodni, addig az uradalom vendége lesz, és a vendéglátás a költségvetésben számolandó el. Minden óhaját teljesítsék, sőt a régi kincstárt, meg a családi levéltárt is bocsássák rendelkezésére, ha tanulmányozni akarja!“

A levél elolvasása után rendkívül barátságosan beszélgetett vendégeivel a kormányzó, azaz, hogy csak Pál atyával, kit külön megkért:

— Kedves szent atyám! Ön beszél angolul. Minthogy pedig ez az ur hercegünk vendége, azért jól kell magát nálunk éreznie, tehát nagy örömet szerezne nekünk, ha minden szabad óráját vele töltené, és az idegen urat szórakoztatná.

Pál megígérte. Anélkül se hagyta volna el — tanítványát.

Az uradalom késedelem nélkül gondoskodott vendégéről.

Morier James minden ingóságát, mely tulajdonkép alig állott másból, mint egy láda könyvből, rögtön elhozták a vendéglőből, s elhelyezték a kastély legszebb termében. A jenkinek *hat szobát* bocsátottak rendelkezésére. Akkora kényelem vette körül, hogy lépten-nyomon beleütközött valami hajduba, vagy inasba, kiket az ő szolgálatára rendeltek.

Az uradalmi cselédség annyira igyekezett eltalálni Morier kívánságát, hogy amikor egy izben kurta pipájára rá akarván gyujtani, azt mondta Gyuri huszárnak: „Mecs!“ (matsch = gyujtó), hát a huszár késedelem nélkül odahozta az istállóbeli *mécset*. Morier pompásan rágyujthatott a füstölgő lángnál.

A kormányzó kiadta parancsban: „Kedvét kell keresni az amerikai urnak! Mert arra volt eset, hogy az Örsi hercegek milliókat kidobtak sem-

miért, de az még soha sem történt, hogy a családi kincstárt, meg a levéltárt valakinek a rendelkezésére bocsátották volna!”

Ennek következménye volt, hogy a kormányzónál olyan lakomát kellett Morier Jamesnak s vele együtt Pál páternek, mint elmaradhatatlan vendégnek, végig enni minden délben meg este, hogy mihamarabbi elpatkolástól lehetett tartani.

A páteren kívül a kormányzó meghívta Abár Józsefet is vendégnek, hogy több ember legyen, kivel a jenki beszélgetni tud. Különben vacsorára ritkán jöhetett el Pál barát, mert az esti kima-
radáshoz mindig engedélyt kellett kérni a provinciálistól. A lakomára mindig hivatalos volt néhány ur, ki a kártyapárti kiegészítéséhez volt szükséges.

A jenki nem kártyázott, pedig az ő tiszteletére játszottak. Hanem hogy mégis figyelt a játékra, kitünt abból, hogy pár nap múlva ámulatba ejtette Pál atyát azzal a mondással:

— Fogadjunk tiz fontba, hogy az a kopasz ember fog *legelőször káromkodni* a kártya rosszasága miatt!

A páter mosolyogva jegyezte meg:

— Sohase fogadok!

Hanem az evést azt győzte a jenki. Csakhogy utoljára mégis megsokalta. Azt mondta Pál atyának:

— Sziveskedjék megkérni a kormányzó urat, hogy ne adjon mindennap lakomát! Hiszen a végén ki sem tudom fizetni a számlát!

— Ez már így szokás nálunk! Fizetést meg *ugy sem fogadunk el* érte! — szólta el magát a páter.

— Micsoda? Akkor itt valami visszaélés történik! Visszamegyek a vendéglőbe! — szólott indulatosan Morier James, és Gyuri után kiabálva, intézkedett könyveinek elszállítása iránt.

Pál atya rögtön elmondta a kormányzónak a rendkívüli dolgot. A derék ur nem akarta elhinni, hogy ilyen megtörténhetik, mire a páter elmondta saját esetét a tanítási díjról. A kormányzó gondolkozott, s végül azt mondta:

— Kérem világosítsa föl Morier urat, hogy nyugton maradhat, mindent fel fogunk számítani! Persze az *uradalmi számadásban!* Hiszen nem engedhetem elmenni a herceg vendégét!

Csak így lehetett a jenkit maradásra bírni.

Mikor az élelmezés bőségét szintén előhozta a páter, hát arra a kormányzó azt felelte:

— No már abból nem engedek! Még csak az kellene, hogy az uradalom vendége ne laknék jól! Majd akkor beszéljen Morier ur, ha *még a hátralévő kilencven urodalmat is végig ette!*

Hanem a jenki nem mutatott hajlandóságot, hogy a környékről eltávozzék és megnézzé a többi urodalmat. Ellenben igazi vas akarattal tanulta a magyar nyelvet. Pál atya naponkint feladott neki egy csomó magyar szót. Morier James kísértált a városon kívül, és főnhangon magolt,

amerre csak járt. Az emberek megálltak és mosolyogtak rajta: „Hiányzik egy kereke!”

Ha valami ismeretlen megkérdezte, hogy miféle furcsa szerzet légyen az a magában beszélő alak, azt mondták:

— *A bogaras ember!*

Morier James azonban rá se hederített senkire. Rendületlenül haladt kitűzött célja felé.

Lankadatlan szorgalmával elérte, hogy rövid idő alatt beszélni tudott magyarul. Nem csoda, hisz első naptól fogva törte a magyar beszédet.

Pál utasítása folytán egyik zsebében szótárt, másikban jegyzőkönyvet hordozott. A szótárban minduntalan megnézte a hallott szónak jelentőségét. Amit pedig nem értett meg, beírta a jegyzőkönyvbe.

Pál atyának hozzátartozott a tanítási módszeréhez, hogy magyar könyvet olvastatott a jenki-vel. Különösen olyan könnyebb fajta ifjusági iratot. Ezenkívül utasította, hogy igyekezzenek mindenki-vel a napi dologról beszélgetni.

És a szorgalmas tanítvány szóba ereszkedett mindenféle emberrel, kit utjába talált. Persze nem értette meg a közönséges szójárást, se pedig a könyvek nehezebb kifejezését, de ez csak fokozta buzgóságát. Tapasztalta, hogy Pál atyának igaza van: „A magyar nyelvet nem lehet hamar elsajátítani!”

Különösen eleinte minden második szóra fölvilágosítást kért a pátertől.

Kezdetben persze a fölvilágosítást ilyenforma kifejezésekre kérte:

Mit jelent ez: „a fűzfán fűtyölő rézangyalát?” Vagy, mi az értelme ennek a mondásnak: „azt a kegyelmes sujjantását?”

Az elsőt még csak megmagyarázta Pál atya, hogy az nem más, mint hivatkozás a rézből való égi lényre, ki szájának időnkénti összecsucsorításával fűzfán gyakorolja zenei tudását.

De a másik káromkodással sehogyse tudott megbirkózni, bár a veriték is kiverte az igyekezet miatt.

A jenki meglegedve bölintott s azt mondta:

— Jól van! Így kell lenni! Majd megértem utóbb, ha tökéletesen megtanulok magyarul!

Később már *nyelvtani furcsaságot* szokott kérdezgetni Morier James. Például ezt:

— Miért mondjuk: Rákóczi piros csizmájának nyomát a szél puha hóval borítja? s miért nem kell ugy mondani: pirosnak csizmájának nyomát a szél puhával hóval borítja?

Pál atya megfelelt:

— Mert a magyar *ősi-nyelv*, mely a melléknevet nem ragozza, hanem csupán a főnevet.

Különös előszeretettel beszélgetett Morier James a szabadban dolgozó minden munkással. Gatyásnak hívta őket. És amikor a páter azt állította róluk, hogy ruhájuk azonos a világ *legrégeb* *népének* öltözetével, akkor a jenki bölintott, azt mondván:

— Alighanem igaza van!

Néha figyelmeztették a jenkit, hogy kóborlása közben agyonüthetik, mire nyugodtan felelte:

— A gatyás nép közt olyan biztosságban vagyok, mint az apámnál! A nadrágosokkal szemben pedig vigyázok magamra! S megelégedetten nézette kemény öklét.

Egy alkalommal kint a szabadban Fogel Mátyással találkozott. Rövid beszélgetés után Fogel kitapasztalta, hogy a jenkinek olyan társra volna szüksége, ki vele csatangolna mindenfelé.

Ezt az irnok felhasználta mellékes jövedelem szerzésére. Föjlajánlotta szolgálatát *illő díjazás* mellett. Könnyen tehetette, mert amióta Ér Sámuel a guta megütötte, attól fogva az irodában annyit dolgozott, amennyit akart. Senki se parancsolt neki.

Morier James az ajánlatra azt mondotta:

— Rendben van! Elfogadom!

Ettől az időtől fogva Fogel Mátyással járta a vidéket. Figyelt mindenre. És kérdezett össze-vissza mindenféle tücsköt-bogarat. Egyszer ezzel a különös kijelentéssel állott elő:

— A magyarok hibásan mondják: „tiz, husz, harminc.“

— Miért? — kérdi Fogel Mátyás.

— Mert a *van* és *ven* annyi mint tiz, tehát így kellene mondani: *egyven* a tiz helyett, *kettőven* a husz helyett, *háromvan* a harminc helyett!

Aminthogy *a többit* jól is mondjuk, így: negyven, ötven, hatvan stb.

Fogel Mátyás ráhagyta :

— Persze! Magától értetődik!

A következő tanórán a jenki megemlítette a számolási furcsaságot. Pál atya gondolkodás nélkül megadta rá a magyarázatot:

— Tudja-e, miért számolnak így a magyarban? Mert a magyar az ősidőben *hetes számrendszert* használt, s csak később vette át a tizes számitást. És ez bizonyíték arra, hogy a *hetes szám szent lehetett a magyaroknál!*

— Biz ez valószínű! — felelte a jenki. Mire a páter még merészebb állítást kockáztatott meg:

— *Keleten* maig is élnek sok ezer év előtről megmaradott szekták, melyeknél *szent* a hetes szám, és semmiféle *szertartást* nem teljesítenek hét tag jelenléte nélkül.

— Ugy van! — erősíti a jenki.

— S tudja-e miért van ez meg a magyarnál? Morier James nem tudta.

Pál atya tehát kénytelen volt tovább magyarázni:

— Mert a magyar nyelv jórészben *megmaradott a mai napig ősi formájában*, s a hetes számrendszernek azért van meg a nyoma!

— De hát van-e még valami a számoláson kívül, ami megerősíti azt, hogy a hetes szám a magyaroknál alkalmaztatott? — kérdi a jenki.

No hiszen jótól kérdezte! A páter gondolkodás nélkül egész rakás dologgal állt elő:

— A hetes szám fontossága *történetünkben* igen sokszor feltalálható. Mikor mostani hazánkba, a *hét viz* országába érkeztek őseink, akkor krónikáink szerint *hét nemzetségből* állott a magyar nemzet, s azért *hét vezérük* volt. Sőt a rokon *besenyő* meg a *kun* népnek is szintén hét vezére volt. De a későbbi időben is előfordul a *hetes szám különös ereje*. Az eskü súlyosabb voltára nézve említi a kuruc ének a *hétszeres hitre* letett esküt. A hízkeldő emberre maig is azt mondjuk: *hétrét görbül*. Sőt más is bizonyítja, hogy a hetes számnak valami különös jelentőséget tulajdonítottak a régi magyarok. Mert a honfoglaláskor Munkács várának elfoglalása után első cselekedetük az volt a krónika szerint, hogy még építettek hat várat. Vagyis *hét várra* volt szükségük. Szeren (Pusztaszeren) *hét dombot* emeltek a hét vezér tiszteletere. Mindez csak megerősíti, hogy a magyar a világ legrégebbi népe!

A Jenki hallgatott.

— Hát azt tudja-e, — folytatta Pál atya, — hogy a legrégebbi népnek nyelve az a *szent nyelv*, melyből a későbbi jövő összes népek átvették az *Isten* neveket, a *varázs* szavakat, meg a *hetes szám* misztikus szentségét?

A Jenki vállat vont:

— Lehet, hogy úgy van!

E nemtörődés annyira bántotta Pál atyát, hogy nem folytatta tovább az érdekes eszmecserét.

Egyik délután azzal rontott be Pál atya cellájába a jenki:

— Mit jelent: „Isten jó nab?”

— Nem nab az, hanem nap! — mondja a páter.

— Hát legyen nap! És mit jelent?

Pál atya készségesen megmagyarázta a kifejezést.

— Isten jó nap, ez a nép köszöntési formája. Ehelyett mondja: Adjon Isten jó napot! Különben pedig *mind a három szó Isten neve*, kit az ősök *Istennek, Jónak, Napnak* neveztek!

A jenki mosolyogva helybenhagyta:

— Az bizony meglehet!

Minthogy pedig Fogel Mátyás napról-napra szemtelenebbül használta ki a jenki gavallérságát, azért gondoskodni kellett az eltávolításáról. Mert már ilyenforma számlákat mutatott be Morier Jamesnél kifizetés végett:

„Számla Morier James ur részére folyó hó 22. napjáról:

Járkálás a szőlőmunkások között ... 3 frt.

Ugyanakkor *értekezés* a magyar

számrendszerről 3 frt.

Szabó Jánost ajánlották tehát neki új kísérőnek. Ez legalább megbízható, tisztességtudó ember. Morier James azt mondta, hogy nehezebb esik elbocsátani *az egyetlen magyart, ki pénzt fogad*

el szolgálataért. Mégis fölfogadta Szabó Jánost, ki ez által könnyű és jól díjazott napi foglalkozáshoz jutott.

Ezentul tehát Szabó Jánossal kóborolt a jenki szerte-szét a vidéken. Mindenütt akadt valamire, amit fontosnak talált.

Elment pásztorok közé. És pompás eszközöket szerzett azoktól.

Persze majdnem ajándékba kapta az érdekes tárgyakat, mert legfőlebb dohányt fogadtak el értök.

Egyiktől kapott fából való olyan *gyujtó kátulát*, melynek oldalára huszár van vésvé, ki annyira vágat, hogy mentéjének ujja csak úgy röpül utána, és aki meztelen kardot tart a jobb kezében. Mindenki tudja, hogy mit jelent az a faragvány, mert alá van vésvé: „Meggyün Kossuth Lajos!”

Másiktól cifrázott *dohánytartót* kapott, melynek csodálatos módon sehol se volt varrása.

Harmadiktól bika szarvából faragott művészi *sótartót* szerzett.

Sőt szert tett olyan *ostor-nyélre* is, melynek cifrázata szikvizes üveg ólmával volt beöntve.

Negyediktől kapott ősi *tűzgerjesztő* szerszámot: acélt, kovát, meg taplót.

És még számtalan tárgyat szedett össze könnyű szerrel a jenki, amelyek közül egyik érdekesebb volt mint a másik.

Mindezeket a fölséges tárgyakat azután gondosan elhelyezte szobáiban.

Egyszer Pál atya elvitte Leányegyházára bucsura a jenkit, meg a kísérőjét Szabó Jánost.

Pál atya elvégezte a misézést, s délután együtt kóboroltak mind a hárman.

Mikor a bábos sátorok között járkáltak, Morier James egy különös alakú botot látott meg valami pásztor féle ember kezében. Figyelmesen nézegette.

— Miféle bot lehet az? — kérdi.

Szabó János odanéz, és egyszeriben felvilágosítja:

— Az nem más, mint *cifra-bot*. Pásztorok szokták készíteni. Majd szólok a gazdájának, hogy mutassa meg!

Szabó kérésére a legény szivesen oda nyújtotta botját:

— Tessék csak nézzék meg! Aztán büszkén hozzá teszi: A magam faragása!

— A boton kigyó tekeredik végig, melynek feje a fogantyúnál van, és almát tart a szájában. Az egész *egy darab fából* van kifaragva. Morier nézegeti, majd felkiált:

— A paradicsombeli kigyó! Milyen mesteri munka! Megvásárlom! Mi az ára?

Pál barát elmondja a jenki vevő szándékát.

Csakhogy a bot gazdája azt feleli:

— Nem eladó!

Morier szomorkodik. Nagyon szeretné a szép tárgyat. Ezt látván Szabó János, újra beszédbe ereszkedik a legénynyel. Kéri: „Adja el a botját,

hiszen faraghat másikat. Ez a *messze földről való ur* igen megbecsüli és az árát megfizeti!”

— Nohát oda adom *ingyen!* — mondja a legény, és odanyújtja a botot.

Csakhogy az ajándékozás ellen meg a jenki tiltakozik.

— Nem fogadhatok el ingyen ilyen gyönyörű munkát!

— Hát adjon érte az ur amennyit akar! — egyezik bele a bot tulajdonosa.

Most van ám megakadva a jenki! Nem tudja mennyit adjon. Habozva sugja Szabó Jánoshoz: „Mit gondol, elég lesz kétszáz forint?” Mire Szabó azt feleli: „Ezt a dolgot majd én elvégzem vele!”

Szabó pár szó után kiegyezett három forint árban.

— Adja át a pénzt, és fogjon vele kezét, mert ez *igy szokás minálunk!* — mondja a jenkinek.

Morier kifizeti a bot árát, és boldogan nyújtja kezét. Az eladó nagy csattanással belevág a tenyérbe, és megszorítja azt mondván: „Hát csak hordozza az ur jó egészséggel! Most pedig igyuk meg az áldomást!”

— Hát persze! *Áldomás dukál a vételhez!* Miután ezt a lényeges adás-vevési kelléket Pál atya megmagyarázta Moriernek, mindannyian beültek a csárdába: és fecerunt magnum Aldomás.

Ezzel a vásárlás szabályszerűen el volt intézve. Morier elvitte a botot.

Az áldomás után egy kicsit bámészkodtak a korcsma udvarában. A kocsiszinben cigányok húzták a talp alá valót. A környék legénysége pedig táncolt, és duhajkodott.

Mikor aztán megtörtént, hogy az egyik legény kivette a másiknak a kezéből a táncosnőjét, hát Szabó János tisztában volt azzal, hogy itt rögtönös elégtétel-adás lesz. Azért azt mondta:

— Menjünk innen!

— Miért mennénk? — kérdi a jenki, rábámulva Szabó Jánosra.

— Mert itt baj lesz mindjárt! — hangzott a rejtelmes válasz.

Csakugyan! Még mielőtt bővebb felvilágosítást nyert volna a jenki, a kocsiszinből kiabálás hallatszott:

— Megszurt! Fogjátok meg!

A lefőzött legény tudniillik megkéselte a másikat, s aztán elillant a táncosok közül.

Persze nagy kavarodás történt. A megszurt legényből bugyogott a vér, míg a sebet összevarta a jegyzőtől előhívott körorvos, kit rendes lakóhelyéről az *előrelátó* jegyző iderendelt a bucsu napjára. Ne mondhassák, hogy rossz a közigazgatás!

Az orvosi műtétel után a legényt haza szállították. Utközben azt kiáltozta:

— Megállj sógor! Téged még lepedőben visznek haza, akkor is, ha *mind a hét Isten téged segít!*

Pál atya szeme ragyogott, mikor kiáltotta:

— Hallották? A hét Istent emlegette! Ime az ősi származás eltagadhatatlan bizonyítéka! Hisz *Erek* meg *Ur* városában kiásott minden szentély a *hét Istennek* tiszteletére épült!

A Jenki szótlan maradt. Később azonban azt kérdezte:

— Vajjon mi okból mondták *sógornak* a késelő legényt?

Erre Szabó János felelt meg:

— Mert a bicskázó suhanc *sváb* volt! Nálunk *németet hívják sógornak!*

Szóval Morier James uton-utfélen gyarapította ismeretét.

Sőt külseje is átalakult. Egyszer azt mondta: „Külsőnk is legyen olyan, mint a magyaroké!” Es megnövesztette a bajszát. A soká borotvált helyen olyan bajusz szálak meredeztek, hogy láttukra a tüskés borz is elbujhatott volna szégyenletében.

A Jenki bizonyos népszerűsége tett szert. Persze nem az urak között, hanem a közönséges népnél.

A dolgos emberek mindegyike szívesen elegyedett szóba vele: „Becsületes ember, csak bogaras kicsit!” dicsérgették a háta mögött, — és vidáman füstölték a tőle ajándékba kapott dohányt, szivart.

A Jenki szinte állandóan vidéken kujtorgott, s az urodalomnak nem sokat alkalmatlankodott.

Pedig a kormányzó minden találkozáskor megkérdezte, hogy *nincs-e valami kívánni valója?*

Morier James utóbb csak a fejét rázta. Neheze ére esett kimondani mindig azt az egy szót: „nincs!”

Igy teltek hetek meg hónapok különféle tapasztalatban.

Most már azt is megtette Morier James, hogy hálni sem járt haza, mert olyan messzire kalandozott Szabó Jánossal.

Lassankint az intelligens emberek is meggyőződtek arról, hogy Morier Jamesszel nincsen minden rendben. Maguk között nem is hitták más-ként, mint ahogyan a köznép elnevezte:

— „A bogaras ember“.

XIII.

Ér Sámuel feltámadása.

Sok hónap mult el a jenki tanulása közben. És az egész idő alatt Ér Sámuel ágyban feküdt. A gutaütés minden tagját megbénította. Csupán szempilláját tudta mozditani.

A szerencsétlenség fölött napok számra siránkozott Ér Rózsa. Egyedül ő volt, aki igazi szeretettel vonzódott a rideg emberhez. Az is igaz, hogy az ügyvéd kérlelhetetlen volt ugyan mindenki iránt, de egyetlen leányától sohase tagadott meg semmit se.

A szélütött ügyvéd irodája részére *gondnokot* rendeltek, s vagyonát összeirták.

A leltározó bizottságot nagy meglepetés érte: az összeírásnál a pénzes szekrényben néhány értékpapir meg kisebb-nagyobb összegű betétkönyv között olyan takarékpénztári könyvre akadtak, melyre százezer forint volt betéve. Az eladott régiség ára. Az ügyvédet általában gazdag embernek tartották, de azért ilyen vagyonosnak senki

se hitte. Megállapodtak abban, hogy a szivtelen emberek hamar gazdagodnak.

A betétkönyvet hatósági őrizet alá vették, s aztán lassankint megszűnt beszéd tárgya lenni Ér Sámuel sorsa. Kezdetben meglátogatta néhány oszlopos ember, ki félt tőle. De lassankint elmaradoztak. Látták, hogy tehetetlen az egykori irgalmatlan ember, tehát magára hagyta mindenki.

Sőt egyszer eljött Abár József is. S e látogatáskor érezte meg, hogy szereti Ér Rózsát, mert ottléte alatt alig tudott közönséges dolgokról beszélni megindultsága miatt. Persze a világeért se nyilatkozott volna, mert még azt hihetnék, hogy pénzért akarja elvenni a gazdag leányt. Többet nem is merészelt meglátogatni, mert attól félt, hogy kompromittálja Rózsát.

De mégis akadt valaki, aki nem hagyta el.

Senki sem találná el, hogy ez az egy férfit Soóghor Gyuri volt.

Az arany-gyerek akárhányszor bement a székvárosba, sohasem mulasztotta el fölkeresni Ér Sámuel. Odaült a mozdulatlan ember mellé s vidám történetekkel mulattatta. Szivességét a leány szokta megköszönni apja helyett.

Néha megesett, hogy Ér Rózsa éppen sétáját végezte a kertben, mikor Soóghor Gyuri megjött. Ilyenkor az arany-gyerek először a kertbe ment, ott kettősben elbeszélgetett Rózsával, s csak azután ment föl a leánynyal együtt Ér Sámuelhez, mikor már a sétának vége lett. Megtette azt is

az ő szemtelen szeretetreméltóságával, hogy az apának azt mondta *Rózsa jelenlétében*: „Nemcsoda, ha valami huz ehhez a házhoz: mert itt van a vármegye legszebb lánya, ki amellet a legvagyonosabb is!”

Eleinte nem tudták, hogy kellene bánni a szélütött emberrel. Később azonban fölhasználták a szempilla mozgathatóságát a megértés eszközéül; a beteghez szóltak valamit, — rendszeren kérdés alakjában, s ha kétszer mozdította meg szempilláját, az *igent* jelentett, a szem lehunyása pedig a *nem* jele volt.

A jel-beszéd által némi rendességbe jöhetett a beteg ápolása meg a szórakoztatása.

Rózsa a nap nagy részében az ágy mellett ült. Mindenféléről beszélt apjának. Naponkint megkérdezte azt is: „Apám megmondjam, hogy mit főzünk ebédre?” És Ér Sámuel igen pillantására aprólékos gazdaszszonyi dolog elbeszélésével szórakoztatta apját. Mikor pedig meghozták a napi hirlapot, akkor azt kérdezte: „Ugy-e, felolvashatom az ujságot apám?” És az igen pillantásra felolvasta neki a napi hirlapot.

Aztán azokon a napokon, melyeken nem kujtorgott valahol, bejött Fogel Mátyás, az irnok. Ő mindenféle hivatalos ügyről tartott előadást.

A perekre nézve nem adhatott az ügyvéd utasítást, de legalább tájékozódott egyik másik ügy mibenlétéről és gondolkozhatott róluk.

Ezenkívül a mádmazel is mindennap odaült egy órácskára a beteg mellé. És beszélt. Beszélt mindenféle tarka dolgot széditő összevisszaságban. A mozdulatlan ember mulatság gyanánt vette ezt is, mert megértették vele, hogy ezalatt Rózsának egészségi okból a kertben kell járkalni friss levegő szivása végett.

Éjjelenként pedig egy fogadott ápolónő szunyókált a beteg mellett levő szobában, hogy szükség esetén rendelkezessék.

Ér Rózsa előtt mindjárt bezáródott a külső világ, amint nagy lánynya lett.

Azonban a váratlan csapás okozta fájdalom lassankint csillapodott, de e helyett valami ismeretlen vágyakozás ütött sátort szívében.

Az arany-gyerek mindig vidámságot hozott Rózsának. Sőt egyébként is gondoskodott szórakoztatásáról. Olvasnivaló könyvvel látta el a leányt, ki ekkor ismerkedett meg Jókai hatalmas hőseivel, meg a költők szerelmes lovagjaival.

Naponkénti magános sétáján Rózsa kutatva nézegetett szét a kert bokrai között. Mintha várt volna valamire; maga sem tudta mire.

A szomorúság komolyabb kifejezést adott arcának, természetét nyulánkabbá tette, s általában emelte ifjui szépségét. Az a hire keletkezett, hogy legszebb leány a vármegye területén. Persze a sok pénznek is része volt ebben a híresztelésben.

A környék összes orvosa mind kipróbálta tudományát, hogy a szélütött gazdag embert lábra

állítsa. De nem tudott segíteni. Nehány orvos pedig őszintén kijelentette, hogy a gyógyulás egyedül Istentől várható. Ez a nyilatkozat nem sok reménynyel biztatott, már csak azért sem, mert az ügyvéd sohasem állott valami jó lábbon az Istennel.

Már az egész család beletörődött a változtathatatlanba.

Tíz hosszú hónap mult el így egyformaságban.

A tizenegyedik hónap egyik délutánján az történt, hogy Ér Sámuel néhány tagolatlan hangot hallatott, s ugyanakkor mintha nagy erőltetéssel megmozdította volna lábát. Egyszerre csak felült ágyában, és azt kérdezte a mellette locsogó mádmázeltől:

— Hol van Fogel Mátyás?

A mádmázél annyira megrémült, hogy hirtelen becsukta folyton kerepelő száját, és kiszökött az ajtón.

Rózsa éppen rendes napi sétáját végezte kertjükben, mikor a mádmázél hozzárohant, s azt kiáltotta: „Jeszusz Maria!”

Nagynehezen megértvén Rózsi a csodálatos eseményt, rögtön futott édes apjához.

Ér Sámuel még mindig ült az ágyban. Lánya örvendetes kiabálását mintha nem is hallaná, újra azt mondta:

— Fogel Mátyás hol van? Küldjétek ide!

Addig míg előkerítették az irnokot, Ér Sámuel fel akart kelni az ágyból azért, hogy felöltözködjék, és dolga után lásson.

Csakhogy nem tudott egyetlen lépést sem tenni. Tizenegy hónap alatt elszokott a járástól, s most újra kell megtanulnia.

Mihelyt megjött Fogel Mátyás, azt kérdezte a főnök az irnokától:

— Ugy-e, a maga nevére vettük meg a régi-séget?

— Igen.

— Siessen tehát, és azonnal vegye ki az árve-rési jegyzőkönyvet hiteles másolatban!

— Ma már nem lehet, mert félóra múlva vége a hivatalos órának.

— Nincs lehetetlenség! kiáltotta Ér Sámuel ingerülten. — Rögtön fusson az irattárnokhoz, és irassa le hivatalos órán kívül a jegyzőkönyvet! Fizessen a lemásolásért két forintot, és azután külön fizesse meg a hitelesítéshez szükséges bé-lyegeket. Akármilyen későn végez, jöjjön be hozzám.

Fogel Mátyás eljárt a dologban, és folyton azon tépelődött, hogy az ő fukar principálisa miért lett egyszerre ilyen adakozó?

Már este volt, mikor meghozta az iratot. És akkor Ér Sámuel megint kérdezett valami külö-nöset az irnoktól:

— Hogyan tudhatnánk meg a vevőnek, Pier-pont Morgannak a rendes lakását?

Fogel Mátyás furcsa arcán mosoly nyoma mu-tatkozott, mikor azt felelte:

— Hiszen misem könnyebb ennél! A milliomosnak titkárja, ki eljárt az adás-vevésben, maig sem utazott el, hanem néprajzi kutatással bajmóldik itt minálunk! Ettől megtudhatjuk!

Ér Sámuel betegségének hosszú ideje alatt szünet nélkül egy tárgyról gondolkozott: „hogyan lehetne Pierpont Morgant arra kényszeríteni, hogy a régiség árát egy millió forintra fölemelje?”

Ilyen fogas kérdés erős fejtörést okoz még olyan furfangos embernek is, mint amilyen Ér Sámuel volt.

Tíz hónapon keresztül hiába hányt-vetett meg minden elképzelhető módot. Egyik sem biztatott sikerrel.

Most végre rátalált a dolog nyitjára, és abban a pillanatban oly erősen felindult, hogy önkénytelen erőfeszítéssel fölkelte az ágyból, és megszólalt. Egyik izgalom megbénította, a másik talpra állította.

Szándéka megvalósításához mindennek előtt szükséges volt megtudni, hogy hol lakik Pierpont Morgan vevő fél. Pert fog ellene indítani.

Magában már ugyanis elhatározta, hogy felgyógyulása után nagy lakomát fog csapni. Most a mulatság éppen jó alkalom lesz, hogy megtudja a jenkitől a tröszt király pontos lakását. Addig pedig magát fölmenteti a gondnokság alól, és a betétkönyveket visszaadatja.

Haladék nélkül hozzáfogott a szándéka megvalósításához.

Behivatta leányát, és szokatlan parancsot adott neki:

— Pár hét mulva mulatságot adok fölgyógyulásom örömére. Addig megerősödöm. Meghívjuk a vármegye minden nevezetes emberét, s főképp el ne felejtjük meghívni Morier Jamest!

Rózsa bámult. Azt kérdezte:

— Miért adunk mulatságot, édes apám?

Ér Sámuel megölelte leányát. Máskor nem szokott ilyent cselekedni. Majd tréfásan felelt:

— Hadd tudja meg a vármegye, hogy te *eladó leány* lettél!

Rózsát zavarba ejtette az apja beszéde. Többet nem kérdezősködött, hanem hozzálátott a mulatságra való előkészülethez.

A lakoma napján Ér Sámuel szobái tele voltak vendéggel. Soóghor Gyuri is megjelent, bár kissé megkésve érkezett. Egy bokréta rózsát hozott a házi kisasszonynak: „Rózsát a Rózsának!” bókolta a leány előtt, s odavetőleg megjegyezte: „Az egyik lovam kidőlt a város végén, mert a mai napra kitüzött *közigazgatási bejárást* olyan későn végeztük be, hogy ugyancsak vágtatni kellett! De azért mégis megérkeztem kellő időre!”

Különben a vendégsereg egy részét a kíváncsiság hozta oda, hogy a fukar ügyvéd vendéglátásának rendkívüliségét élvezze.

A vendéglátó gazda különös figyelemmel foglalkozott a jenkivel. Szívesen beszélgetett vele, s nagy kerülővel óvatosan megkérdezte tőle:

— Ugyan hol is van Pierpont Morgan lakása? Felelet helyett kiment a jenki a szobából.

Ér Sámuel azt hitte, hogy ez az ördögös jenki belelátott a kártyájába. Pedig Morier James csupán a másik szobában hagyott felsőkabátját kereste meg, abból kivette tárcáját, és Ér Sámuelnek egy névjegyet nyújtott át azt mondván:

— Erre rá van nyomva Pierpont Morgan lakása. Legalább nem felejtí el!

Az ügyvéd a névjegyet megköszönte, s azt mondta:

— Csak tessék hozzám fordulni, bármi tekintetben szívesen teszek viszont szolgálatot!

A jenki helyeslően intett a fejével, s azt válaszolta:

— Köszönöm az ígérést! Mindjárt használatba is veszem. Arra kérem, hogy leányát adja feleségül Abár Józsefhez!

Ér Sámuel majdnem megint baj érte, annyira meglepődött. Gunyolódva kérdezte:

— Igazán? Mit gondol? Jó lenne? Ugy tudom, a kérőnek nincs vagyona?

Morier James komolyan vette a dolgot:

— Éppen egymásnak valók! A leánynak van elég vagyona, a férfi pedig becsületes, iparkodó ember, kinek szép jövője van. E házasság boldog lesz! Különben én nem vagyok kérő, de az a fiatalember gyámoltalanabb szerelmes, hogysem feleségül merje kérni az ön leányát, hát csupán barátságból teszem!

— No majd meggondoljuk, mit csináljunk! — szólt Ér Sámuel, és többet nem beszéltek a házasságról.

Egyébként a lakoma a szokásos módon folyt volna le, ha a *Dél-Vidék* törekvő szerkesztője kitünni nem akart volna Ér Rózsa előtt, és szavalni nem kezdi: „Egy gondolat bánt engemet!”

Az evés meg a borozás nagyban való élvezetétől hangos vendégsereg éljenzése, vagy más okozta-e, de annyira megzavarta az az egy gondolat a szerkesztőt, hogy három ízben is visszatért arra a helyre: „Ott essem el én . . .”

Bizonyosan el is esett volna az általános derűltség között, ha a házi kisasszony tapsolni nem kezd.

Ez volt Ér Rózsa első szereplése a nyilvánosság előtt. Kissé belepirult, mert arra gondolt, hátha nem cselekedett illendően, azonban csakhamar látta, hogy az ő kezdesére, mint valami jeladásra az egész vendégsereg tapsol, és éljenez. A vidám zajban aztán a szavalás szépen elmaradt.

Csakhogy ezzel a vendégek figyelme művészi élvezetre irányult, s most már a házi kisasszonyt kezdték ostromolni, hogy zongorázzon valamit. Ér Rózsa kérdőleg nézett apjára, kinek intésére aztán zongorához ült, és magyar nótát játszott.

Egyszerre kiáltás hallatszik: „Halljuk Abár Józsefet! Halljuk *Balog Ádám nótáját!* Énekeljen Abár József.

Soóghor Gyuri kiabált. Csupán ő tudta, hogy Balog Ádám nótáját szokta valamikor énekelgetni önkéntes korában Abár József.

A többi vendég is halljukozni kezdett, s mindannyian zajongva követelték a kuruc nóta éneklését.

Az ülnök nem sokat kérette magát, hanem oda állt Rózsa mellé, és a zongora kíséret mellett férfias kellemes hangon énekelte:

Fakó lovam a Murza,
Lajta vizét megussza,
Bécs várába futtatom,
A császárt megugratom.

A végén valaki azt kiáltotta: (később ugy rémlott Abár József előtt, mintha főnöke, az árvaszéki elnök lett volna,) — „Ujra! Halljuk még egyszer!”

Mire Abár József ismét elénekelte Balog Ádám nótáját, és utána még kivágott egy másik csufolkodó kuruc nótát. Ezt:

Ó te csodálatos német!
Hogyan fössem le a képed,
Rozsdás tobákos orroddal,
Pofoncsapott kalapoddal?
Huncut német,
Selma német! — — —

Egy kis jelenet is történt Rózsa meg Abár József között. Ugyanis amig az ének után az arany-gyerek harsányan kiáltozta: „Fölséges volt!

Éljen a két művész!“ Rózsa azalatt hallkan azt mondta az ülnöknek:

— Már azt hittem, hogy egész este ide se jön mellém!

Abár József zavartan elpirult. Rózsa pedig folytatta:

— Persze magától ilyen figyelmesség nem telik ki! Lássa, példát vehetne a szolgabirótól, ki agyonhajtotta egyik lovát, csak hogy kellő időben itt lehessen a virággal!

— Elég lelketlenség! — szólt el magát Abár József. Mire Ér Rózsa durcásan magára hagyta az udvariatlan lovagot.

Különben pedig a rebelis nótát rettenetes éljenez követte. Ilyenfélét kiabáltak: „Micsoda! Hisz ez nagyszerű egy magyar!“ „Érdemes volt megválasztani!“ Össze-vissza ölelték az ülnököt, és valamennyien *cokipoharat* ittak vele.

Az eredmény az lön, hogy Abár József meglehetősen becsipett állapotban indult utnak Soóghor Gyurival, ugy reggel tájban.

Csakhogy nem tért haza. Az aranygyereknek nem akaródzott lefeküdni, s jókedvü kurjongatás közben bevonult Abár Józseffel a kávéházba.

Az éjszakai füsttől szagos kávéházban szerencsésen pajtásra is találtak.

Az egyik billiárd asztalon feküdt valaki, kit persze rögtön fölkeltek, és akiben a kántort ismerték fel, Csatlós Imrét.

Az örök-szomjuságtól gyötört férfit fölnyitotta szemét, és azt rebegte: „Adjon knikebájnt!”

Azonban a kávé rakiáltott:

— „Ilyen ember ne parancsoljon, mint maga! Nálam: Geld spricht!”

A kántor meglepült a rendreutasításra; hanem az arany-gyerek úgy fölháborodott a kávé durvaságán, hogy ráförmedt: „Rögtön hozzon tizenkét knikebájnt, mert úgy fölrugom, hogy meg se áll a *hetedik menyországig*.” Mire a kávé szaladva hozta meg a kívánt italt, és futás közben ilyenfélét mondott: „Ez már beszéd! Hiába mindjárt meglátni, ki az igazi ur!”

A jókedvű gyerekek iddogáltak a gyalázatos italból, és számtalanszor eldanolták a kuruc nótát.

Ilyen fölséges hangulatban miért ne billiárdoztak volna? Tekéztek bizony! És olyan lyukat hasítottak a zöld posztóba, hogy csupa gyönyörűség volt látni!

Közben vidáman hadonáltak, s amint ilyenkor szokásos: a dákótól bezuzódott egyik ablak-üveg. Maguk se tudták ki ütötte be tulajdonképpen. A kávésnak szive repesett örömeiben: „Ezek aztán uri emberek!”

Szóval mulattak az ifjak. Abár József talán sohase volt ilyen csucsos kedvében. Társai célszerűnek látták haza kísérni. Világos reggel, mert az ülnök ur nagyon *cifrázta* a lépést, s mikor az ágyba feküdt még akkor is dudolhatta a Murza fakó dicséretit.

Másnap olyan rettentő fejfájásra ébredt föl Abár József, hogy nem tudott hivatalba menni. Pedig éppen most hozott valami hivatalos irást a vármegye egyik szolgája, ki látván a gyötrődő beteget, minden szó nélkül az iratot az asztalra helyezte.

Ér Sámuelnek pedig másnap első dolga volt leányának megmondani:

— Kérőd akadt Rózsa! Egészen újfajta kérő, ki őszintén tudtomra adta, hogy családalapítás végett szüksége van a te hozományodra. Még pedig nagy összegű hozományodra!

Rózsa elpirult kissé. Izgatta az első megkéretés. A hozományra való figyelmeztetésből kitalálta, hogy ez a kérő nem lesz az igazi. Tréfásan azt kérdezte:

— Aztán ki volna az a híres gavallér?

Ér Sámuel rekedten krákogott, mely nála a nevetést pótolta. Művészi szünet után felelte:

— Az a gavallér Abár József! Az életmentő követeli a jutalmat! Engem életre hozott, megköveteli tehát, hogy keservesen szerzett vagyonom az övé legyen! No, a leányomat is elveszi, — ráadásnak!

Rózsa elhalványodott a rettentő beszédre. Szótlanul kiment. Ennyi romlottságot nem gondolt a férfiakról. Arról az egyről pedig sohasem hitte volna, hogy ilyen rossz legyen!

Soóghor Györgynek pedig első dolga volt, hogy az agyonhajszolt ló helyett másikat szerezzen.

Bemutatott a katonai hatóságnál egy hivatalos bizonyítványt, melyet a járási állatorvos irt arról, hogy *a kérdéses ló* ebben meg ebben a belső betegségben hullott el. Ez alapon kérte, hogy mentsek fel a ló árának megfizetése alól, és adjanak másik lovat.

Katonáéknál azonban nem megy könnyen az ilyesmi. Ott *szabályosan* kell csinálni mindent. Nem fogadták el a bejelentést, hanem felülvizsgálták — az orvosi bizonyítványt.

És mikor a szigoruan teljesített felülvizsgálat rendben találta az ügyet, csak akkor mentették fel Soóghor Györgyöt a ló árának megfizetése alul. És azután adtak neki másik lovat. Sok utánjárásba került a kincstári négyes *kiegészítése*. Valami gyámoltalan ember bizonynyal nem tudta volna kijárni.